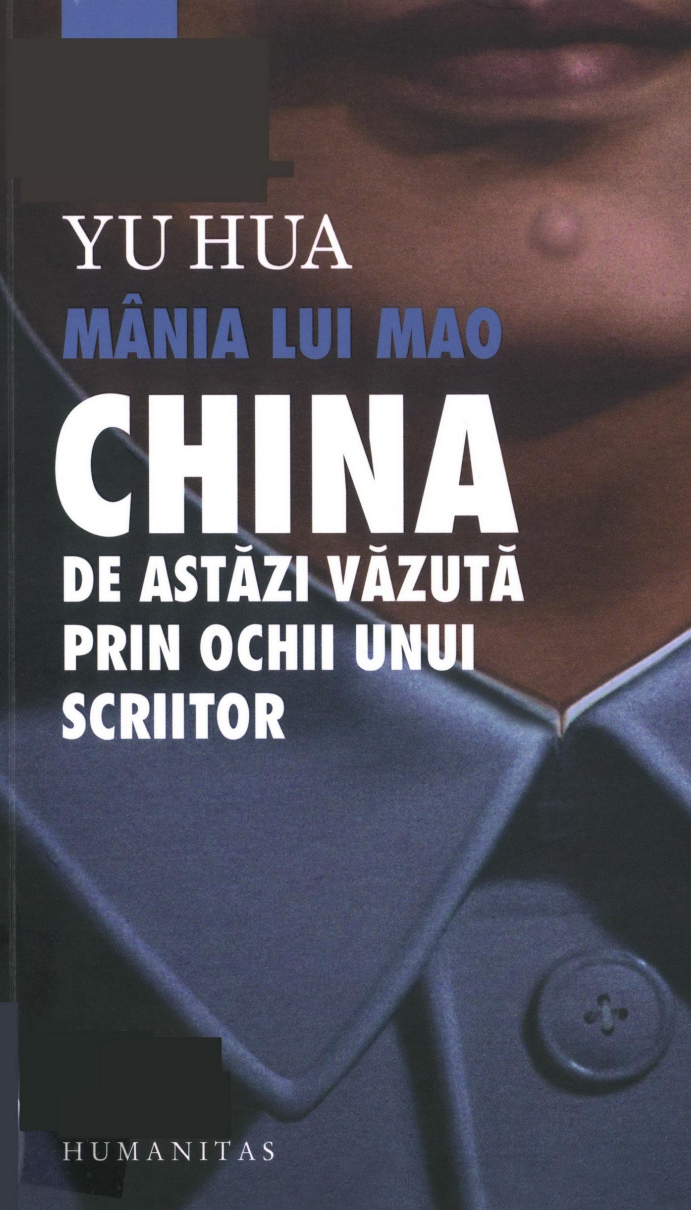
YU HUA
MÂNIA LUI MAO
CHINA
DE ASTĂZI VĂZUTĂ PRIN OCHII UNUI SCRIITOR
HUMANITAS

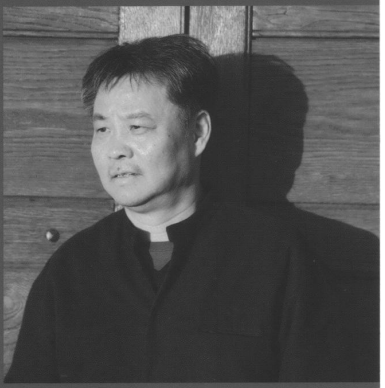

Fotografie din arhiva autorului.

Yu Hua este unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați scriitori chinezi contemporani. Scrie deopotrivă ficțiune și non-ficțiune, pentru care a primit numeroase premii, titluri și distincții naționale și internaționale. Cărțile lui au fost traduse în peste treizeci de limbi.

„Yu Hua surprinde un portret al Chinei moderne atât de incisiv și pătrunzător cum rareori avem ocazia să vedem.“ —*TIME*

„Yu Hua dezvăluie o față a Chinei diferită de tot ceea ce ați auzit până acum de la cei care au citit despre ea sau au vizitat-o.“
—*THE WALL STREET JOURNAL*

ISTORIE

Yu Hua s-a născut în 1960 în orașul Hangzhou, din provincia Zhejiang, într-o familie de medici. Vreme de cinci ani a fost dentist, profesie pe care a abandonat-o în favoarea scrisului. Copilăria lui a fost puternic marcată de Revoluția Culturală, fapt ce a lăsat urme profunde și asupra scriiturii sale. A debutat în 1984 cu o povestire și s-a impus rapid printre cei mai apreciați autori de proză scurtă ai generației lui. La începutul anilor '90, Yu Hua a renunțat treptat la experimentalismul inițial și s-a consacrat romanului, publicând *Strigăte în ploaie* (*Zai xiyu zhong huhan*, 1991), *În viață* (*Huozhe*, 1993; Humanitas Fiction, 2016), *Cronica unui negustor de sânge* (*Xu Sanguan mai xue ji*, 1995; Humanitas Fiction, 2017), *Frații* (*Xiongdi*, 2008), *A șaptea zi* (*Di qi tian*, 2013). Pe lângă romane, i-au apărut șase volume de povestiri și cinci volume de eseuri, între care se remarcă *China în zece cuvinte* (*Shi ge cihui li de Zhongguo*, 2011; Humanitas, 2018). Romanele *În viață* și *Cronica unui negustor de sânge* au fost incluse pe lista celor mai influente cărți ale ultimelor trei decenii în China.

Yu Hua este primul scriitor chinez căruia i s-a decernat James Joyce Award (2002). Mai multe premii, titluri și distincții naționale și internaționale i-au fost acordate de-a lungul timpului: Premio Grinzane Cavour (1998), Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres (2004), Barnes & Noble Discover Great New Writers Award (2004), Premiul pentru contribuții deosebite în domeniul cărții (China, 2005), Prix Courrier International du Meilleur livre étranger (2008).

Cărțile lui au fost traduse în peste treizeci de limbi.

YU HUA

MÂNIA LUI MAO

China de astăzi văzută prin ochii unui scriitor

Traducere din chineză și note de
MUGUR ZLOTEA

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Andreea Niță
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Andrei Pogăciaș
DTP: Emilia Ionașcu

Tipărit la Art Group

Copyright © Yu Hua, 2019
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2019, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Yu Hua
Mânia lui Mao: China de astăzi văzută
prin ochii unui scriitor / Yu Hua;
trad. și note: Mugur Zlotea. –
București Humanitas, 2019
ISBN 978-973-50-6439-6
I. Zlotea, Mugur (trad.)
94

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

Cuprins

Nota traducătorului. 7

Diversele fațete ale cenzurii 9
Cărți pentru săraci 14
Mânia lui Mao 19
Le-am arătat noi!. 23
Putere și aroganță. 27
Sunt un infractor 31
Petiții, stabilitate și lege 35
Când aerul pe care-l respiri te trimite la doctor 41
Patriotismul deturnat 46
Moara zvonurilor pe internet 51
Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters 56
Istoria absurdă a luptei de clasă. 60
Apariția și dispariția Revoluției Culturale 64
Economia autorităților lacome 69
Lipsă de încredere 74
Ai văzut vreodată un buletin de vot? 78
Vreau să mă mărit cu unul care n-are acțiuni. 82
Despre dragoni și revoluție. 88

35 mai. 93
Toamna chineză nu este o Primăvară Arabă. 99
Doi pași înainte, unul înapoi. 104
Amintiri despre ziua națională. 108
Jurnalul celor șapte zile 113
Cele trei Americi 120
Cum am simțit schimbările Chinei. 131
Patru destine în patru decenii de reformă. 147

Nota traducătorului

Acest volum cuprinde 26 de texte scrise de Yu Hua între 1999 și 2018, cu scopul de a surprinde rapiditatea și profunzimea schimbărilor prin care trece China în noul mileniu și de a reflecta asupra acestora. Cu toate că temele abordate sunt uneori puțin cunoscute cititorului occidental, Yu Hua reușește să redea, limpede și cu umor, toate detaliile necesare pentru o bună înțelegere a complexității societății chineze aflate într-o continuă transformare.

Aceste texte sunt grupate astfel într-un volum pentru prima dată. Unele dintre ele au fost traduse în engleză, italiană, franceză, japoneză etc. și, de-a lungul timpului, au fost publicate în *The New York Times* („Diversele fațete ale cenzurii", „Cărți pentru săraci", „Mânia lui Mao", „Le-am arătat noi!", „Putere și aroganță", „Sunt un infractor", „Petiții, stabilitate și lege", „Când aerul pe care îl respiri te trimite la doctor", „Patriotismul deturnat", „Moara zvonurilor pe internet", „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters", „Istoria absurdă a luptei de clasă", „Apariția și dispariția Revoluției Culturale", „Economia autorităților lacome", „Lipsă de încredere", „Ai văzut vreodată un buletin de vot?", „Vreau să mă mărit cu unul care nu are acțiuni"), *International Herald Tribune* („Despre dragoni și revoluție", „35 mai"), *Los Angeles Times* („Toamna chineză nu este o Primăvară Arabă"), *Time*

(„Doi pași înainte, unul înapoi"), *Corriere della Sera* („Amintiri despre ziua națională"), *Libération* („Jurnalul celor șapte zile"), *Prospect* („Cele trei Americi"), *The Guardian* („Cum am simțit schimbările Chinei"), *Los Angeles Review of Books* („Patru destine în patru decenii de reformă"). În periodicele unde au fost publicate, mini-eseurile din acest volum au apărut în versiuni editate, adaptate sau prescurtate, ținându-se seama de constrângerile de spațiu, de publicul respectiv etc.

Traducerea în limba română a fost făcută după textele originale în chineză; am adăugat doar note explicative unde am considerat necesar.

Mugur Zlotea
București, 2019

Diversele fațete ale cenzurii

CÂND VORBEȘTI DESPRE CENZURA DIN CHINA, este foarte ușor să-ți imaginezi un sistem rigid și strict, dar de fapt el are mai multe fațete, unele chiar contradictorii. De pildă, poate să existe un roman care să se vândă ca pâinea caldă timp de douăzeci de ani, iar filmul făcut pe baza lui să fie interzis în aceeași perioadă. Deși pare greu de înțeles, este foarte simplu. Cărțile sunt publicate după ce primesc aprobarea directorului editurii; filmele apar pe marele ecran după ce sunt aprobate de funcționarii Departamentului Național de Film. În China există peste cinci sute de edituri, adică peste cinci sute de cenzori; chiar dacă o carte este refuzată de o parte dintre ele, tot are șanse să iasă la o alta. În schimb, de filme se ocupă o singură instituție și, odată cenzurat, un film nu mai are nici cea mai mică șansă să fie difuzat la cinematograf. Cenzura venită din birouri diferite decide destinul diferit al cărților și al filmelor.

Sunt mulți factori care trebuie luați în considerare, dar cel mai important dintre aceștia este profitul.

Editurile chinezești funcționează de multă vreme ca societăți comerciale și trebuie să scoată profit, pentru că nu primesc nici un ban de la stat. Directorul editurii este responsabil de profitabilitatea instituției, așa că cei mai curajoși dintre ei își asumă riscul publicării unei cărți mai delicate din punct de vedere politic, dacă are șanse să se vândă bine. Desigur că există niște limite ale libertății editurilor, de exemplu nu se pune problema publicării vreunui text despre incidentele din Tian'anmen.

Cenzorii de la Departamentul Național de Film nu au obligația să facă profit, ei sunt funcționari publici. Chiar dacă ar interzice toate filmele realizate într-un an, tot nu le-ar afecta salariul, așa că nu își asumă niciodată riscuri politice. Cărțile despre Revoluția Culturală sau cele care critică societatea actuală sunt deja ceva obișnuit, dar rămân un teritoriu interzis pentru film. Majoritatea filmelor din cinematografele chinezești sunt despre artele marțiale, despre viața în palatul imperial, povești de dragoste sau comedii, dar și multe filme americane.

Cenzura programelor de televiziune nu este la fel de strictă. La fel ca directorii de edituri, și directorii posturilor de televiziune trebuie să facă profit și să aibă audiență. Ei decid ce intră pe post și ce nu, deși Departamentul de Propagandă le poate cere să schimbe un anumit program. Televiziunea centrală este cea mai drastic monitorizată, în timp ce televiziunile regionale au mai multă libertate. Cenzura este foarte strictă la programele de știri și

mult mai relaxată în cazul celorlalte, mai ales în ceea ce privește programele sportive.

Ziarele sunt mai puțin cenzurate decât filmele, dar nu sunt la fel de libere ca editurile. Sunt mai atent supravegheate decât cărțile, pentru că Partidul Comunist este foarte vigilent la controlul știrilor – „jurnalistul este vocea partidului", se spune. Nu sunt la fel de cenzurate ca filmele pentru că și ziarele trebuie să intre pe piață, să facă profit, nici ele nu primesc bani de la stat. Ce poți să faci când vrei profit și vrei să atragi venituri din reclame? Nu poți decât să publici articole care să expună nedreptățile și problemele sociale pentru că acestea sunt pe placul cititorilor.

Ziarul *Săptămânalul de sud*, din provincia Guangdong, publică de ani buni articole critice și expozeuri și a devenit unul dintre cele mai citite ziare din țară. Vânzări mari înseamnă multă publicitate și, odată cu ea, au crescut zdravăn și veniturile editorilor și ale ziariștilor. Tactica ziarului e inteligentă, articolele lor sunt despre problemele din alte provincii – nu se prea ating de Guangdong –, așa că cenzorii din provincie, deși îi mai iau uneori în vizor, de regulă îi lasă în pace. Modelul a început să se răspândească și în celelalte zone, unde ziarele publică articole negative despre alte provincii și pozitive despre provincia lor. Și uite așa guvernul a descoperit că ziarele au devenit tot mai neascultătoare. Înainte, ele erau pe nota de plată a guvernului. Între guvern și ziar existau relații de subordonare politică și economică. După ce ziarele au trebuit să intre pe piață și a dispărut legătura economică, a

șubrezit și cea politică. Fără fundația economică, restul construcției începe să se clatine.

Incidentul din ianuarie 2013, legat de cenzurarea *Săptămânalului de sud*, a fost primul „incident de masă" din mass-media de după 1949.[1] Un însărcinat cu propaganda parașutat din Beijing în Guangdong a intervenit atât de brutal în procesul editorial, încât a provocat o revoltă în rândul ziariștilor. Angajații *Săptămânalului* au fost sprijiniți, în diverse feluri, de publicațiile din alte provincii, ca să nu mai vorbim de valul imens de simpatie de pe internet. Nu a trecut mult și totul a fost mușamalizat, iar articolele și dezbaterile legate de acest subiect au dispărut din presă și au fost șterse de pe internet, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Ziarul și-a continuat activitatea, iar autoritățile au promis vag că vor relaxa regulile cenzurii, dar au început în secret să se socotească cu cei responsabili pentru această revoltă. Autoritățile au ieșit învingătoare, desigur, dar a fost pentru prima dată când sistemul de cenzură s-a lovit de rezistență fățișă.

La un moment dat am făcut o glumă pe Weibo[2] și am comparat cenzura filmelor cu controlul siguranței alimentelor. Cineva m-a întrebat amărât: „Sunt o groază de probleme legate de siguranța

1. Protestele civile, planificate sau spontane, cu un număr destul de însemnat de participanți sunt numite în China „incidente de masă". Anul 1949 este anul fondării Republicii Populare Chineze.

2. Echivalentul chinez al platformei de *social media* Twitter.

alimentelor. Mai există oare vreo soluție?“ I-am răspuns optimist: „Nu-i nevoie decât ca cei însărcinați cu supravegherea siguranței alimentelor să fie la fel de atenți și activi precum cei însărcinați cu cenzura filmelor, să se perfecționeze continuu, să despice firul în patru și chestiunea siguranței alimentelor e rezolvată“. Mesajul meu a fost redistribuit de 12.000 de ori, iar un utilizator a comentat ironic: „Să-i punem pe cei însărcinați cu cenzura filmelor, a ziarelor și cărților să supravegheze siguranța alimentelor, iar pe cei responsabili cu siguranța alimentelor să cenzureze filmele, ziarele și cărțile. Așa, China ar avea și libertate de expresie, și alimente sigure“.

28 februarie 2013

Cărți pentru săraci

ACUM OPT ANI, UN PRIETEN A DESCOPERIT CĂ ultima lui carte, abia publicată, putea fi deja descărcată gratuit de pe internet. Mi-a povestit că a anunțat imediat Administrația Generală de Presă și Publicații, care i-a răspuns cerându-i adresa site-ului de unde se putea obține ilegal cartea sa. A trimis trei adrese dintre cele multe existente și după trei luni a verificat din nou. Cartea era disponibilă în continuare pe toate cele trei site-uri. Anii au trecut și cartea a rămas tot acolo.

Toate cărțile mele pot fi descărcate gratuit de pe internet, chiar și *China în zece cuvinte* este accesibilă online – deși a fost cu neputință să fie publicată la vreo editură de pe continent, a apărut în Taiwan. La fel de răspândite sunt și copiile tipărite. La doar câteva zile după ce mi s-a publicat romanul *Frații*, pe taraba din fața casei mele era deja de vânzare copia-pirat.

Administrația Generală de Presă și Publicații și birourile ei locale sunt cele care administrează

piața publicațiilor, dar nu au dreptul să dea amenzi; cei care aplică legea în cazul încălcării drepturilor de autor sunt echipele de investigatori ale departamentelor de cultură și cei de la securitatea publică. Investigatorii birourilor de cultură acoperă un domeniu foarte larg, de la internet café-uri și sălile de jocuri pe calculator, la cluburi cu muzică și spectacole live și centrele de educație artistică; pentru ei, cărțile contrafăcute sunt ceva minor. Biroul de securitate publică trebuie să facă față nenumăratelor dosare penale și economice, n-au ei timp să se mai ocupe și de încălcarea drepturilor de autor. Este adevărat că mai vezi uneori câte o știre despre acțiunea comună a celor de la departamentul de cultură și biroul de securitate publică, care au distrus un centru de vânzare a copiilor-pirat, dar se întâmplă atât de rar încât nu are nici un efect asupra industriei falsurilor.

După intrarea Chinei în Organizația Mondială a Comerțului, au început să fie investigate tipografiile care scoteau copii ilegale. Dar și aici există o portiță. În ultimii zece ani și ceva, principalele imprimerii din care ies copii-pirat sunt tipografiile închisorilor și cele din vechile zone revoluționare, așa că măsurile care inițial au avut un oarecare efect, acum nu mai au deloc.

Închisorile aparțin de Ministerul Justiției. Accesul în acestea le este interzis investigatorilor departamentelor culturale și nici cei de la securitatea publică nu pot intra după bunul-plac. Tipografiile închisorilor nu sunt penalizate și sunt cele mai

profitabile din țară. Deținuții muncesc pe brânci, fără să primească salariu, ci doar o subvenție minimă.

Vechile zone revoluționare din provinciile Shaanxi și Jiangxi sunt printre cele mai sărace zone din China. Pentru că acolo se aflau bazele Partidului Comunist în timpul războiului, după venirea partidului la putere, au primit un statut aparte. Acum câțiva ani, directorul unei edituri îmi povestea că tipografia care scotea pe bandă copii-pirat ale cărților lui era situată într-o veche zonă revoluționară. A bătut tot drumul până la tipografie, împreună cu investigatorii departamentului de cultură și trei polițiști, să rezolve legal problema, însă acolo s-au trezit înconjurați de poliția locală. A venit și mai-marele zonei care s-a răstit nervos la ei: „N-aveți nici un pic de milă pentru zona asta amărâtă?" Apoi i-a informat că tipografia era cel mai mare plătitor de taxe local, iar ei n-au avut ce face decât să plece cu coada între picioare.

Occidentul are îndeajuns de multe motive să critice China că nu se ocupă suficient să combată piratarea filmelor, cărților, muzicii sau a produselor din industria de lux. Dar adevărul e că nu prea are ce face. În Occident, aceasta este o chestiune legată de respectarea proprietății intelectuale; în China e mai degrabă o problemă socială.

De ce suntem invadați de atât de multe falsuri și de marfă de proastă calitate? Mai-marele vechii zone revoluționare a pus degetul pe rană când a spus că firmele care produc copii-pirat și marfă de

proastă calitate sunt în tot felul de relații, mai pe față sau mai pe ascuns, cu administrația locală. Pe față e faptul că unele dintre ele sunt cei mai mari plătitori de taxe din zonele respective, iar ceea ce nu se prea știe este că printre proprietarii acestora se numără și oficiali locali.

Cred că avem atâtea produse contrafăcute și de proastă calitate întrucât piața le cere. După treizeci de ani de dezvoltare, China este cea de-a doua mare economie mondială, devansată doar de Statele Unite. Cu toate acestea, există încă peste o sută de milioane de chinezi care trăiesc cu mai puțin de un dolar pe zi. Într-o țară în care prețurile cresc cu o viteză năucitoare, creșterea cererii pentru falsuri și produse proastă calitate este o consecință a numărului mare de oameni săraci, care nu au posibilitatea să se bucure de produsele autentice, așa că le cumpără pe cele contrafăcute, ce se găsesc la tot pasul: orez otrăvit, lapte praf și chifle din orez toxice, legume contaminate, șuncă fără pic de carne, jucării periculoase, ouă false sau tăiței din ghips. Zi după zi, an după an, consumă alimente și folosesc lucruri de o calitate de-a dreptul îndoielnică. Ca să-și poată schimba viața, este nevoie să învețe, să se uite la televizor, să citească, dar nu le dă mâna să-și cumpere cărțile originale, așa că și le iau pe cele piratate.

Într-una dintre prelegerile mele la o universitate din China am spus: „Sunt împotriva oricărei încălcări a proprietății intelectuale, dar dacă nu rezolvăm problema numărului mare de oameni săraci,

atunci sunt de acord să existe copii-pirat ale cărților mele. Eu câștig îndeajuns din vânzarea celorlalte cât să-mi pot întreține familia". Poate că sunt colegi scriitori care nu-mi dau dreptate, dar eu așa gândesc.

14 martie 2013

Mânia lui Mao

ÎN 1949, MAO ZEDONG A PROCLAMAT FONDAREA noii Chine, Republica Populară.

Imediat după aceea, Partidul Comunist a început înlăturarea tuturor vestigiilor feudale, acțiune ce a culminat cu eliminarea „celor patru vechituri", din timpul Revoluției Culturale: gândirea tradițională, cultura clasică, vechile obiceiuri și vechile cutume. Relicvele culturale, templele sau sărbătorile tradiționale, ca cea a Bărcilor Dragon, Qingming – Ziua curățării mormintelor sau Sărbătoarea mijlocului toamnei, au devenit feudale.

Numele restaurantelor cu tradiție din Beijing, Donglaishun (La est se ajunge ușor) și Quanjude (Virtuți desăvârșite), au fost considerate feudale; spitalul Tongren (Aceeași bunăvoință) a fost redenumit Spitalul muncitorilor, țăranilor și al soldaților, iar spitalul Hexie (Armonia), Spitalul Antiimperialismului. Aleea pe care locuiam când eram copil, în provincia Zhejiang, și-a schimbat și ea numele din Aleea Familiei Yang în Aleea Soarelui.

După moartea lui Mao Zedong și încheierea Revoluției Culturale, a început noua eră a deschiderii și reformelor lansate de Deng Xiaoping. Cât ai clipi, cele patru vechituri criticate și aproape eradicate în timpul Revoluției Culturale au redevenit comorile culturii tradiționale. Restaurantele Donglaishun, la care îți gătești singur în oala de supă clocotindă din mijlocul mesei carnea de miel tăiată subțire ca hârtia, sau Quanjude, vestit pentru rața în stil Beijing, sunt simboluri ale capitalei. Relicvele culturale au fost restaurate și protejate. Din temple răzbate din nou mireasma bețișoarelor de tămâie aprinse, sărbătorile tradiționale ale Bărcilor Dragon, Qingming și cea a Mijlocului toamnei au fost desemnate sărbători legale, iar Aleea Soarelui a redevenit Aleea Familiei Yang. Geomanții și ghicitorii care nu mai îndrăzneau să se facă văzuți sunt acum peste tot. Foarte interesant este că practici condamnate odinioară de Partidul Comunist drept feudale au fost transformate de oficialii iscusiți în metode administrative eficiente.

Corupția, disparitatea economică și problemele de mediu rezultate din dezvoltarea extrem de rapidă a ultimilor trei decenii au devenit factori de instabilitate socială. Numărul incidentelor de masă din 2010 a fost de patru ori mai mare decât cel din 2000. Partidul Comunist a înțeles destul de repede că metodele de guvernare din timpul lui Mao Zedong sau din anii de început ai reformei nu mai sunt eficiente și caută unele noi. Școala Centrală de Partid și toate celelalte scoli de partid din provincii își ajustează planurile de învățământ, iar oficiali din poziții

înalte sunt trimiși anual la Harvard, la cursuri de administrație. Dar în fața problemelor sociale concrete, toate cele învățate în școlile de partid sau la Harvard rămân niște teorii pe hârtie, pentru că tot metodele feudale detestate de Mao Zedong sunt cele mai eficiente. Mulți oficiali știu foarte bine că vechile metode pot fi elemente de stabilitate în momentele de criză.

Șeful unui district din sud îmi povestea odată cum viiturile provocate de ploile abundente au luat cu ele peste o mie de morminte. În China există din moși-strămoși credința că poziția unui mormânt poate decide soarta urmașilor. Mormintele luate de ape fuseseră inițial împrăștiate pe te miri unde, dar au fost la un moment dat mutate toate în același loc, în cadrul procesului de urbanizare. Și atunci au existat tot felul de probleme, pentru că în tradiția chineză mormântul nu poate fi mutat decât dacă familiei i se întâmplă o nenorocire. Dacă apele ar fi luat mormintele de unde fuseseră ele la început, oamenii ar fi pus totul pe seama dezastrului natural, dar pentru că le-au luat de unde le mutase administrația, vina îi aparținea acesteia. Mia de morminte însemna peste zece mii de rude furioase din cale afară.

Șeful știa foarte bine că situația tensionată stătea să degenereze, dar, foarte iscusit, nu a chemat poliția, ci a pus la treabă vreo zece geomanți. Geomanții s-au folosit de principiile feng shui ca să-i convingă pe oameni că mormintele luate de apă erau semn de bogăție. În tradiția chineză, apa înseamnă bogăție, deci să dai peste apă înseamnă să

te îmbogățești. Oamenii nu au încredere în administrație, dar au încredere în geomanți. Așa au reușit geomanții trimiși de administrație să evite o revoltă gata să izbucnească.

O altă poveste adevărată mi-a fost spusă de un oficial din provincia Hunan. Când era în funcție, a vrut să construiască o nouă clădire administrativă și a depozitat pe un teren viran lemn, cofraje de oțel și ciment. Localnicii se duceau în fiecare seară și furau fără grijă din materiale, ca să-și facă ei case. Vorba aia, dacă iei de la stat nu-i problemă, numai ce iei din avutul vecinului se consideră furt. Cei de la primărie au propus să împrejmuiască terenul cu gard electrificat și să pună poliția de pază. Omul nostru a spus nu, nu facem gard, nu-l electrificăm, nu punem poliția de pază, nu trebuie decât să punem câte un semn pe fiecare parte a terenului viran: „Materiale pentru construcția unui templu". A avut efect. Când oamenii au aflat că materialele erau pentru înălțarea unui templu întru slava lui Buddha, de frică să nu li se întâmple vreo nenorocire, nu numai că au încetat să mai ia din materiale, ba le-au adus înapoi și pe cele furate la adăpostul întunericului.

Un reporter canadian m-a întrebat odată: „Cât mai ții portretul lui Mao Zedong pe Poarta Tian'anmen?" I-am răspuns: „Dacă ar ști Mao Zedong cât de schimbată e China de azi, s-ar mânia într-atât încât ar cere singur să-i fie dat jos portretul".

11 aprilie 2013

Le-am arătat noi!

ANUNȚUL FONDATORULUI GRUPULUI AMERICAN Blackstone, Stephen A. Schwarzman, că a pus bazele un fond de burse în valoare de 300 de milioane de dolari la Universitatea Tsinghua a făcut înconjurul mass-mediei occidentale. Schwarzman a donat personal 100 de milioane de dolari, scopul fiind să susțină financiar 200 de bursieri străini în China, în principal studenți americani, în fiecare an.

Deși este una dintre cele mai mari donații care au existat vreodată în educație, știrea n-a atras prea multă atenție în China; au apărut doar câteva articole scurte în ziarele financiare și pe câteva pagini de internet ale posturilor de televiziune economice. Nici micro-blogurile, despre care se spune că reprezintă vocea poporului, nu i-au dat mai multă importanță – s-a scris prea puțin pe tema asta: în unele texte Schwarzman era lăudat, în altele intențiile sale erau puse la îndoială. Cei care se îndoiau adăugau că Blackstone achiziționase la finalul lui 2012 o clădire de birouri și un hotel de cinci stele

într-o zonă scumpă din Shanghai și că de fapt generozitatea lui Schwarzman masca dorința de a ajuta compania să facă și mai mulți bani în China, mai ales că Tsinghua este universitatea pe care au absolvit-o cei mai mulți dintre liderii chinezi, inclusiv actualul președinte, Xi Jinping, predecesorul său, Hu Jintao, sau fostul premier, Zhu Rongji.

Pe internet mai erau și câteva mesaje arogante, ca de pildă „Le-am arătat noi!". Acestea sunt vorbe cu tâlc. Schimbarea rolurilor e evidentă. Începând cu 1980, valuri de studenți chinezi au plecat la studii în Statele Unite și Europa, s-au familiarizat cu limba, cultura și economia țării în care se duceau și au primit o educație occidentală. Acum, după ce China a devenit o piață imensă, tot mai mulți tineri din SUA și Europa vin aici să ne învețe limba, cultura și sistemul economic – să primească o educație chinezească. În plus, le-am arătat noi oamenilor de afaceri occidentali că dacă vor să facă bani în China trebuie să învețe să asculte de guvernul chinez și să se dea bine pe lângă membrii acestuia.

În anii '80 ai secolului trecut, când delegații pentru achiziții ai guvernului chinez se duceau în Statele Unite și Europa și cumpărau cantități imense de marfă, firmele occidentale sărbătoreau încheierea contractului cu o sticlă de șampanie. Oficialii chinezi erau extrem de nemulțumiți și se gândeau „am cheltuit atâta bănet să vă cumpăram marfa și voi nu dați nici măcar o masă mai ca lumea". Câțiva ani mai târziu, oamenii de afaceri occidentali au înțeles

că dacă vor să-și vândă marfa în China, trebuie mai întâi să-i hrănească și să-i binedispună pe oficiali.

Acum ceva vreme, dintr-un motiv nu foarte clar, guvernul chinez a lansat o campanie împotriva companiei Apple. Criticile au început anul acesta pe 15 martie, într-o emisiune dedicată protecției consumatorului, la televiziunea centrală. Compania coreeană Samsung, care se confruntă în China cu foarte multe plângeri legate de calitatea produselor sale, a investit o groază de bani în publicitatea din timpul emisiunii, așa cum au făcut și alte companii ale căror probleme referitoare la calitate mai fuseseră expuse pe post și au scăpat nevătămate. Apple nu a plătit pentru reclame și în următoarele două săptămâni în presa oficială au apărut peste o sută de articole critice.

Cei mai mulți dintre internauți au sărit în apărarea companiei americane, nemulțumiți că statul nu se preocupă de problemele majore legate de calitatea produselor fabricilor de stat, în schimb, nu mai poate de grija garanției pentru iPhone 4.

Incidentul e oarecum similar cu ce s-a întâmplat în 2010 cu Google, când Eric Schmidt a ales să rămână pe poziție și să refuze cenzura, reorientându-și clienții spre Google Hong Kong. Tim Cook de la Apple a decis să colaboreze și și-a cerut oficial scuze cu mai multe ocazii.

În cartea *Însemnări din pădurea de zâmbete*, din dinastia Qing[1], este o anecdotă care sună astfel: un om avea o prăjină de bambus foarte lungă și voia

1. Dinastia Quing, 1644–1911.

să intre cu ea pe poarta cetății. A încercat să o țină pe verticală, dar n-a putut intra; a încercat pe orizontală, însă tot în zadar. Atunci, un bătrân l-a sfătuit s-o rupă în două și să intre.

Ce vreau să spun este că oamenii de afaceri occidentali care vor să facă bani în China trebuie să țină seama de directivele guvernului, chiar dacă acestea sunt complet lipsite de sens. Dacă guvernul îți cere să rupi prăjina ca să intri, păi o rupi. În 2010, Schmidt a refuzat să facă asta și a vrut să intre ținând-o drept înainte, dar s-a lovit de porțile închise.

Cineva m-a întrebat ieri dacă cred că un individ dur ca Steve Jobs ar fi plecat capul în fața guvernului chinez. I-am spus că o asemenea întrebare n-are nici un rost, ce vreau eu să aflu acum este dacă Schmidt regretă că nu a rupt prăjina de bambus atunci.

26 aprilie 2013

Putere și aroganță

ÎN OCTOMBRIE 2010, SERVICIILE VAMALE CHINEZE au surprins pe toată lumea când au impus o taxă de 1000 de yuani[1] pentru fiecare iPad introdus în țară. Vama nu a ținut cont că prețul diverselor tipuri de iPad era diferit în funcție de caracteristici și a stabilit taxa la 20% din prețul tabletei, care se vindea în China cu 5000 de yuani. Telefoanele inteligente și orice alte electronice sunt mult mai ieftine în Hong Kong, dar chiar și cei care dăduseră 3000 de yuani pe tabletă în Hong Kong trebuiau să plătească tot 1000 de yuani taxe. Până și cei care și-o cumpăraseră în China și ieșiseră cu ea din țară trebuiau să plătească taxa la întoarcere. Măsura luată complet pe neașteptate a dat naștere un val uriaș de nemulțumire. Până și Ministerul Comerțului s-a declarat împotrivă, mai ales că accesul în Organizația Mondială a Comerțului presupunea și eliminarea oricărei taxe vamale pentru diversele tipuri

1. În 2010, aproximativ 150 de dolari.

de computere, iar taxa impusă de vamă încălca regulile Organizației Mondiale a Comerțului.

În ianuarie 2011, când am plecat din țară mi-am luat tableta cu mine. Înainte de vamă, am întrebat unde pot să o declar ca să nu fiu taxat la întoarcere. Primii patru funcționari n-au știut să-mi răspundă, al cincilea mi-a spus că taxa fusese anulată. De fapt, ea fusese înjumătățită, nu anulată. L-am întrebat de ce nu se anunțase public dacă fusese anulată, la care el mi-a răspuns că de ce ar fi trebuit să fie anunțat public, ce, atunci când fusese introdusă a existat vreun anunț public?

Administrațiile locale vin cu reguli și mai absurde decât cele centrale. În 2004, administrația provinciei Hunan a decis că sânii femeilor care candidează pentru un post de funcționar public trebuie să fie simetrici. În același an, poliția orașului Harbin a hotărât că toți polițiștii a căror talie depășește 90 de centimetri trebuie să-și dea demisia. În 2006, departamentul de control al traficului din provincia Zhejiang le-a interzis angajaților să aibă păr facial, iar în 2001, spitalele din Shenzhen au creat un cod de comportament pentru asistentele medicale în care era stipulat că acestea trebuie să afișeze un zâmbet profesional în care „să se vadă opt dinți" În 2007, județul Pinghe din provincia Fujian a anunțat că nimeni nu se poate căsători fără un certificat de absolvire a nouă clase obligatorii, pentru a preveni abandonul școlar.

Reguli absurde care te fac să râzi amar pentru că denotă atitudinea arogantă a celor care dețin puterea în China. Îți poți imagina cum oficialii stau

comod pe canapele, dezbat reguli absurde, beau ceai de bună calitate și fumează țigări fine. Le discută la nivel pur intelectual, fără să le pese de cât de complexă este realitatea socială. Atât timp cât regulile au o logică sunt foarte bune și nu mai pierd timpul să cugete dacă vor fi sau nu agreate de public. Știu foarte bine că vor exista și voci împotrivă, dar nu le pasă pentru că de multă vreme autoritatea statului încalcă drepturile individului. Regulile sunt anulate discret numai dacă duc la proteste puternice și mai-marii sunt iritați că afectează stabilitatea socială.

Există reguli ale organelor administrative care intră în contradicție cu legea. De exemplu, la 1 ianuarie anul acesta, a intrat în vigoare noul regulament pentru obținerea și utilizarea permisului de conducere. Serviciul de supraveghere a traficului a făcut publice cele mai drastice măsuri de până acum, menite să reducă numărul accidentelor. Printre ele, măsura cea mai contestată a fost aceea de a-i pedepsi cu 6 puncte pe șoferii care trec pe culoarea galbenă. În fiecare an, șoferii chinezi primesc 12 puncte pe care dacă le pierd au permisul suspendat. Dacă treci de două ori pe galben, spui adio permisului.

Criticii susțineau că măsura încalcă principiul inerției al lui Newton și ca va duce la și mai multe accidente. Până și mass-media oficială și-a exprimat îndoiala, iar agenția de știri China Nouă a scris: „Legea siguranței circulației pe drumurile naționale, alineatul 26, stipulează că semaforul este alcătuit din trei culori, roșu, verde și galben. Culoarea

roșie indică interdicția de circulație, cea verde indică permisiunea, iar cea galbenă este un semnal de avertisment. Fiecare dintre cele trei culori are propriul său rol, dar măsura departamentului de trafic dă culorii galbene același rol pe care îl are cea roșie, ceea ce nu numai că este tehnic foarte dificil, ci este și în contradicție cu legea". Presiunea opiniei publice a forțat departamentul de trafic să revină și să dea celor care trec pe galben doar un avertisment, fără să le mai ia și punctele.

Circula și un banc în perioada aceea. Un bărbat nu se întoarce noaptea acasă și a doua zi de dimineață, când apare, soția îl ia la întrebări.

— Ieri-seară, când am ajuns în intersecție era galben intermitent, numai azi-dimineață la șase s-a făcut verde, i-a răspuns soțul. Dacă trec pe galben, pierd 6 puncte și dacă întorc în intersecție pierd 9.

Soția l-a întrebat de ce nu i-a dat un telefon.

— Dacă folosesc telefonul la volan pierd 3 puncte, a spus soțul, tremurând de frig.

— Dacă tot ai stat în mașină, cum de-ai înghețat în halul ăsta? l-a chestionat soția.

— Ningea zdravăn și a tot trebuit să ies să curăț numărul de înmatriculare – dacă nu se vede, iei 12 puncte amendă!

9 mai 2013

Sunt un infractor

PE 1 IULIE ANUL ACESTA A INTRAT ÎN VIGOARE Legea protecției drepturilor persoanelor în vârstă, al cărei articol 18 spune că: „Membrii familiei care locuiesc altundeva decât împreună cu persoanele în vârstă ar trebui să le viziteze și să se intereseze adesea de acestea". Brusc, mulți oameni s-au trezit în postura de infractori.

Legea a dat naștere unor dezbateri aprinse, chiar din prima zi. Mass-media oficială o proslăvea de parcă în sfârșit ar fi rezolvat o problemă de morală socială cu consecințe serioase în societatea actuală. Pe rețelele de socializare, omenii o dezbăteau intens. Unii se plângeau că firmele la care lucrează îi obligă să meargă la serviciu chiar și în zilele libere; și mai mulți spuneau că i-ar costa foarte mult, că un bilet până acasă putea fi de la câteva sute la câteva mii de yuani, așa că n-aveau cum să-și viziteze rudele decât dacă-și luau un concediu mai lung. Cei mai incisivi comentau că ani de zile mass-media i-a lăudat în fel și chip pe muncitorii-model care nu cereau liber

să se întoarcă acasă nici de Sărbătoarea Primăverii, munceau încontinuu. Nu cumva trebuiau arestați, după noua lege? Firește că era doar o glumă, pentru că legea cu pricina spune că „ar trebui", ceea ce nu presupune existența unei penalități.

Îmi aduc aminte de o poveste adevărată de acum vreo zece ani, despre un țăran dintr-o zonă săracă care și-a rupt de la gură să strângă bani să-și țină flăcăul în facultate. După ce a terminat școala și și-a găsit de lucru, băiatul și-a schimbat numărul de telefon și taică-său nu mai dădea de el. Îngrijorat, bătrânul mergea în fiecare săptămână pe jos peste 10 kilometri, până în comună, să sune la numărul de telefon care nu mai funcționa. Îi era din ce în ce mai teamă să nu i se fi întâmplat ceva copilului, nici prin cap nu-i trecea că el era cel abandonat. În cele din urmă l-a găsit cu ajutorul mass-mediei, dar tânărul a fost foc și pară că taică-său îl făcuse de rușine. Bătrânul s-a văzut nevoit să se întoarcă singur acasă, la sărăcia sa.

Informații despre copii care își abandonează sau își maltratează părinții au umplut în ultimii ani buletinele de știri de la TV, ziarele sau paginile de internet. Mulți deplâng amarnic degradarea moralei sociale, considerând-o efectul negativ al dezvoltării economice rapide din ultimii treizeci de ani; acum societatea chineză este orientată numai spre câștig. Este o vorbă veche ce spune că „cei cu bani îl pun pe dracu' să învârtă moara", dar acum s-a ajuns ca „moara să învârtă dracul" În plus, sute de milioane de țărani pleacă de la sat la oraș, în căutare de muncă; mobilitatea populației urbane este și ea foarte mare, iar tradiția „să nu pleci departe cât

mai ai părinți" a cam dispărut. Ce mă uimește pe mine este că deși există oameni care critică vehement fenomenul din ce în ce mai obișnuit al abandonării sau maltratării părinților, nimeni nu critică guvernul. Ce-i drept, astfel de critici pot fi șterse numaidecât.

Când eram mic, în timpul Revoluției Culturale, am citit pe ascuns într-o carte interzisă, *Cele 24 de modele de pietate filială*, o povestire pe care n-am uitat-o nici în ziua de azi. În vremea dinastiei Jin[1], era o familie care avea un fiu numit Wu Meng. Erau așa de săraci că nici plasă la geamuri nu aveau și tatăl nu se putea odihni de bâzâitul și mușcăturile țânțarilor. Plin de pietate filială, Wu Meng se așeza dezbrăcat lângă patul părintelui său și se lăsa mușcat de țânțari, fără să-i gonească, ca nu care cumva să se ducă și să-l trezească pe tatăl său.

În China imperială, loialitatea față de suveran și respectul pentru părinți erau foarte importante. În momentul în care *Cele 24 de modele de pietate filială* a fost interzisă, dintre loialitate și respect a mai rămas doar loialitatea, și numai cea față de Partidul Comunist. Acum partidul promovează puternic pietatea filială, dar nu pomenește un cuvințel despre perioada în care a suprimat-o. Pentru degradarea morală, dă vina pe comportamentul individualist și născocește un articol de lege hilar, chipurile, să rezolve problema, ignorând total responsabilitatea care îi revine din cei peste 60 de ani de guvernare.

1. Dinastia Jin, 265–420 d. Cr.

La Congresul Național al Poporului, din martie anul acesta, secretarul de partid din provincia Hunan, Zhou Qiang, a fost ales președintele Curții Supreme de Justiție, așa cum fusese deja aranjat. La preluarea funcției, noul președinte l-a lăudat pe predecesorul său, Wang Shengjun, pentru „poziția politică fermă". Nu mai este nevoie să spunem că puterea juridică în China este în mâinile partidului. Zhou Qiang s-a folosit de ocazie să arate că loialitatea sa față de partid este mult mai mare decât față de statul de drept.

Deși alineatul care spune că este ilegal să nu te duci cât mai des acasă să-ți vezi părinții e hilar, unii oameni chiar vor simți că sunt niște infractori. Totuși, președintele Curții Supreme de Justiție nu pare să-și dea seama că și el a încălcat legea când a pus poziția politică fermă mai presus decât statul de drept.

8 iulie 2013

Petiții, stabilitate și lege

ÎN CHINA EXISTĂ UN FENOMEN STRANIU: DE MULTĂ vreme, sistemul petițiilor funcționează în paralel cu cel de justiție, de parcă sunt două șine de cale ferată.

Anul 2004 a fost singurul în care s-a anunțat public că numărul petițiilor a ajuns la 10 milioane; după aceea nu s-a mai spus niciodată nimic despre asta. Victimele corupției și ale injustiției nu mai cred în sistemul juridic și visează să apară un oficial cinstit care să le facă dreptate. Birouri pentru primirea petițiilor există la fiecare nivel administrativ, dar în ochii petiționarilor, biroul central este cel mai puțin probabil să fie corupt, așa că destinația lor finală este Beijing. Biroul Național pentru Scrisori și Vizite nu face decât să le înregistreze petiția și apoi cere administrației locului de origine al petiționarului să vină să-l ia înapoi. Cum numărul petiționarilor a tot crescut de-a lungul timpului, fenomenul a devenit o amenințare la adresa carierei funcționarilor de partid. Centrul nu permite

intrarea petiționarilor în capitală în timpul congresului partidului sau al Congresului Național al Poporului și de aceea administrațiile locale se folosesc de tot felul de mijloace pentru a-i împiedica pe reclamanți să plece spre Beijing. Astfel, în ultima vreme se încearcă împiedicarea petiționarilor să părăsească zonele de origine sau închiderea lor temporară în centre de detenție private.

După ce legislația chineză a devenit aproape perfectă pe hârtie, au fost destul de multe voci care au cerut eliminarea sistemului petițiilor. Din moment ce guvernul repeta la nesfârșit că suntem un stat de drept, nu era cazul să existe un sistem care intra în contradicție cu cel juridic. Dar guvernul firește că nu a interzis petițiile, pentru că probabil că nici guvernanții înșiși n-au încredere totală în lege. Pe de altă parte, este foarte important ca guvernul să le mai dea petiționarilor o fărâmă de speranță, să lase victimele nedreptății să mai viseze puțin. În caz contrar, cine știe la ce acte extreme mai pot recurge?

Eșecurile repetate i-au făcut însă pe petiționari să înțeleagă lucrurile mai bine. Și-au dat seama că petițiile repetate pun presiune pe autorități și că acțiunile colective sunt mult mai eficiente. Guvernul controlează foarte strict demonstrațiile și oamenii au început să se folosească de ideea de petiție colectivă pentru a organiza un protest, punând presiune publică pe autorități. În același timp, multor petiționari nu le mai pasă de rezultatul petiției, procesul de depunere a acesteia devenind

mult mai important. În ochii lor, justiția este coruptă, sistemul petițiilor este doar de formă, așa că au apărut petiționari profesioniști care se joacă de-a petiția cu autoritățile.

În toamna lui 2007, când partidul se pregătea să deschidă lucrările celui de-al 17-lea congres, șeful unui sat s-a trezit cu un telefon de la un țăran care îl informa că a ajuns la Tianjin și că urmează să se urce în trenul de Beijing, ca să depună o petiție. Șefului mai să-i stea inima-n loc, dacă țăranul apărea cu petiția în Tian'anmen la deschiderea congresului, nu mai vorbim că rămânea el fără funcție, dar o încurcau și președinții de comună și de județ. Șeful l-a implorat să nu se ducă la Beijing și țăranul i-a spus că acceptă numai cu condiția să-i dea imediat nevesti-sii 20.000 de yuani[1]. Șeful a pus telefonul jos, a luat 20.000 de yuani din fonduri publice, i-a dus acasă la țăran și imediat ce nevasta a semnat de primire, țăranul a ieșit râzând din cealaltă cameră.

Odată cu acutizarea problemelor sociale și creșterea numărului incidentelor de masă, a apărut și menținerea stabilității. Inițial sistemul juridic și cel al petițiilor funcționau în paralel; acum a apărut triunghiul lege–petiție–stabilitate. Petiția pare un mod grațios de confruntare cu legea; menținerea stabilității este violentă. Dacă vedem legea ca pe o foaie de hârtie, petiția este ca și cum ai trece pe

1. În 2007, aproximativ 2600 de dolari.

spatele ei tot felul de clauze; menținerea stabilității constă în ruperea foii de hârtie în piața publică.

Menținerea stabilității le-a dat ocazia multor funcționari să scape din situațiile neplăcute în care îi puneau petițiile sau incidentele de masă și să devină din subiecți pasivi agenți activi. Noua politică a devenit scuza actelor ilegale de împiedicare a petiționarilor să plece din zonele de origine sau închiderea lor în centre de detenție private. Ea dă o motivație aparent justă încălcării drepturilor legale ale cetățenilor de către funcționari. Forurile superioare închid ochii și încuviințează tacit astfel de practici. Administrația de la orice nivel repetă obsedant că „menținerea stabilității este mai presus de orice", dar în acest „orice" au inclus și legea.

La 23 iulie 2011, după teribilul accident de tren din Wenzhou, rudele celor implicați au început să sosească la locul tragediei. Pe 26 iulie, toate birourile de avocatură din Wenzhou au primit o atenționare de urgență din partea Biroului local de Justiție și a Asociației Avocaților din Wenzhou în care se spunea; „Accidentul feroviar din 23 iulie este un subiect extrem de delicat, cu implicații asupra stabilității sociale, de aceea birourile și avocații care au primit cereri de asistență judiciară trebuie să anunțe imediat Serviciul de administrație a birourilor de avocatură din cadrul Biroului de Justiție, precum și Asociația Avocaților, și nu au voie să ofere asistență fără autorizație prealabilă" După ce mass-media din Wenzhou a dezvăluit

existența acestei atenționări, opinia publică aproape că a explodat. Pe 28 iulie, Asociația Avocaților și-a cerut scuze public Biroului local de Justiție pentru că „Asociația s-a folosit fără permisiune de numele Biroului de Justiție, aducând prejudicii publice imaginii acestuia"

Biroul de Justiție este un serviciu guvernamental; Asociația Avocaților este o asociație neguvernamentală subordonată Biroului de Justiție. Scuzele publice ale asociației au stârnit hohote de râs pe internet – dacă n-ar fi avut acceptul Biroului de Justiție, cum ar fi avut asociația îndrăzneala să-i folosească numele? Asta îmi aduce aminte de un proverb care spune că soldatul se teme de superior mai abitir decât de dușman.

Incidentele din Wukan[1] au dezvăluit relația anormală dintre lege, petiție și stabilitate. Confruntarea dintre țărani și administrație a fost de fapt confruntarea dintre petiție și stabilitate, legea fiind în plus.

În China, persoana care este în plus într-un cuplu se numește peiorativ „a treia". Este și o glumă despre trei copii de grădiniță care se jucau de-a mama și de-a tata; băiatul a spus „eu sunt tata", una dintre fetițe a vrut să fie mama, iar cea de-a treia n-a mai avut ce să aleagă așa că a spus „atunci, eu o să fiu a treia"

1. Protestele împotriva corupției din satul Wukan, provincia Guangdong, de la sfârșitul anului 2011, au fost declanșate de abuzurile administrației locale în gestionarea terenurilor agricole.

Dacă petiția, legea și stabilitatea s-ar juca de-a mama și de-a tata, situația ar fi cam așa: stabilitatea ar vrea să fie tata, petiția – mama și legea – „a treia".

2 ianuarie 2012

Când aerul pe care-l respiri te trimite la doctor

DUPĂ CE MI-AM FĂCUT VIZITA MEDICALĂ ȘI MI-AM luat rezultatele, am constatat cu uimire că urmele de pe plămâni erau mai multe și mai vizibile, iar unul dintre motive era poluarea atmosferică. La vizita dinainte nu-mi apăruseră asemenea urme. Toată lumea știe deja că poluarea atmosferică afectează sănătatea, dar acum era pentru prima oară când așa ceva se menționa într-un raport medical.

Mi-am adus aminte ce agitație au stârnit anul trecut particulele PM 2,5. Ambasada americană la Beijing le monitoriza și făcea publice datele despre concentrația acestui tip de particule din aer, stârnind nemulțumirea populației față de poluarea puternică. Ministrul adjunct al mediului, Wu Xiaoqing, a acuzat ambasada americană că ceea ce face contravine legilor naționale și internaționale. După ce și purtătorul de cuvânt al Ministerului de Externe a emis un comunicat asemănător cu cel al lui Wu Xiaoqing, internauții chinezi l-au luat în derâdere scriind mesaje precum: „În conformitate

cu dreptul internațional, este cunoscut faptul că suprafața Ambasadei Statelor Unite ale Americii este teritoriu american și, prin urmare, datele publicate nu sunt decât o dovadă că în Statele Unite calitatea aerului nu este corespunzătoare"

Până în acel moment, în afară de câțiva specialiști în protecția mediului și meteorologi, nimeni nu prea știa ce sunt PM 2,5. Ele sunt particule cu diametrul mai mic sau egal cu 2,5 microni care pătrund direct în căile respiratorii și afectează funcționarea plămânilor, având același potențial cancerigen ca și țigările. Tot mai mulți internauți criticau acuzele aduse de guvern ambasadei americane și încercările de minimalizare a pericolului reprezentat de particulele PM 2,5. Măștile chirurgicale se vindeau ca pâinea caldă și au apărut vânzători ambulanți de aer proaspăt îmbuteliat.

Multe locuri au fost înghițite de smog. La începutul anului a apărut o știre despre un incendiu în județul Anji, provincia Zhejiang, descoperit de vecini abia după trei ore, pentru că din cauza smogului, fumul și flăcările nu fuseseră observate. Luna aceasta, în Harbin, smogul a fost atât de dens, încât nu vedeai la zece metri în față și au trebuit să închidă școlile și grădinițele.

În ianuarie au fost 24 de zile cu smog, iar în ultimele 100 de zile, au fost 46. Acum este perioada Congresului Național al Poporului și a Conferinței Consultative Politice a Poporului, în cadrul cărora trebuie numiți următorul președinte și premier. Partidul Comunist subliniază că totul trebuie dis-

cutat din perspectivă politică, dar smogului nu-i pasă de politică, iar poluarea atmosferică a devenit subiectul cel mai discutat în cele două adunări.

Poate pentru că și clasa conducătoare respiră sau poate în urma presiunii publice, atitudinea guvernului față de particulele PM 2,5 s-a schimbat brusc și au încetat să mai critice ambasada americană sau să mai minimalizeze riscurile. În iulie anul acesta, ministrul mediului, Zhou Shengxian, a declarat că vor fi investiți aproximativ 170 de milioane de yuani pentru combaterea poluării, fără să detalieze concret cum, spunând doar că vor adăuga anual câte 5000 de stații de monitorizare a particulelor PM 2,5.

Standardele Organizației Mondiale a Sănătății sunt maximum 10 micrograme de particule PM 2,5 pe metru cub de aer; cele chinezești sunt 75 de micrograme pe metru cub. Guvernul chinez susține că suntem o țară în curs de dezvoltare și nu avem cum să îndeplinim standardele actuale ale Organizației Mondiale a Sănătății. Oamenii explică diferența printr-un banc: un pește cade într-un butoi cu sos de soia și începe să se plângă de mediul înconjurător. Apare un vierme mare care îi strigă în față: „Tacă-ți fleanca! Nu judeca butoiul cu sos de soia după standardele acvariului!"

Ca problema poluării atmosferice să fie rezolvată, este nevoie de mult mai mult decât monitorizarea particulelor PM 2,5. Se știe că principalii poluatori sunt combinatele siderurgice și industria chimică. Guvernul a închis câteva întreprinderi

private mici, dar principalii poluatori sunt combinatele de stat mari și mijlocii, de care guvernul nu s-a atins, a limitat doar numărul celor nou-înființate, pentru că în joc sunt interesul economic local și stabilitatea puterii centrale. Pe vremea lui Mao Zedong, puterea politică era menținută prin îndoctrinare forțată; astăzi, principala metodă este creșterea economică. Sunt localități în care poluarea atmosferică este combătută prin limitarea circulației: mașinile au dreptul de a circula pe rând – mai întâi cele cu număr par, apoi cele cu număr impar. Există însă alte măsuri și mai ciudate. De exemplu, una dintre măsurile luate în Beijing a fost interzicerea grătarelor în aer liber. Provincia Hebei din apropierea Beijingului are aproximativ 40 de combinate siderurgice mari și medii și foarte multe turnătorii mici. În octombrie anul acesta, în ziarul oficial din provincie scria mare: „Pentru a combate poluarea atmosferică, districtul Yunhe, din orașul Cangzhou, a lansat campania antifumat" Oficialii participanți la ședința de mobilizare au promis că se vor lăsa de fumat și au declarat: „Combaterea poluării atmosferice începe cu mine!" Unul dintre ei a înșfăcat un pachet de țigări de pe masă, l-a strâns în pumn și l-a aruncat la gunoi.

Pe 12 octombrie am scris pe blog: „Am ajuns în Hong Kong de patru zile. Stau într-un apartament pe malul mării. De ieri am început să am dureri de cap. N-am răcit. Pesemne că am locuit prea mult în Beijing și aerul de mare curat nu-mi mai prieste". Mai mulți cititori mi-au sugerat un tratament: „Mergi repede și inhalează niște gaz de eșapament".

După ani de zile de eforturi serioase, poluarea atmosferică a reușit să se strecoare în raportul meu medical. Din păcate, îmi dau seama că va fi mult mai greu s-o scot de acolo decât i-a fost ei să intre.

30 octombrie 2013

Patriotismul deturnat

PE 23 NOIEMBRIE ANUL ACESTA, GUVERNUL chinez, care protestează de mult în legătură cu insulele Diaoyu din Marea Chinei de Est[1], i-a demonstrat poporului că poate lua și măsuri concrete și a delimitat o zonă de identificare și apărare aeriană, tensionând și mai mult situația.

Eu cred că principalul scop al zonei de identificare și apărare aeriană nu este să avertizeze guvernul japonez, ci e mai degrabă o manifestare de patriotism menită să impresioneze propriul popor, mai ales că au existat tot timpul voci care au susținut că guvernul s-a dovedit prea slab în această chestiune. Zona de identificare și apărare aeriană este un răspuns la atitudinea patriotică a poporului.

Că tot vorbim de patriotism, mi-am adus aminte de două incidente violente din luna iulie, unul din

1. Insulele Diaoyu (Senkaku în japoneză) sunt un grup de insule disputate de China și Japonia. Cea din urmă a preluat controlul asupra insulelor după primul război sino–japonez din 1894–1895.

China și celălalt din Statele Unite. Pe 17 iulie, în comuna Linwu din provincia Hunan, Deng Zhengjia și soția sa vindeau pepeni pe marginea drumului, când s-au luat la ceartă cu reprezentanții administrației. Aceștia l-au bătut pe Deng Zhengjia până a căzut la pământ și a murit. Martorii spun că țăranul a fost lovit cu putere în cap cu bara de la cântar. Pe 27 iulie, un individ a împușcat șase persoane într-un bloc de locuințe de lângă Miami, Florida, într-un final fiind și el ucis de poliție.

Inițial, aceste două incidente nu păreau să aibă vreo legătură. Asta până când, pe 28 iulie, viceguvernatorul provinciei Guizhou, Chen Mingming, a retransmis știrea despre incidentul din Miami pe micro-blogul său și așa a apărut o legătură stranie.

După ce a publicat pe micro-blog știrea cu pricina, Chen Mingming s-a întrebat „Cum se face că a avut loc un nou incident armat în SUA?" Un internaut a adăugat un comentariu: „Cum se face că reprezentanții administrației au fost din nou implicați într-un incident violent?" „Unii abia așteaptă să se mai întâmple vreo nenorocire în țară ca să facă din țânțar, armăsar... Cei care nu-și iubesc țara sunt niște lepre, niște scursuri", i-a răspuns Chen Mingming internautului.

Omul nu făcuse altceva decât să adauge după întrebarea lui Chen Mingming despre incidentul din SUA o întrebare asemănătoare despre incidentul din Hunan, însă înaltul funcționar comunist a luat foc și a continuat să peroreze: „Sunt unii care își vorbesc țara de rău în fiecare zi, dar nu se duc în SUA, rămân aici! Cărați-vă! Vă sprijin! Dar

înainte să plecați, să vă faceți operații estetice să nu vadă lumea că sunteți chinezi... Ăștia nu-și iubesc patria, le e rușine că sunt chinezi, să plece cât mai repede în America! Leprelor! Scursurilor!"

Teoria lui Chen Mingming că „cine nu-și iubește țara este o lepră" a dat naștere unor dezbateri serioase pe internet. Lumea s-a împărțit în tabere pro și contra.

Cei din tabăra contra spuneau că a critica guvernul nu e tot una cu a critica țara. „Dacă ți se strică fereastra de la casă, ce faci, o repari sau te muți la vecini, dar susții că tot casa ta e mai bună? Dacă-ți iubești țara, îi vezi și neajunsurile ca să o faci să devină mai bună", l-au apostrofat unii pe oficial. În plus, mulți l-au criticat pentru limbajul său licențios. Nu se cade ca un demnitar de rangul lui să înjure ca la ușa cortului, denotă lipsă de educație.

Cei din tabăra pro considerau, evident, că guvernul și țara sunt totuna, dar chiar și printre aceștia erau unii care spuneau că un viceguvernator ar trebui să fie mai cu băgare de seamă la cum vorbește. Până și Chen Mingming a înțeles că a exagerat și și-a cerut oarecum scuze, spunând că dacă va mai avea ceva de comentat va fi atent la cum o face.

Dezbaterea ar fi trebuit să fie despre semnificația patriotismului – dacă atunci când critici guvernul înseamnă de fapt că îți critici țara –, dar s-a preschimbat într-o dispută despre stil și dacă viceguvernatorul avea un limbaj adecvat pentru un om cu funcția lui.

În cei 64 de ani de educație patriotică, Partidul Comunist a reușit să echivaleze iubirea de țară cu

iubirea de partid și guvern. Să aduci osanale partidului și guvernului înseamnă să-ți preamărești țara, să critici partidul și guvernul înseamnă să-ți vorbești țara de rău. După ce diferența dintre stat și guvernanți a fost eliminată tacit, patriotismul a fost deturnat și este foarte ușor să fie manipulat de un naționalism îngust.

În august și septembrie anul trecut au avut loc în mai multe orașe din țară două serii de demonstrații legate de insulele Diaoyu. Demonstrațiile au degenerat în atacuri ale mulțimii asupra firmelor și mașinilor japoneze. Există o înregistrare video șocantă în care un anume Li Jianli din orașul Xi'an este lovit cu un drug de fier în cap în timp ce încerca să-și apere mașina japoneză.

Ceea ce mă neliniștește este că nu numai oamenii simpli, ci și o parte dintre intelectuali pun semnul egal între țară și guvern. Un prieten intelectual îmi spunea: „Când suntem în țară putem să o criticăm, însă atunci când nu suntem, trebuie să o protejăm. E ca atunci când te certi acasă cu părinții, dar după ce ai ieșit pe ușă nu le permiți altora să-i vorbească de rău". „Noi criticăm guvernul, nu țara", i-am spus.

La un moment dat, am scris pe micro-blog: „Unii par să nu înțeleagă clar distincția dintre țară și guvern și îi numesc trădători de neam pe cei care îndrăznesc să critice guvernul. Hai s-o luăm altfel – țara este tata, guvernul este administratorul; una este să-ți iubești tatăl și alta este să-l iubești pe administrator. Părinții nu poți să ți-i schimbi, pe administrator însă, da"

Un cititor a comentat: „Tată, mamă, unde sunteți? Vreau să-l reclam pe administrator".

Tata și mama au fost înlocuiți de administrator, nu mai poți să-l reclami.

Dar nici administratorul nu mai are zile chiar atât de ușoare. În timpul demonstrațiilor antijaponeze de anul trecut, unii s-au folosit de acest prilej pentru a-și arăta nemulțumirea față de guvern. Pe o pancartă în care se declara război Japoniei era un joc de cuvinte: „La luptă! De câștigăm, avem insulele. De pierdem, avem o nouă Chină".

3 decembrie 2013

Moara zvonurilor pe internet

AMESTECUL FAPTELOR REALE CU ZVONURILE DE pe internet este deja ceva obișnuit peste tot în lume, dar în China are o dimensiune aparte din cauza lipsei informațiilor credibile, mai ales cele referitoare la activitatea autorităților.

În ultimii ani, autoritățile s-au obișnuit să facă declarații false despre incidentele publice ca să ascundă adevărul; declarațiile false dau naștere zvonurilor care mai de care mai nefondate. Și în timp ce zvonurile și declarațiile false se confruntă ca într-un joc de șah, devine tot mai greu să îți dai seama ce este adevărat și ce nu, mai ales în mediul online.

Popularitatea din ultimii ani a micro-blogurilor și felul în care acestea au pătruns în aproape întreaga societate chineză au favorizat răspândirea informațiilor neadevărate și au influențat modul de gândire al oamenilor. Se spune în glumă că „adevărul încă își mai leagă șireturile, când zvonul a făcut deja înconjurul țării". Însă micro-blogurile nu sunt decât instrumente de diseminare, ceea ce

stimulează cu adevărat apariția zvonurilor este obiceiul autorităților de a transmite neadevăruri.

Pe 2 iunie 2012, Wang Lijun[1] s-a refugiat în consulatul general american din Chengdu, Sichuan, unde a rămas o zi și apoi a plecat. Autoritățile din Chongqing a spus că Wang era în concediu medical, dar zvonurile de pe internet vorbeau deja despre o lovitură de stat și relatau cum „tancurile au intrat în Beijing"

Minciunile autorităților i-au făcut pe oameni să ia zvonurile de bune, să pună lucrurile cap la cap și să înțeleagă ce s-a întâmplat de fapt. Cum uneori fapte calificate de autorități drept neadevărate se dovedesc în cele din urmă a fi reale – ca atunci când autoritățile au confirmat într-un târziu că Bo Xilai chiar i-a tras o palmă peste față lui Wang Lijun –, oamenii ajung să se încreadă și mai mult în zvonuri.

Confruntați cu un val tot mai mare de zvonuri răspândite pe internet, autoritățile au realizat că ștergerea mesajelor, interzicerea unor teme de discuție sau închiderea micro-blogurilor nu prea mai au efect, așa că au recurs la Codul Penal. Anul trecut, pe 9 septembrie, Înalta Curte de Justiție și Parchetul General au emis un comunicat în care se stipulează că mesajele defăimătoare de pe internet retransmise de 500 de ori vor atrage o pedeapsă conform Codului Penal.

1. Wang Lijun, șeful poliției și viceprimarul metropolei Chongqing, a fost implicat în scandalul care a dus la căderea secretarului local de partid, Bo Xilai.

Opt zile mai târziu, Yang Hui, un elev de gimnaziu din provincia Gansu, a fost arestat și acuzat că „încearcă să caute pricină de ceartă", după ce a chestionat pe micro-blogul său motivele oficiale ale morții unui localnic. Yang Hui, un copil, a fost primul individ reținut pentru că un mesaj postat pe micro-blogul său a fost retransmis de peste 500 de ori. A fost eliberat după o săptămână în urma presiunii opiniei publice.

De fapt, acțiunile de reprimare începuseră încă de dinainte de apariția comunicatului. La sfârșitul lunii august, presa vorbea despre rezultatele campaniei: 131 de persoane reținute în provincia Henan; 23 în Shanxi; în Shandong, 49 de persoane fuseseră arestate, 29 amendate și 23 reținute; în Hubei, 128 au primit „avertizări educaționale", alte 90 au primit detenție administrativă și 5 au fost arestate. Și celelalte provincii au folosit mijloace identice ca să combată ceea ce autoritățile identificau drept zvonuri. Campania de reprimare pornită înaintea apariției unei justificări legale aproape că n-a fost pomenită pe internet, dar asta pentru că, în același timp, autoritățile ștergeau comentarii după comentarii, interziceau teme de discuție și închideau micro-bloguri. Criticii nu aveau cum să se mai exprime sau își vedeau comentariile șterse imediat ce le postau.

Campania a început dintr-odată, anul trecut pe 21 august, când pe toate site-urile a apărut știrea că poliția din Beijing a închis un site care răspândea zvonuri pe internet și a arestat șase persoane, printre care un individ cu pseudonimul Qin Huohuo. Presa

oficială a susținut campania poliției și a publicat nenumărate articole despre nelegiuirile lui Qin Huohuo. N-auzisem despre el până atunci, dar după ce i-am citit câteva comentarii, am avut și eu sentimentul că o parte din ele nu erau decât zvonuri. Chiar și așa, au fost destul de mulți cei care i-au luat apărarea, găsind puncte slabe în acuzațiile aduse în presă. De exemplu, una dintre acuzații era că l-ar fi calomniat pe Lei Feng[1], modelul de conduită morală al Partidului Comunist. Qin Huohuo spunea pe blog că Lei Feng visa să ducă o viață extravagantă: „În 1959 și-a cumpărat o jachetă de piele, pantaloni de lână și pantofi negri de piele, marfă de calitate superioară care costa la vremea aceea aproximativ 90 de yuani. Venitul lui lunar era de numai 6 yuani". Câțiva internauți au comentat că Agenția China Nouă publicase deja un articol care relata că Lei Feng își cumpărase un ceas de mână și jachetă de piele. De ce nu aresta poliția și reporterul agenției?

Valul de sprijin pentru Qin Huohuo mă face să nu fiu foarte optimist în legătură cu utilizarea Codului Penal pentru a pune capăt zvonurilor. Cel mai bun mijloc de a le elimina este ca autoritățile să înceteze să dezinformeze, dar cum nu se va întâmpla asta, nici zvonurile nu vor dispărea, în ciuda campaniei de eradicare.

Chinezii de vârsta mea sunt deja obișnuiți cu dezinformarea: de la minciunile despre producția

1. Lei Feng (1940–1962), fost soldat în Armata de Eliberare, este modelul de devotament, altruism și modestie al Partidului Comunist.

de peste 10.000 de tone de orez pe *mu*[1], din timpul Marelui Salt Înainte, până la concediul medical al lui Wang Lijun. Deosebirea este că înainte să existe internetul și micro-blogurile, zvonurile se răspândeau de la un om la altul și nu aveau o arie de circulație foarte mare, iar scornelile autorităților dețineau monopolul. În epoca internetului și mai ales a micro-blogurilor, viteza de circulație a zvonurilor a depășit-o cu mult pe cea a presei oficiale și internetul a devenit locul în care oamenii caută adevărul. Scornelile autorităților au pierdut monopolul, iar rezultatul este campania de eradicare a ceea ce cred autoritățile că sunt zvonuri.

Primul împărat al dinastiei Song[2] spunea: „Cum să-l lași pe altul să sforăie în patul tău?" Cu alte cuvinte, nu poți lăsa pe cineva să invadeze sfera ta de influență sau de interes. Astăzi, vorbele împăratului ar putea fi rescrise astfel: „Cum să lași zvonul să sforăie în patul minciunii?"

8 ianuarie 2014

1. 0,06 hectare.
2. Dinastia Song, 960–1279.

Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters

CRED CĂ CEL MAI BUN MOD DE A ÎNȚELEGE CE soartă au părerile indivizilor în China anului 2013 este fraza „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters".

Anul trecut a început cu o perioadă de relativă relaxare față de exprimarea opiniei personale, administrația centrală și locală susținând că trebuie să fie atentă la criticile severe ale cetățenilor. Firește că în mass-media oficială nu aveai cum să găsești astfel de critici, ele trebuiau căutate pe internet, pe micro-bloguri. Doar că nici acolo nu mai erau de găsit, peste tot vedeau numai „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters".

Deși pare o anomalie, nu este nimic anormal. Pentru majoritatea funcționarilor de partid, criticile tot mai numeroase denotă incapacitatea lor de guvernare și de aceea doar spun că le acceptă, dar de fapt nu există nici un loc în care critica să nu fie suprimată.

Campania de ștergere a micro-blogurilor a început chiar în ziua în care acestea au apărut și s-a inten-

sificat pe măsură ce micro-blogurile au devenit tot mai populare. Responsabile cu ștergerea sunt departamentele oficiale de supraveghere a internetului și administratorii site-urilor respective. De ce administratorii? Pentru profit. Companiile de internet sunt în majoritatea lor companii private, nu îndrăznesc să se pună rău cu guvernul. Dacă cei de la conducere iau măsuri împotriva lor, banii care acum curg valuri vor trece la fel ca valul. Administratorii site-urilor șterg din proprie inițiativă orice critică mai severă la adresa clasei conducătoare, iar internauții îi numesc ironic „eunuci care s-au castrat singuri".

Companiile de internet șterg criticile și conturile celor care le scriu, dar în același timp le și stimulează în secret. De multe ori am primit pe blogul meu mesaje care mă informau că un anumit micro-blog „îngropat" a „renăscut" și eram îndemnat să-l citesc. De ce? Tot pentru profit. Micro-blogurile trebuie să rămână active, informațiile postate trebuie să circule pe internet, pentru că de aici vine profitul. Companiile au nevoie de vocile critice, „oamenilor le place să citească astfel de lucruri", și folosesc această metodă pentru a menține un anumit grad de circulație. Ele știu, firește, că există o limită până unde poți să critici, că guvernul acceptă numai critica moderată, și fac tot posibilul să o limiteze la nivelul tolerat de autorități. Este ca și cum lupul le-ar spune oilor: „Vă las să behăiți, dar să nu atrageți vânătorul".

Vocile critice la adresa autorităților sunt din ce în ce mai multe, mai dure și mai directe, ceea ce le

enervează la culme. Prin urmare, campania de ștergere s-a intensificat, iar „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters" a devenit cea mai des întâlnită frază pe site-urile cu micro-bloguri.

Cineva m-a întrebat odată când va exista cu adevărat liberate de exprimare în China. I-am răspuns optimist că în momentul în care „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters" o să dispară de pe internet și probabil că nu va mai trece mult până se va întâmpla asta. Dar lucrurile au luat-o taman invers și m-am făcut de râs.

În august anul trecut, autoritățile au lansat o campanie de eliminare a zvonurilor pe internet în care peste 100.000 de conturi au fost șterse permanent de pe Sina Weibo, platforma cu cele mai multe voci critice. Printre conturile șterse permanent au fost și unele care răspândeau zvonuri, dar și multe mesaje critice. Strategia autorităților a fost „strigă spre dreapta și atacă la stânga" – au strigat la cei care răspândeau zvonuri și i-au atacat pe critici. Așa că în octombrie am descoperit că fraza „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters" dispăruse. Nu mai exista nici un comentariu critic care să trebuiască eliminat, sau dacă mai apărea vreunul era atât de blând, încât nu era nevoie să fie șters.

În ultimii trei ani, am detestat această frază așa de mult încât mi-am dorit să dispară. Abia după ce a dispărut mi-am dat seama că nu făcuse loc libertății de exprimare, ci unui control și mai strict. În decembrie, fraza a reapărut brusc. Deși nu mai era folosită la fel de des ca înainte, m-am simțit așa de mulțumit de parcă ieșisem la suprafața apei și

puteam lua o gură de aer. Acum nu o mai detest, ba chiar am început să cred că sună frumos. Nu-mi mai doresc să dispară, ci vreau s-o văd pe toate site-urile cu micro-bloguri.

În perioada în care „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters" a dispărut, unii dintre prietenii mei se declarau pesimiști în legătură cu viitorul Chinei. Eu însă nu eram deloc așa. În cei treizeci de ani de reformă, viața politică din China a trecut tot timpul prin perioade de relaxare, urmate de perioade mai stricte, apoi din nou relaxare... Deja m-am obișnuit. Probabil că nu peste mult timp funcționarii vor începe din nou să recite „Partidul și autoritățile trebuie să accepte supravegherea și criticile cetățenilor". Spun asta de 64 de ani și vor continua s-o spună. Sentimentul meu este că, pe cât mai des vin cu asemenea slogane, pe atât de des va apărea și „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters".

Asta îmi amintește de o anecdotă din vechime. Un om din țara Chu n-a fost atent când a traversat râul cu barca și și-a scăpat sabia în apă. A scrijelit repede un semn pe barcă să știe unde i-a căzut sabia și când a ajuns la mal a sărit în apă în dreptul semnului, să o caute. Firește că sabia nu era acolo. Când autoritățile spun că sunt deschise la critica cetățenilor este ca atunci când faci semn pe barcă unde ți-a căzut sabia în apă, iar apoi duci barca la mal și te apuci să cauți sabia. Doar că acolo scrie „Ne cerem scuze, mesajul a fost deja șters".

7 februarie 2014

Istoria absurdă a luptei de clasă

CEI 64 DE ANI DE LA VENIREA PARTIDULUI COMUnist la putere pot fi analizați din multe puncte de vedere, iar unul dintre acestea este lupta de clasă.

În timpul lui Mao Zedong nu existau nici moșieri, nici capitaliști. După 1949, aceștia au fost desemnați drept reprezentanți ai clasei exploatatoare, moșierilor le-au fost confiscate pământurile în timpul reformei agrare, iar capitaliștilor le-au fost luate fabricile când s-a dispus crearea de parteneriate public–private.

Bunicul meu moștenise și el peste 200 de *mu* de pământ, doar că nu a fost la fel de harnic și cumpătat ca cei dinaintea sa, îi plăcea să mănânce, să bea și să se veselească, și în fiecare an mai vindea câțiva *mu*. În 1949, aproape că nu mai rămăsese cu nimic. Dar uite așa a scăpat de eticheta de moșier, pe care au căpătat-o cei care i-au cumpărat pământurile și care au fost denunțați public vreme îndelungată, de nici fiii și nepoții lor nu mai îndrăzneau să ridice privirea din pământ pe stradă. Tata a avut

noroc, și la fel am avut și eu. Amândoi ar trebui să-i mulțumim bunicului că n-a fost gospodar.

Pe atunci duceam lipsă de toate cele, eram cu toții săraci. Moșierii și capitaliștii de odinioară erau la fel de săraci, dacă nu chiar mai amărâți. Sărăcia ne făcuse pe toți egali, nu mai existau clase sociale și cu atât mai puțin contradicții sau luptă de clasă, dar cu toate acestea strigam toată ziua „Nu uitați de lupta de clasă!". Sloganul era pe toate zidurile din orașe și sate, pe cana cu care beam apă și pe peretele toaletei. Nu scăpam de el nici când mergeam la culcare pentru că era imprimat pe fața de pernă, să nu care cumva să uităm de lupta de clasă în somn.

China de astăzi este o cu totul altă lume față de cea a lui Mao Zedong. Au apărut clasele sociale, iar lupta dintre cele două extreme este vizibilă aproape peste tot. De pildă, într-un hotel de cinci stele, femeia care spăla vasele a vrut să-i ducă fiului ei student mâncarea rămasă de la un client. A fost descoperită și dată afară pentru furt din bunurile hotelului. Ceea ce-a durut-o cel mai mult nu a fost că și-a pierdut locul de muncă, ci că a trebuit să risipească. „Mâncarea era bună și m-au pus s-o arunc la gunoi. E strigător la cer", a povestit ea.

La un alt hotel, un patron și-a invitat trei prieteni la masă și au consumat în valoare de 200.000 de yuani, aproximativ 30.000 de dolari. Celor de la hotel le-a fost teamă să-l lase să plătească cu cardul și i-au cerut să plătească în numerar. După ce s-au certat, patronul a dat un telefon și i-a cerut unui angajat să-i aducă 200.000 de yuani în bancnote de

un yuan. Cei de la hotel n-au avut încotro decât să se adune și să numere banii. Așezat pe o sofa și răsfoind o revistă, patronul le-a spus arogant: „Neica e în stare să plătească, voi sunteți în stare să-i numărați?"

În ianuarie anul acesta, ca să arate hotărârea cu care luptă împotriva corupției, Parchetul General a făcut publice cifrele din dosarele anticorupție, din perioada ianuarie–noiembrie 2013: au fost procesate 27.236 de dosare și 36.907 de indivizi, dintre care 21.848 de dosare au fost cazuri însemnate de corupție și mită, suma totală fiind de 5.510.000.000 de yuani[1]. În aprilie 2013, Yuan Dong, un activist din provincia Henan, împreună cu alte trei persoane au întins o pancartă în zona comercială Xidan, din Beijing, cerând să fie făcute publice averile demnitarilor. Au fost imediat arestați sub acuzația de protest ilegal. În acel moment, autoritățile nu au suflat nici o vorbă despre lupta anticorupție.

În cei treizeci de ani de transformări fantastice, discrepanțele economice aduse de dezvoltarea inegală și de ciocnirile dintre autorități și cetățeni cauzate de corupția tot mai mare au umplut societatea de contradicții și luptă de clasă. Dar astăzi nu mai auzim sloganul „Nu uitați de lupta de clasă!", el a fost înlocuit de „societatea armonioasă" și de „stabilitate mai presus de toate". Asta pentru că societatea este deja într-un moment de criză, iar pentru clasa conducătoare apelul la lupta de clasă ar însemna să-și sape propriul mormânt. „Nu uitați de

1. Aproximativ 910 milioane de dolari.

lupta de clasă!", care răsuna odinioară până în înaltul cerului, nu mai e de actualitate, s-a dus pe lumea cealaltă, după Mao Zedong.

În cei 64 de ani de guvernare, în China s-a scris o istorie absurdă a luptei de clasă. Înainte, când nu aveam clase sociale, autoritățile cereau poporului să nu uite de lupta de clasă; acum, când ele există, autoritățile ne cer să nu cumva să ne amintim de ea.

17 martie 2014

Apariția și dispariția Revoluției Culturale

ÎN 1970 CHINA ERA ÎN VÂLTOAREA CUMPLITĂ A Revoluției Culturale, când Zhang Hongbing, un tânăr de 16 ani din provincia Anhui, a auzit-o pe mama lui criticând într-o discuție în familie cultul personalității lui Mao Zedong. Imediat, tatăl și fiul s-au dus să raporteze ideile antirevoluționare ale mamei, care a fost arestată în aceeași zi. Zhang Hongbing își mai aduce încă aminte cum cei care au venit s-o aresteze au legat-o atât de strâns încât încheieturile umerilor începuseră să-i pocnească. După două luni, femeia a fost executată prin împușcare pentru crime antirevoluționare.

La patru ani după încheierea Revoluției Culturale, în 1980, mama a fost reabilitată. Tribunalul local a decis că fusese executată pe nedrept și că trebuia exonerată de orice vină. În lunile care au urmat, Zhang Hongbing și tatăl său au evitat cu grijă subiectul. Abia după ce a ieșit la pensie, tatăl a adus pentru prima dată vorba despre asta și și-a asumat cea mai mare parte din vină, pentru că el era adult.

În 2013 ziarele au publicat regretele de-o viață ale lui Zhang Hongbing, acum în vârstă de 59 de ani. Povestea cum de ani de zile avea momente în care nu se putea abține și izbucnea în plâns, cum o visa adesea: „O văd în vis la fel de tânără ca înainte să fie executată. Cad în genunchi și o strâng puternic de mână, dar mă tem să nu dispară. Îi strig: «Mamă, fiul tău ticălos îți cere iertare în genunchi!» Dar nu-mi răspunde. Ea nu-mi vorbește în vis, probabil că este felul ei de a mă pedepsi".

Oare de ce nu-i vorbește? Eu nu cred că o face ca să-l pedepsească, ci pentru că știe că greșeala nu-i aparține nici fiului, nici soțului, este greșeala celor de la conducere și îi așteaptă pe ei să vină să-și ceară sincer iertare. Așteaptă deja de 44 de ani, împreună cu toate celelalte suflete care și-au găsit sfârșitul nevinovate.

Au apărut în ultima vreme persoane care au conștientizat că în timpul Revoluției Culturale le-au făcut rău altora și își cer iertare prin mass-media sau pe internet. Sunt deja pensionari; le este greu să se ierte pe sine pentru greșelile făcute în perioada aceea inumană, dar sunt totodată neliniștiți de tendința recentă de a privi Revoluția Culturală într-o lumină pozitivă. Au decis să povestească relele făcute atunci, cu speranța că tinerii vor înțelege cât de înspăimântător a fost totul. Doar că vocile lor sunt slabe și dispar într-o clipită pe internetul plin de evenimente internaționale, naționale, știri de divertisment sau sport.

Spre deosebire de ei, Partidul Comunist își poate ierta foarte ușor greșelile făcute în cei 64 de ani de

guvernare și înlătură harnic toate urmele lăsate în istorie. În primii ani de după Revoluția Culturală a apărut un val de critică puternică, dar când autoritățile și-au dat seama că era posibil să le fie știrbită puterea, i-au pus repede capăt, de parcă nici n-ar fi existat. În discursul oficial nu există o istorie adevărată a Revoluției Culturale, doar în discursul cetățenilor mai apar uneori adevăruri.

Când văd degradarea mediului, discrepanțele economice, corupția tot mai mare, actele de violență, comerțul cu droguri, traficul de persoane, folosirea pământului arabil în alte scopuri sau casele demolate cu forța, mulți dintre cei care au trecut prin Revoluția Culturală devin nostalgici. În dictatura lui Mao Zedong și sub opresiunea politică, problemele și contradicțiile sociale nu erau atât de răspândite.

Pentru că autoritățile se opun reevaluării Revoluției Culturale, generațiile de după nu au nici cea mai vagă idee despre cum a fost de fapt. Acum șase ani, studenții de la Facultatea Pedagogică din Wuhan s-au îmbrăcat în uniformele gărzilor roșii pentru fotografiile de absolvire. Pentru ei, Revoluția Culturală părea doar o mare petrecere. Și oamenii de afaceri se folosesc de Revoluție pentru reclamă. Anul trecut, în august, am văzut pe autostrada care duce la aeroportul din Hangzhou o reclamă imensă în stilul Revoluției Culturale, în care o tânără din gărzile roșii era cu mâinile întinse și striga: „Tovarăși, am sosit!"

Conflictul din Marea Chinei de Est, legat de insulele Diaoyu, a dat naștere la puternice sentimente antijaponeze. În septembrie 2012, au avut loc

demonstrații antijaponeze în peste 50 de orașe: participanții aveau tot felul de pancarte, distrugeau mașinile japoneze, spărgeau geamurile restaurantelor japoneze și incendiau companiile. În același timp, în cele mai mari studiouri de film din China, la Hengdian, provincia Zhejiang, erau turnate numeroase filme și seriale a căror acțiune avea loc pe fundalul războiului de eliberare antijaponez. Circula și un banc: luptele decisive din războiul de eliberare antijaponez nu au fost cele din Shanghai și Changsha, au fost cele de la studiourile de filmare din Hengdian, unde au fost omorâți mai mulți japonezi decât întreaga populație a Japoniei.

Atitudinea Japoniei față de propria istorie este un factor de iritare pentru China, dar și guvernul chinez ar trebui să-și regândească propria istorie. Îi tot avertizăm pe japonezi că dacă nu acceptă realitatea istoriei sale de putere agresivă este posibil să facă aceleași greșeli din trecut. Dar ar trebui să ne avertizăm și pe noi înșine că dacă nu acceptăm greșelile Revoluției Culturale este posibil să le repetăm.

Astăzi, din ce în ce mai mulți oameni vorbesc în termeni pozitivi despre Revoluția Culturală și speră să o retrăiască. Eu cred că, în marea lor majoritate, ei nu-și doresc cu adevărat să revină acele vremuri, dar visează la o revoluție pentru că sunt dezamăgiți de situația actuală. Motivele pentru care vor o revoluție diferă de la unii la alții; unii sunt nemulțumiți de materialismul societății actuale, alții sunt înfuriați de colaborarea dintre omenii de afaceri și autorități pentru profit. Până și cei care resping Revoluția Culturală sunt nemulțumiți de

societatea actuală și au ajuns să creadă că greșeala principală a fost momentul în care a avut loc revoluția, considerând că acum este nevoie de fapt de o Revoluție Culturală.

10 aprilie 2014

Economia autorităților lacome

DE CÂND A FOST INTRODUS CURSUL DE SCHIMB variabil, pe 27 iulie 2005, yuanul a crescut constant în raport cu dolarul, de la 8,2765 de yuani pentru un dolar, în 2005, la 6,0569 de yuani pentru un dolar, în ianuarie anul acesta. Creșterea valorii yuanului nu i-a făcut pe oamenii de rând să simtă că banii lor valorează mai mult, ba din contră, că valorează chiar mai puțin. Yuanul se aprecia pe piețele externe și se deprecia pe cea internă.

Mulți consideră că deprecierea yuanului pe piața internă se datorează emisiunilor monetare tot mai mari ale Băncii Centrale. Conform datelor făcute publice de Banca Centrală, excesul de lichiditate (cunoscut și sub denumirea de M2) a fost în 2013 de 110.650 de miliarde de yuani[1]; comparativ cu zece ani înainte, când era de 22.100 de miliarde de yuani[2],

1. Aproximativ 17.760 de miliarde de dolari, la rata de schimb din 2013.

2. Aproximativ 2.669 de miliarde de dolari, la rata fixă din 2003.

a crescut de cinci ori. Principiul de bază al politicilor monetare este ca pentru fiecare yuan cu care crește economia unui stat, Banca Centrală să emită o bancnotă de 1 yuan; ceea ce depășește 1 yuan se numește exces de lichiditate. Rația dintre masa monetară din China și PIB este de circa 2:1 (PIB-ul a fost de 5.688 de miliarde de yuani în 2013)[1].

Creșterea economică se bazează în China pe investiții și are nevoie de cantități imense de capital. Specialistul în economie Wu Xiaoling a declarat că „în ultimii 30 de ani, am stimulat creșterea economică cu ajutorul injecțiilor de capital"

În majoritatea economiilor, această metodă ar duce la creșterea inflației, dar dacă ne uităm la indicele prețurilor de consum din ultimii doi ani din China, acesta a fost de 2%-3%, rar a trecut de 3%. În ultimii zece ani, prețurile au crescut considerabil doar de două ori: în 2007, indicele prețurilor de consum a fost de peste 8%, iar în 2011 a fost de 6%. Oare de ce nu a dus excesul de lichiditate la inflație?

Autoritățile neagă că ar exista exces de lichiditate. Directorul departamentului de statistică și analiză din Banca Centrală, Sheng Songcheng, a declarat la conferința de presă din 15 ianuarie că pare să existe exces de lichiditate din cauza numărului mare de depozite și a investițiilor indirecte (adică finanțarea sub formă de împrumut bancar). China este țara cu cele mai multe depozite bancare din lume, depozitele populației ajungând la peste 50%.

1. În 2013, PIB-ul Chinei a fost de peste 9.630 miliarde de dolari, conform datelor oficiale.

Ce spun însă oamenii? Specialiștii în economie au opinii diferite, dar nu intru aici în detalii. Vreau să vă vorbesc despre punctul de vedere absolut original al unui profesor de literatură, prieten de-al meu, care a inventat conceptul de „economia autorităților lacome". În opinia sa, nu poate fi ignorată contribuția numărului imens de funcționari corupți la controlul inflației, în ciuda lichidității excesive. Funcționarii corupți nu cheltuie foarte des sume mari obținute din mită și nici nu le depozitează în bănci de teamă să nu fie descoperiți, ci le ascund în fel și chip. Profesorul de literatură a estimat că, în mare, jumătate din surplusul monetar s-ar afla în mâinile lor, pentru că nu circulă.

Internauții chinezi au început să fie atenți la acest fenomen și numesc diversele moduri prin care funcționarii corupți își ascund banii „arta spectacolului". Așa se face că banii ascunși în:

– Seif. Xie Mingzhong, fostul secretar de partid din orașul Wenchang, provincia Hainan, a ascuns peste 25.000.000 de yuani în 19 seifuri;

– Toaletă. Fostul director al Departamentului de Transport din districtul Wushan, orașul Chongqing, Yan Dabin, a ascuns 9.390.000 de yuani în cutii de carton, în toaleta locuinței pe care o renova. Au fost descoperiți când a refulat toaleta;

– Baligă. Xu Qiyao, fostul director al Serviciului de Construcții din provincia Jiangsu, a luat aproape 20.000.000 de yuani mită, o parte din ei i-a pus în pungi de plastic și i-a ascuns în scorburi de copac, în grămezi de cenușă, în câmpul de orez, sub țiglele de la casă și într-un morman de baligă;

– Butelie. Fostul director al Departamentului pentru Autostrăzi din Ganzhou, provincia Jiangxi, Li Guowei, avea acasă o butelie șmecheră, făcută la comandă, în care ținea ascunse milioanele de yuani luate mită. Pe lângă aceștia, mai avea încă 2.800.000 într-un seif îngropat într-un munte de gunoaie de lângă locuința de la țară al celui de-al treilea frate mai mare;

– Apartamentul închiriat. Luo Yaoxing, fostul șef al Serviciului de Planificare a Imunizării din cadrul Centrului Medical de Prevenire și Control din provincia Guangdong, a închiriat o locuință de lux ca să ascundă banii primiți. A băgat banii în saci de plastic negri, a pus peste tot prin casă hârtie absorbantă și agenți de dezumidificare, dar 12.000.000 dintre ei tot au mucegăit;

– Pământ. Fostul director al Centrului de Testare a Cărbunelui din orașul Qinshihuang, Li Xiaolin, a îngropat 15.000.000 de yuani curtea casei părintești, deja dărăpănate, din comuna Lulong, unde nu mai locuia deja nimeni.

Exemplele ar putea continua. Deși în ultima decadă au fost prinși mulți corupți, situația nu s-a schimbat. La sfârșitul anului trecut, Ma Junfei, directorul adjunct al Serviciului de Căi Ferate din Hohot, provincia Mongolia Interioară, a fost judecat și condamnat la moarte cu suspendare pentru luare de mită și venituri imense nejustificate. În cele două locuințe ale sale au fost găsite bunuri și bani în valoare de peste 130 de milioane de yuani[1].

1. În 2013, peste 21 de milioane de dolari.

În timpul procesului, Ma Junfei a declarat că nu s-a atins de banii primiți mită și că cea mai mare problemă pe care o avea pe când se afla în funcție era cum să-i mai ascundă.

Estimarea că „50% din surplusul monetar se află în mâinile funcționarilor corupți" are o valoare mai mult literară decât economică, nu îndrăznesc să spun că este chiar așa. Dar cred că suma ascunsă de funcționarii corupți este neimaginat de mare și poate juca un rol în controlul inflației în cazul excesului de lichiditate. Majoritatea cetățenilor chinezi consideră că funcționarii condamnați pentru corupție nu sunt decât vârful aisbergului.

Firește că „economia funcționarilor lacomi" nu are cum să oprească creșterea prețurilor. Sentimentul pe care îl au chinezii în ultimii ani este că viața de zi cu zi e din ce în ce mai scumpă, în timp ce banii sunt tot mai lipsiți de valoare.

12 mai 2014

Lipsă de încredere

ÎN ZIUA DE 10 MAI 2003, GRUPUL ALIBABA, AL LUI Jack Ma, a lansat site-ul de cumpărături online Taobao, pe care nu numai companiile pot vinde produse consumatorilor individuali (B2C), ci și consumatorii individuali pot vinde direct altor consumatori individuali (C2C). În cei unsprezece ani care au urmat, Taobao a crescut uluitor de mult.

În 2013, site-ul avea 500 de milioane de utilizatori înregistrați, cu peste 60 de milioane de accesări zilnice. În fiecare zi se vindeau peste 800 de milioane de articole, cu o medie de 48.000 de articole pe minut; site-ul acoperă peste 80% din piața tranzacțiilor electronice de tip C2C din China.

Imperiul comercial al lui Jack Ma transformă viața de zi cu zi a chinezului. Acum poți să-ți cumperi ce-ți dorește inima fără să mai ieși din casă și la prețuri mai mici decât cele din magazinele tradiționale. Siluetele curierilor strecurându-se înăuntrul și dinăuntrul caselor au devenit deja ceva obișnuit în orașe.

Cele mai măreţe spectacole au loc pe terenurile de sport ale universităţilor, care se umplu cu pachetele cumpărate de studenţi de pe Taobao, în fiecare zi la prânz. Curierii leoarcă de sudoare înfruntă roiurile de studenţi şi nu au vreme să verifice cu atenţie identitatea fiecăruia, ci strigă cât pot de tare şi îi cer clientului să spună ultimele patru cifre ale numărului de telefon ca să-şi poată lua pachetul.

Taobao a transformat multe magazine tradiţionale în săli de expoziţie. Fetele cărora le place să se gătească mai cutreieră încă magazinele şi probează îmbrăcăminte în neştire, pe care nu o cumpără însă, ci îşi notează mărimea şi marca articolelor care le-au impresionat şi le comanda acasă pe Taobao, unde le găsesc mult mai ieftine.

Faima site-ului a avut de suferit din pricina acuzaţiilor că vinde şi marfă contrafăcută. Jack Ma le-a răspuns criticilor spunând că, dacă ar şti că odată cu site-ul ar dispărea şi marfa contrafăcută de pe piaţă, „l-aş închide chiar în seara asta". Într-o piaţă invadată de marfă contrafăcută, nu e realist să te aştepţi să nu găseşti produse false şi pe Taobao. De fapt, ele sunt de vânzare şi în magazinele tradiţionale şi de aceea cele câteva scandaluri legate de bunuri contrafăcute în care a fost implicat Taobao nu i-au afectat nicidecum ascensiunea. Consumatorii chinezi detestă marfa contrafăcută, dar în acelaşi timp s-au obişnuit cu existenţa ei.

Cantitatea mare de marfă contrafăcută de pe piaţa chineză dezvăluie una dintre cele mai grave probleme sociale din zilele noastre – lipsa de încredere. Motivul pentru care Taobao s-a putut dezvolta

cu așa de mare repeziciune într-o societate în care oamenii nu mai au încredere unii în alții a fost introducerea serviciului de plăți online Alipay, în anul 2004.

Alipay este o platformă de procesare a plăților. Când cumperi ceva pe Taobao, plata se face către Alipay. Vânzătorul vede când cumpărătorul a făcut plata, dar nu primește banii decât după ce livrează marfa și cumpărătorul semnează de primire. Abia atunci Alipay virează suma vânzătorului. În cazul în care, atunci când primește marfa, cumpărătorul decide că nu este ceea ce voia și o returnează, Alipay îi dă banii înapoi.

Alipay are aproximativ 300 de milioane de utilizatori, cu o cotă parte de aproape jumătate din piața plăților online din China. Deși a reușit să găsească o soluție eficientă la problema lipsei de încredere față de cumpărăturile online, în același timp dezvăluie și faptul că societatea chineză suferă de lipsă de încredere. Autoritățile fac tot ce pot să-i convingă pe oameni că problemele sociale își au rădăcina în felul lor de a fi, nu în modul de guvernare. Adevărul este însă că la baza lipsei de încredere din societate stă în primul rând lipsa de încredere în autorități.

Guvernul chinez a urmărit orbește creșterea PIB-ului și după ce situația mediului înconjurător s-a înrăutățit, a arătat cu degetul diverse ramuri industriale, fără să sufle o vorbă despre propria sa responsabilitate. În ultimele trei decenii de dezvoltare, politicile guvernului au mers când hăis, când cea, ceea ce încurajau alaltăieri era interzis ieri și

ceea ce era interzis ieri este încurajat astăzi. Sau ca să îi citățm pe internauți, politicile economice ale guvernului întâi laudă prostituția și mersul la bordel, iar apoi lansează campanii împotriva moravurilor ușoare.

Aș vrea deci să-mi plătesc taxele pe Alipay. Dacă guvernul se ține de promisiuni și își recâștigă credibilitatea, sunt de acord să le plătesc, dacă nu, să-mi dea banii înapoi integral.

10 iunie 2014

Ai văzut vreodată un buletin de vot?

ÎN FIECARE AN, ÎN LUNA MARTIE, CEI APROAPE 3000 de membri ai Congresului Național al Poporului și cei peste 2000 ai Conferinței Consultative Politice a Poporului se adună la Beijing. Vocile oficiale declamă că ei reprezintă aspirațiile celor 1,3 miliarde de cetățeni și s-au întâlnit ca să dezbată și să ia parte la deciziile politice.

Eu am 54 de ani, dar n-am văzut niciodată un buletin de vot. Am întrebat din curiozitate destulă lume dacă li s-a întâmplat să vadă un buletin de vot, dar am obținut aproape întotdeauna același răspuns. Nimeni nu știa cum arată un asemenea lucru. Doar la televizor ce mai văzuseră câte un individ pe care nu-l cunoșteau introducând în urnă un vot, în numele nostru. Câțiva mi-au spus că văzuseră, dar demult, în facultate, când comitetul de clasă le dăduse buletine de vot și îi pusese să le completeze cu un nume total necunoscut, agreat de conducere. Se numea că au ales democratic.

Anul trecut în martie s-a terminat mandatul de cinci ani pentru cele două mari adunări și unii membri vechi au trebuit să se retragă să le facă loc nou-aleșilor. Un prieten de-al meu care abia ce coborâse din avion, întorcându-se din Europa, a primit un telefon în care i s-a adus la cunoștință că fusese ales în Conferința Consultativă Politică a Poporului și că trebuia să meargă imediat la ședință.

Cineva a întrebat pe internet „Cum de n-am văzut niciodată un buletin de vot? Cine îi alege pe reprezentanții din Congres?" Altcineva i-a răspuns: „Bună întrebare. Aleșii în Congresul Național al Poporului sunt propuși de organizațiile de bază și firește că sunt numiți din interior. Ultimul cuvânt îl are organizația superioară". Au mai fost și alte întrebări și răspunsuri: „Am peste 18 ani, de ce n-am votat pentru cele două adunări?" „Pentru că ești deja reprezentat de membrii Congresului și ai Conferinței, deși tu habar n-ai cine te reprezintă." „A, așa carevasăzică. Mulțumesc."

Îmi aduc aminte că acum vreo zece ani au apărut de câteva ori la știri imagini cu aleșii din Japonia sau Coreea de Sud, îmbrăcați impecabil, luându-se la bătaie în parlament. Se dorea să vedem noi cât de necivilizați și bădărani sunt membrii legislativului din țările capitaliste. După aceea, au început să circule pe internet imagini de la dezbaterile legislative din alte țări; și alți parlamentari se certau sau se încăierau, numai membrii celor două adunări din China păstrau o liniște desăvârșită, stăteau la ședințe cu ochii închiși și moțăiau.

Imaginile puse unele lângă altele i-au făcut pe mulți să înțeleagă că aleșii care se certau sau se băteau în parlament o făceau pentru a obține beneficii pentru cei care i-au ales, pe când membrii Congresului și ai Conferinței nu au nevoie să reprezinte pe nimeni, nici măcar pe ei înșiși, și normal că ațipesc în timpul ședințelor.

Există, desigur, și aspecte la care legislatorii străini nu pot decât să viseze, cum ar fi propunerile legislative uluitor de multe. În ședințele de anul acesta au fost 5875 de propuneri legislative, dintre care 4982 au trecut de comisii și au fost aprobate în plen. În ultimii ani, numărul propunerilor legislative de la fiecare întâlnire a fost de peste 5000. Propunerile sunt de toate soiurile și, deși de fiecare dată ni se comunică numărul lor, nu ni se spune și ce conțin. Unele au mai scăpat pe internet și au stârnit hohote de râs. De exemplu, au fost delimitate noi districte pentru a crea noi funcții, a fost mărit salariul funcționarilor publici, s-a decis să le fie date titluri oficiale celor care plătesc taxe mari sau să fie schimbat numele unui oraș pentru că era prea banal.

Internauții chinezi au venit și ei cu propunerile lor. Numărul propunerilor lor nu poate fi estimat, dar conținutul e mult diferit de cel al propunerilor oficiale și are legătură cu cele mai de bază nevoi ale oamenilor simpli, ca de exemplu eliminarea diferențelor dintre pensii, scăderea costurilor medicamentelor sau accesul mai ușor la serviciile medicale. Din această cauză, există voci care susțin că adevărații reprezentanți ai poporului nu sunt în cele două adunări, ci pe internet. Dar cu toate acestea,

și ei, la fel ca și mine, n-au văzut în viața lor un buletin de vot.

Pe 29 noiembrie 2012, la cel de-al optsprezecelea congres al Partidului Comunist, a fost promovat „visul chinezesc" Ce e visul chinezesc? Explicația oficială este „înfăptuirea renașterii măreție a poporului chinez, manifestată concret printr-o țară prosperă și puternică, prin revitalizarea națională, bunăstarea și fericirea poporului, toate obținute pe calea socialismului cu caracteristici chinezești, prin aderarea nestrămutată la teoria socialistă cu caracteristici chinezești, prin dezvoltarea spiritului național și consolidarea forței Chinei. Metoda folosită este implementarea unei civilizații care să integreze politica, economia, cultura, societatea și mediul înconjurător". Nu știu câtă lume înțelege o explicație atât de abstractă.

Un prieten mi-a dat telefon și mi-a spus că are și el un vis, să apuce măcar o dată în viață să voteze președintele țării.

— Este sau nu un vis chinezesc? m-a întrebat.

— Nu este visul chinezesc, dar este un vis în China, i-am răspuns.

— Am înțeles, a continuat el, visul chinezesc este un vis în China.

11 iulie 2014

Vreau să mă mărit cu unul care n-are acțiuni

LA SFÂRȘITUL LUNII IUNIE ȘI ÎNCEPUTUL LUI IULIE, când bursa chineză era în continuă cădere, a început să circule o glumă: un investitor spune „am jucat la bursă până când am crezut că acțiunile erau aproape pe jos, fără să mă gândesc că există și subsol; am jucat până când prețul a ajuns în subsol, fără să-mi dau seama că există și pivniță. Am jucat și când totul căzuse în pivniță, fără să știu că mai jos e iadul. M-am încumetat și am jucat și-n iad, dar nici nu mi-a trecut prin minte că este adevărat ce se spune: iadul are 18 niveluri".

Pentru cei din Comisia de Supraveghere a Bursei ziua de 4 iulie a fost un dezastru, alergau precum furnicile într-o tigaie încinsă. În sâmbăta aceea s-au reunit 21 de directori ai unor case de brokeraj și au semnat o înțelegere secretă cu o firmă agreată de Comisie să vireze în conturile acesteia un fond de salvare a pieței egal cu aproximativ 15% din activele nete ale caselor de brokeraj, dar nu mai mic de

120 de miliarde de yuani[1]. Înțelegerea firește că încălca legislația, mai ales că pentru a folosi 15% din activele nete trebuie să obții aprobarea în cadrul unei ședințe cu toți acționarii firmei, nu poate fi ceva decis hodoronc-tronc de directorul casei de brokeraj. Dar pentru a convoca o astfel de întâlnire a acționarilor este nevoie de cel puțin 25 de zile, iar Comisia, care era deja pe jar, a pus presiune pe casele de brokeraj fără să mai țină cont de lege. Măsura lor, deși ilegală, a fost foarte bine primită, puțini au pus-o sub semnul întrebării. Noi suntem deja obișnuiți, și probabil așa sunt și juriștii, că în China legea și aplicarea legii sunt două chestiuni diferite.

Unii consideră că prăbușirea bursei chineze s-a datorat, de această dată, interzicerii de către Comisia de Supraveghere a jocului la bursă cu bani împrumutați (*margin trading*), care a dus la creșterea fondurilor investite de brokeri și apariția unei bule. Conform legii, fondurile investite de brokeri trebuie să fie de cel puțin 500.000 de yuani[2] și să fie egale cu sumele investite de client. Dar cum în fiecare zi se confruntă cu nemulțumirile investitorilor că pragul este prea sus, brokerii nu au de ales decât să încalce legea și să lase pragul mai jos ca să nu-și piardă clienții.

Bursa a început să crească vertiginos, în condițiile în care economia nu dădea semne de revigorare. Tot mai mulți oameni și-au investit economiile în acțiuni, unii chiar au împrumutat bani să joace la

1. Peste 19 miliarde de dolari.
2. Aproximativ 80.000 de dolari.

bursă. Distanța dintre economia virtuală și cea reală a crescut și la fel s-a întâmplat cu acțiunile companiilor listate la bursă și valoarea lor reală. Era ca și cum ai da 100 de yuani pe o pereche de bețișoare de 1 yuan.

Gândiți-vă că în China sunt peste o sută de milioane de acționari care umplu birourile caselor de brokeraj răspândite peste tot prin țară; mai sunt și nenumărate computere prin birouri sau case, pe ecranul cărora licăresc graficele de la bursă. Mai gândiți-vă la mulțimea de chinezi iubitori de jocuri de noroc care se perindă prin cazinourile din lumea întreagă și la zgomotul pieselor de mahjong ce răsună din fiecare casă. Se spune în glumă că atunci când auzi din avion zgomotul pieselor de mahjong înseamnă că ai ajuns deasupra Chinei. Pentru o groază de chinezi, bursa nu este decât un cazino la care poți obține profit mai ușor și mai repede.

Acesta este motivul pentru care a apărut un număr mare de companii care împrumută fonduri. Ele nu sunt fondate ca să existe vreme îndelungată, scopul lor este să dea lovitura și să dispară. Nu sunt înregistrate oficial, își au birourile în câte un apartament de bloc, unde întemeietorii lor n-au nevoie decât de câteva mese și scaune și niște computere cu care să intre pe platformele de bursă; adună de la indivizi sau împrumută de la bancă câteva zeci sau chiar sute de milioane de yuani și tot așa. Raportul dintre sumele investite de client și cele împrumutate este și de 1:4 sau 1:5.

Guvernul vrea să-i facă pe cetățeni să-și mute fondurile din conturile de economii – unii dintre ei

economisind chiar și jumătate din venituri – în pieței de capital pentru a revigora economia obosită. Brokerii iau dobândă de 8% pe an pentru fondurile investite (dobânda pentru fondurile împrumutate este de 10% pe an). Acționarii visează să se îmbogățească peste noapte și, când li se pare lor că au citit bine piața, aleargă după cai verzi pe pereți.

Spre deosebire de casele de brokeraj, companiile de împrumut de fonduri nu pot fi controlate, iar în momentul în care Comisia de Supraveghere a Bursei a înțeles acest lucru, ele se transformaseră deja în nenumărate bombe cu ceas ce stăteau să explodeze. Pe 12 iunie, Comisia a trimis o circulară caselor de brokeraj cerându-le să nu mai permită accesul pe platformele de bursă companiilor de împrumut. Bombele cu ceas au început să explodeze una câte una. Comisia a minimalizat cele întâmplate, nu a scos un cuvânt despre bula de pe piață sau despre faptul că cei însărcinați cu monitorizarea bursei închiseseră ochii și au dat vina pentru prăbușirea bursei pe speculanți.

Bursa chineză se ghidează de multă vreme după politicile guvernului, cu alte cuvinte, crește sau scade în funcție de ce politici adoptă guvernul. Astfel se poate să apară fenomene stranii, ca de exemplu, o bursă în scădere în timpul unei economii puternice sau o bursă în creștere pe fundalul unei economii obosite. Într-un fel, și guvernul este un jucător la bursă și oamenii spun că „guvernul joacă cu vorbe, în vreme ce oamenii joacă cu bani". Se mai întâmplă ca odată cu bursa să se mai ridice și companii în care au interese diverși funcționari. Ne-am

obișnuit să vedem urcând la bursă acțiunile vreunei companii care a tras deja obloanele și buruienile îi cresc nestingherite prin curte. Când bursa era sus de tot, mai la începutul anului, au fost câteva companii de stat, cu pierderi mari și în situația de a nu putea plăti salariile, care au forțat cumva autoritățile locale să le finanțeze prin cumpărare de acțiuni pentru a menține stabilitatea socială.

Jucătorii la bursă au avut de suferit din cauza obiceiului pieței de a se ghida după politicile guvernamentale. Când piața a început să se prăbușească, mulți au rămas în continuare pe piață, siguri că guvernul va interveni. Când guvernul a intervenit, cei care se gândeau să iasă de pe piață au decis să rămână și mulți dintre cei care deja ieșiseră s-au întors, fiind convinși că bursa nu va coborî mai mult de atât, că va avea guvernul grijă. După ce a pierdut enorm, un investitor a declarat că acum doarme noaptea ca un copil, dar nu pentru că e liniștit, ci pentru că se trezește și adoarme plângând.

Deși mulți au realizat atunci că economia virtuală nu se poate desprinde de cea reală, emoțiile oarbe au continuat să domine piața. Pe 9 iulie, datorită intervenției puternice de salvare, piața s-a mai redresat, iar telefoanele caselor de brokeraj și ale companiilor de împrumut au reînceput să sune continuu. Cei care pierduseră la căderea bursei și-au ipotecat bunurile sau au împrumutat bani ca să aibă din nou capital.

Memoria investitorilor chinezi la bursă este la fel de scurtă ca a unui pește, spun câte unii, oftând. Căderea bursei nu i-a învățat să țină cont de principi-

ile economiei de piață și au dat crezare explicațiilor oficiale că bursa a căzut din cauza speculanților. În presă au apărut știri despre un mare investitor care cu o zi înainte să se prăbușească bursa a vândut tot ce avea și a evitat pierderile, iar pe internet mai există încă îndemnuri către poliție să se ducă să-l aresteze.

Poate că cele întâmplate acum au să scape bursa de obiceiul prost de a se ghida după politicile guvernamentale, iar experiența amară o să-i convingă pe investitori să nu se mai ia după ele. Să-ți pierzi în câteva zile toți banii adunați cu greu, ani de zile, ar trebui să fie o întâmplare care nu se uită ușor; dar dorința de a juca și a recâștiga la bursă tot ce au pierdut poate să-i facă pe unii să-și repete greșelile. Ca să schimbi asemenea obiceiuri e nevoie de mult timp.

Comisia de Supraveghere a Bursei și mass-media oficială continuă să laude bursa și să încurajeze oamenii să cumpere cât mai multe acțiuni. O tânără care a pierdut totul când s-a prăbușit bursa e însă de o altă părere:

— Vreau să mă mărit cu unul care n-are acțiuni, spune ea.

20 august 2015

Despre dragoni și revoluție

SE POVESTEȘTE CĂ DUCELE YE IUBEA DRAGONII atât de mult încât purta haine brodate cu dragoni, catarama curelei sale era în formă de dragon, pe cupele de vin erau pictați dragoni, iar decorațiile din casă înfățișau și ele tot dragoni. Când dragonul cel adevărat din cer a aflat despre obsesia ducelui Ye, a coborât la acesta în curte și s-a așezat cu capul pe pervazul ferestrei să privească înăuntru. Coada mare și lungă îi ajungea până în holul de la intrare. Ducele Ye s-a speriat de moarte la vederea dragonului adevărat și a rupt-o la fugă îngrozit.

Aniversarea celor o sută de ani de la Revoluția din 1911[1] mi-a amintit de anecdota scrisă de Liu Xiang în timpul dinastiei Han de Apus[2].

Încă de la începutul anului, autoritățile și cetățenii au pregătit fel de fel de activități și ceremonii

1. Revoluția din 1911 a răsturnat ultima dinastie Qing și a fondat Republica Chineză.

2. Dinastia Han de Apus, 202 î. Cr. – 9 d. Cr.

pentru aniversare. A fost făcută o tunică din lână[1], mare aproape cât o clădire cu două etaje, lungă de 4,30 metri, cu găici de 12 centimetri diametrul și un volum de aproape 12 metri cubi. Măsurile erau de șapte ori mai mari decât cele ale unei tunici adevărate, iar suprafața era de 37 de ori mai mare. Tunica trebuia să fie expusă în toată țara, în ajunul comemorărilor, apoi urma să fie omologată de *Cartea Recordurilor*... O instituție din orașul Zhengzhou, Henan, a comandat o statuie din piatră a lui Song Qingling[2], înaltă de 24,15 metri, din care numai capul avea 9 metri. Soclul statuii era de peste 800 de metri pătrați și avea înăuntru o sală de conferințe cu o capacitate de 600 de locuri.

În sediul central al Națiunilor Unite din New York, delegația permanentă a Chinei a organizat expoziția „China în dezvoltare, 1911–2011", despre care au declarat că reflectă corect și complet dezvoltarea Chinei din ultimul secol, doar că din acest tablou „corect și complet" lipseau trei mari perioade: Marele Salt Înainte, Revoluția Culturală și incidentele din Tian'anmen din 1989.

Când avionul comemorărilor Revoluției de la 1911 tocmai rula pe pistă și se pregătea să decoleze, motoarele i-au fost oprite brusc. Autoritățile s-au folosit de tot felul de mijloace ca să tempereze atmosfera, pentru că valul de entuziasm cam începuse

1. Este vorba despre o tunică în stil Mao, cunoscută în chineză sub numele de „tunică Zhongshan", după numele primului președinte chinez, Sun Zhongshan (Sun Yat-sen).

2. Song Qingling (1893–1981) a fost soția lui Sun Yat-sen și un politician important atât înainte, cât și după 1949.

să depășească barajul construit de ei și să inunde zone nepotrivite.

Niciodată în istoria ei China nu și-a deschis larg porțile să invite democrația să intre; democrația a intrat dărâmând poarta, așa cum s-a întâmplat și în 1911. După Revoluția din 1911 a fost fondată Republica Chineză și între 1912 și 1927 a fost cea mai liberă perioadă din secolul XX. Oamenii nu erau îngrădiți, exista libertate de exprimare, au apărut câteva sute de partide politice, cetățenii se puteau asocia după voie în partide sau organizații politice cu influență. Firește că și cele opt partide democratice din zilele noastre sunt potrivite, ca niște vaze cu flori frumoase.[1]

Democrația care a năvălit în China acum o sută de ani a fost înăbușită din față și odată cu ea și-au găsit sfârșitul și cele trei principii ale poporului propuse de Sun Yat-sen – naționalismul, drepturile poporului și bunăstarea poporului, precum și sistemul politic care prevedea separarea puterilor în stat. După ce și-a scos pălăria monarhiei absolute, China a intrat într-un război civil pe viață și pe moarte și într-unul de eliberare antijaponez, care au fost apoi urmate de îmbrăcarea mantiei elegante a celeilalte republici.

Pe măsură ce se apropia centenarul revoluției, unii au început să-și amintească de democrația moartă în față și să se întrebe oare cum ar fi arătat

1. În China, pe lângă Partidul Comunist, mai există încă alte opt partide cunoscute sub numele de „partidele democratice"

China dacă aceasta ar fi trăit și ar fi crescut sănătoasă? Corupția și problemele sociale acute de la sfârșitul dinastiei Qing sunt oglinda perfectă a ceea ce se întâmplă în societatea de astăzi. Unii internauți au spus-o foarte pe șleau: „Cu ocazia aniversării a o sută de ani de la Revoluția din 1911, așteptăm o revoluție care să zguduie totul din temelii".

Problemele sociale din ultimii ani au făcut autoritățile să fie tot mai temătoare. Când s-au ținut anul acesta, în primăvară, lucrările Congresului Național al Poporului și ale Conferinței Consultative Politice a Poporului, nivelul de supraveghere din capitală a fost elevat și în intersecții, în zonele comerciale sau pe bulevarde au fost staționate echipaje de poliție, 24 de ore din 24. S-au cheltuit sume imense pentru a mobiliza alte 730.000 de persoane însărcinate cu păstrarea ordinii. Liang Qichao, unul dintre personajele-cheie din Reforma celor o sută de zile, din 1898, spunea despre măsurile luate atunci de guvernul Qing pentru a se proteja de nemulțumirea populară că erau mult mai dezvoltate decât în țările dezvoltate. O sută de ani mai târziu, sunt încă printre cele mai dezvoltate.

Autoritățile aniversează Revoluția din 1911 doar cu vorbe, în realitate au transformat aniversarea în „China în dezvoltare". S-au folosit de ocazie pentru a aduce osanale Chinei de după 1949 și pentru a se lăuda.

În Wuhan, orașul din care a izbucnit revoluția, autoritățile au mobilizat 20.000 de polițiști să patruleze începând din 27 august până pe 10 octombrie. Sute de mașini și mii de oameni supraveghează

zilnic principalele zonele aglomerate din oraș. În plus, pe străzi patrulează 100 de membri ai poliției militare și 200 de membri ai forțelor speciale înarmați cu pistoale mitralieră. 250.000 de camere de luat vederi supraveghează zi și noapte fiecare colțișor al orașului. Toate acestea, spune guvernul local, sunt necesare pentru a crea o atmosferă de pace pentru aniversarea Revoluției din 1911.

Probabil că după ce a tras o sperietură zdravănă din cauza dragonului adevărat, ducele Ye a făcut tot posibilul să-l împiedice să mai coboare încă o dată. După incidentele de acum douăzeci și ceva de ani, autoritățile vor face și ele tot ce le stă în putință să împiedice o nouă revoluție. Chiar și așa, nu putem pune la îndoială pasiunea ducelui pentru dragoni, doar că e vorba de dragoni-ornament. Nu ne putem îndoi nici că autoritățile vor să aniverseze revoluția, însă vor să o aniverseze pe cea brodată pe haine, pictată pe cupele de vin sau pe cea folosită în scopuri decorative.

7 octombrie 2011

35 mai

OARE CHIAR EXISTĂ O ASEMENEA DATĂ? DA, EXISTĂ, și este de fapt 4 iunie 1989, ziua incidentelor din Tian'anmen. Este interzis să pomenești data de 4 iunie pe internet în China, iar pentru a o putea comemora internauții au avut ideea s-o înlocuiască cu „35 mai", ca să scape de cenzură.

În noiembrie urmează să fie publicată la Editura Pantheon traducerea în limba engleză a cărții *China în zece cuvinte*[1], care a apărut deja în chineză, în ianuarie, în Taiwan, pentru că nu putea fi publicată pe continent. Un reporter taiwanez m-a întrebat: „Atât romanul tău *Frații*, cât și *China în zece cuvinte* au o atitudine la fel de critică. Cum se face că *Frații* a apărut deja pe continent, în vreme ce cealaltă nu?"

Aici intervine deosebirea dintre ficțiune și realitate. Deși are ca temă China contemporană, *Frații*

1. *China în zece cuvinte* a apărut în limba română la Editura Humanitas, în 2018.

este o lucrare de ficțiune care descrie lucrurile mult mai pe ocolite și, astfel, publicarea n-a ridicat probleme; *China în zece cuvinte*, în schimb, nu este ficțiune, spune lucrurilor pe nume și nu poate fi publicată aici. De exemplu, *Frații* e ca data de 35 mai, *China în zece cuvinte* este 4 iunie.

Exprimările de tipul „35 mai" au devenit un lucru obișnuit pe internet. Conform cifrelor oficiale din ianuarie, în China sunt deja 457 de milioane de utilizatori de internet, dintre care 303 milioane accesează internetul de pe telefon. Confruntată cu asemenea cifre, cea mai eficace metodă de control stabilită de autoritatea de supraveghere a fost să interzică anumite cuvinte și să le ceară companiilor de internet să seteze serverele așa încât să nu permită afișarea mesajelor în care aceste cuvinte apar. Drept urmare, internauții care au vrut să-și exprime opiniile direct s-au trezit că nu le pot posta online; serverele companiilor de internet, pe care eu le numesc roboți-cenzori, își îndeplinesc sarcinile cu foarte mult profesionalism și elimină orice context în care apar cuvintele interzise.

Am avut și eu o astfel de experiență. Am vrut să pun pe internet un articol de-al meu despre literatură, fără referiri sau aluzii politice, dar când să-l postez, serverul, robotul-cenzor, nu mi-a dat voie. Am încercat de câteva ori și de fiecare dată primeam mesajul „conține caractere greșite". La început chiar am crezut că am caractere greșite în text și am fost uluit de nivelul la care ajunseseră serverele de puteau să identifice până și caracterele scrise greșit. Am recitit totul cu atenție, am schimbat

câteva propoziții, dar nici așa n-am putut să pun articolul cu pricina pe internet. Serverul continua să mă informeze rece că textul „conține caractere greșite". Abia atunci am înțeles că în articolul meu literar aveam de fapt sintagme interzise și, deși cuvintele nu apăreau împreună, ci în paragrafe diferite, robotul-cenzor îl vedea ca pe un articol de disidență politică.

Nu avem cum să știm numărul cuvintelor interzise, ce cuvinte nu mai sunt interzise sau care sunt cele nou-intrate pe listă. Lucrurile acestea sunt decise de autorități, în funcție de contextul concret. Uneori, chiar dacă reușești să eviți cuvintele interzise, dacă articolul are un ton mai direct, de tipul „4 iunie", o să constați că e șters foarte repede. Nu sunt singurul care apelează la metoda „35 mai", mulți internauți chinezi o folosesc pentru a-și exprima opiniile pe internet fără îngrădirea cenzurii.

În timpul Revoluției Iasomiei din nordul Africii, cuvântul „revoluție" a fost interzis, iar internauții au folosit în locul lui „a înflori". Guvernul chinez propovăduiește societatea armonioasă, drept pentru care internauții se folosesc cu șiretenie de „a armoniza" și înlocuiesc „ai grijă să nu fii blocat" sau „ai grijă să nu fii arestat" cu „ai grijă să nu fii armonizat". „A armoniza" întruchipează cel mai bine spiritul lui „35 mai". Autoritățile știu sigur cum este folosit, dar nu îl pot interzice pentru că ar șterge și „societatea armonioasă", noțiune pe care o promovează ei. Internauții au deturnat „armonizarea".

Aceasta este politica internetului din China și aproape toți învățăm stilul „35 mai" fără profesor.

Nici eu nu sunt mai prejos. Când am scris odată ceva despre libertatea de exprimare, am postat următorul text: „În timpul unei prelegeri la Centrul de Literatură al Universității din München, un cititor german mi-a pus o întrebare mai delicată. «Există libertate de exprimare în China?» «Desigur că există», i-am răspuns, «în fiecare țară, libertatea de exprimare este relativă. De pildă, voi puteți în Germania să vă înjurați cancelarul, dar nu puteți să vă înjurați vecinul. În China, nu pot vorbi urât despre premier, dar putem să ne ocărâm vecinii»"

Despre centralizarea puterii politice am scris: „I-am spus unui reporter taiwanez că cel mai bine este să-și pună mănuși când dă mâna cu un politician. Politicienii lor trebuie să meargă peste tot, să dea mâna cu o groază de persoane ca să adune voturi, așa că mâinile lor sunt pline de bacterii. Politicienii noștri nu trebuie să alerge după voturi și să strângă nenumărate mâini, așa că nu-ți trebuie mănuși dacă ar fi să dai mâna cu ei, n-au multe bacterii pe mâini".

Primul text pare să vorbească despre relativitatea libertății de exprimare, iar cel de-al doilea despre o problemă de igienă. Pentru că am bătut șaua să înțeleagă iapa, ambele texte au putut fi publicate online și nu au fost șterse. Cititorii le-au înțeles, le-au retransmis și le-au comentat. La fel ca mine, și ei trăiesc de multă vreme în libertatea de tipul „35 mai". Nu am avut probleme cu aluziile din comentarii. Cineva a scris despre libertatea de exprimare: „Eu nu știu ce este libertatea, dar înțeleg ce este lipsa ei". Altul a comentat despre politicieni:

„La noi, mâinile politicienilor nu fac decât să apese butonul «de acord» de pe aparatul de vot, de i s-a dus culoarea. Pe butonul «împotrivă» s-a așternut un strat gros de praf".

Când stau și mă gândesc, constat că am scris foarte liber în stilul „35 mai", iar pentru asta trebuie să-i mulțumesc ficțiunii că nu este o declarație politică de război și se potrivește perfect cu acest stil. Desigur că am scris și în stilul „4 iunie", ca de pildă *China în zece cuvinte*, dar a fost o excepție, m-am reîntors la ficțiunea în care folosesc din plin stilul „35 mai"

După ce *China în zece cuvinte* a ieșit în Taiwan, întrebarea primită cel mai des a fost „Care ar fi cel de-al unsprezecelea cuvânt?" „Libertate", am răspuns. I-am spus reporterului taiwanez o glumă care circula pe internet: Un american îi zice unui chinez: „Eu am curajul să-l înjur pe Obama". Chinezul îi răspunde: „Și eu am curajul să-l înjur". „Aceasta este libertatea despre care vreau să scriu", i-am spus. Intenția mea era cât se poate de clară, dacă aș scrie despre „libertate", nu aș scrie despre „4 iunie", pe care ei o știu atât de bine, ci despre „35 mai", care le este străină.

Libertatea de tipul „35 mai" este o artă. Ca să se poată exprima liber și să evite cenzura, internauții folosesc din plin mijloacele retorice și au devenit maeștri în utilizarea metaforei, a comparației, ironiei, umorului, exagerării, sugestiei etc., creând fraze splendide de o ironie usturătoare, pline de aluzii și de exprimări eufemistice. Limba chineză parcă nu a fost niciodată atât de bogată și de plină

de vitalitate cum este acum, mulțumită libertății de tipul „35 mai". În contextul social-politic din zilele noastre, modul acesta de exprimare a atins perfecțiunea și uneori nu pot să nu mă întreb dacă am trece într-o zi la libertatea de tipul „4 iunie", oare ne vom putea exprima cu tot atât de multă imaginație și ingeniozitate?

Ne putem imagina internetul de astăzi în termeni de șoarece și pisică. Internauții chinezi se feresc de autorități ca un șoarece de o pisică. Dar nu care cumva să vă imaginați șoarecele nostru la fel de puternic precum cel al lui Disney și nici pisica autorităților la fel de toantă. Când șoarecele internaut râde de pisica autorităților, o face întotdeauna de lângă ascunzătoarea „35 mai". Astăzi sunt din ce în ce mai mulți cei care vor să audă adevărul, doar că cei care au curajul să-l rostească sunt considerabil mai puțini. Chiar dacă șoarecele nostru se măsoară mai degrabă în inteligență, nu în fapte, cu pisica autorităților, tot este de admirat, pentru că încă nu avem libertate de tipul „4 iunie", ci doar „35 mai".

23 iunie 2011

Toamna chineză nu este o Primăvară Arabă

CÂND ERAM MIC NI SE SPUNEA ADESEA O POVESTE despre Mao Zedong. În tinerețe, ca să convingă oamenii săraci și inculți să i se alăture la revoluție, a luat în mână o pereche de bețișoare pe care le-a frânt fără nici un efort; a luat apoi un întreg mănunchi și, indiferent cât de mult a încercat, tot n-a reușit să-l rupă. Mesajul lui era că atât timp cât oamenii erau uniți, nimic nu se putea împotrivi revoluției. Mao Zedong a izbutit să adune laolaltă toate bețișoarele nemulțumite de pe întreg teritoriul țării și, prin urmare, la 1 octombrie 1949, a ieșit în balconul Porții Tian'anmen și a proclamat fondarea republicii sale.

Problema cu care se confruntă China astăzi este tot cea a perechii și mănunchiului de bețișoare, doar că strategia urmașilor lui Mao Zedong este taman opusă: autoritățile din prezent se folosesc din plin de resursele financiare și de forțele de ordine ca să împiedice unirea bețișoarelor într-un mănunchi. Ele știu că există peste tot bețișoarele nemulțumite,

dar sunt convinse că dacă rămân împrăștiate, indiferent de numărul lor, sunt ușor de frânt.

Unul dintre cele mai la modă concepte de astăzi este „menținerea stabilității". Deși suma folosită anual pentru menținerea stabilității nu este publică, estimările neoficiale vorbesc despre 600 de miliarde de yuani și probabil că va fi și mai mare odată cu creșterea numărului de incidente de masă.

Cel mai îngrijorător este că majoritatea incidentelor de masă au la bază motive relativ minore. De pildă, în 2008, la Weng'an, provincia Guizhou, incidentele izbucnite din cauză că autoritățile locale nu au acordat îndeajuns de multă atenție unei tinere care murise înecată au rezultat în incendierea a 160 de birouri, 42 de mașini de poliție și rănirea a 150 de persoane. În 2009, un bucătar din orașul Shishou, provincia Hubei, a fost găsit mort în fața unui hotel. Poliția a decis că era vorba de sinucidere. Rudele decedatului au respins concluziile oficiale, au refuzat autopsia și l-au întins în holul hotelului. Zeci de mii de oameni au venit să-l vegheze și, sub pretextul că „protejează corpul", s-au ciocnit cu poliția, au dat foc parterului hotelului, au rănit polițiști și au distrus și răsturnat mașinile pompierilor și ale forțelor de ordine. Semnalul transmis de aceste incidente este că bețișoarele sunt nemulțumite, iar uneori chiar și conflictele domestice sau incidentele banale dintre vecini ajung să se răsfrângă asupra autorităților.

Autoritățile spun tot timpul că menținerea stabilității este mai presus de orice și subliniază dorința de a pune bazele statului de drept. Doar că atunci

când este nevoie să mențină stabilitatea, legea nu prea este prezentă. După ce Chen Guangcheng, avocatul orb pentru drepturile omului, a fost pus sub arest la domiciliu în locuința sa din Linyi, provincia Shandong, o mulțime de oameni s-au dus să-l viziteze, în semn de sprijin. Indiferent cine erau, oameni simpli sau persoane cunoscute, în momentul în care ajungeau lângă satul lui Chen Guangcheng erau întâmpinate cu violență, uneori și de peste zece zdrahoni care-i acuzau că au venit să le fure vitele, le puneau saci de plastic pe cap, le trăgeau o mamă de bătaie și le mai furau și portofelele. Multă lume se întreba pe internet: „Unde este legea?" Probabil că legea se plimba prin paradis și nu auzea strigătele din lumea oamenilor.

Menținerea stabilității dă uneori naștere la situații hilare. Când a început Revoluția Iasomiei în nordul Africii, bine-cunoscutul cântec *Un frumos buchet de iasomie*, folosit și de Puccini în *Turandot*, a fost interzis. Un prieten de-al meu tocmai terminase de turnat un serial în care folosise acest cântec. Cenzorii i-au cerut să-l scoată, așa că a trebuit să-l înlocuiască cu unul despre bujori. Nici așa n-a fost bine, i s-a comunicat apoi că n-avea voie să folosească în serial nici un cântec despre flori.

Din dorința de a menține stabilitatea, autoritățile par să se teamă de orice. Când a apărut mișcarea Occupy Wall Street, presa oficială publica bucuroasă reportaje, pentru că în sfârșit aveau armele necesare să critice sistemul democratic occidental. Pe 15 octombrie, când participanții la mișcare au cerut să fie ocupată întreaga lume, bețișoarele

din China erau cât pe ce să treacă la acțiune și s-au pregătit să ocupe Banca Națională și Comisia de Supraveghere a Bursei. Autoritățile s-au trezit brusc și au priceput că revoluțiile, fie ele din țări democratice sau din state autoritare, pot încuraja entuziasmul revoluționar al bețișoarelor. Prin urmare, la fel ca Revoluția Iasomiei, și Occupy Wall Street a fost interzisă pe internet și în mass-media.

Văzându-i pe Gaddafi murind în stradă, pe Saddam îndreptându-se înspre spânzurătoare, la lumina lunii, pe Mubarak întins în cușcă în timpul procesului, pe familiile lor pierzând tot ce obținuseră cât s-au aflat la putere, liderilor de la noi cred că li s-a făcut mai frică de revoluție, decât de democrație. Rudele lor cu averi uriașe au început să imigreze una câte una în țări democratice (nimeni nu s-a dus în vreun stat totalitar), știind că probabilitatea unei revoluții crește pe zi ce trece. Revoluțiile nu țin cont de rațiune, varsă sânge. Dacă bețișoarele se adună în mănunchiuri și izbucnește vreo revoluție, cei care sunt acum la putere vor pierde tot, inclusiv viața. Deși autoritățile noastre detestă democrația, numai democrația le mai poate proteja viețile și averile odată ce au pierdut puterea. Într-o democrație lucrurile nu sunt chiar atât de clar delimitate și, cum ei au bani să-i întorci cu lopata, dacă își găsesc niște avocați cu darul vorbirii, șansele să-și păstreze stilul extravagant de viață sunt destul de mari.

Cred că de acum încolo China nu are decât două opțiuni: fie merge pe calea democrației, fie pe cea a revoluției. Ambele sunt la fel de anevoioase. Partidul

Comunist nu va renunța la putere de bunăvoie, ci o va lăsa din mână puțin câte puțin, când nu va mai avea încotro. Pe de altă parte, nici bețișoarelor răsfirate pretutindeni nu le va fi ușor să se strângă într-un mănunchi, ținând cont de sumele imense investite în menținerea stabilității.

La 1 iulie 1927, cei 13 reprezentanți ai Partidului Comunist au trebuit să fugă din Shanghai pe Lacul de Sud, din Jiaxing, ca să nu fie arestați de poliția naționalistă. Acolo, pe o barcă, au ținut primul lor congres. Anul acesta, la 1 iulie, secretarul general Hu Jintao a rostit o cuvântare la aniversarea celor 90 de ani de existență a Partidului Comunist, enumerând toate realizările mărețe. În același timp, pe internet circula o glumă grosolană – un individ spune: „Dacă aș putea călători în timp, m-aș întoarce pe 1 iulie 1927, pe Lacul de Sud din Jiaxing“ „Ce să faci acolo?“ îl întreabă altul. „Să chem poliția.“

11 decembrie 2011

Doi pași înainte, unul înapoi

AM AUZIT O POVESTE. ÎN ZORII ZILEI DE 4 IUNIE 1989, când blindatele și tancurile armatei înaintau din toate părțile către Tian'anmen, un grup numeros de studenți și cetățeni obișnuiți li s-au pus dinainte. Unul dintre studenți, îmbrăcat într-o cămașă albă și pantaloni de aceeași culoare, a țâșnit din mulțime și a aruncat cu o piatră înspre soldații de pe o blindată. Gestul lui a fost întâmpinat cu o rafală de gloanțe trase în jos, în caldarâm, care au ricoșat și i-au lovit picioarele. Tânărul a căzut într-o baltă de sânge și a murit, iar trupul i-a rămas întins alături de celelalte, așteptând să vină cineva de acasă să-l ia. După câteva zile a venit tatăl lui, comandantul unui regiment din Armata de Eliberare. Când a văzut cum pantalonii albi ai fiului său mort deveniseră roșii de la sânge, iar pe alocuri sângele începuse să se întunece la culoare, a izbucnit în lacrimi. Unuia dintre comandanții trupelor trimise să impună legea marțială i s-a făcut milă de el și l-a întrebat în șoaptă:

— A fost victimă colaterală sau participant?

În climatul politic de atunci, dacă ar fi fost victimă colaterală, cariera tatălui în armată n-ar fi fost afectată, dar dacă ar fi fost participant, tatăl ar fi avut de suferit. Ștergându-se la ochi, tatăl comandant de regiment a răspuns cu hotărâre:

— Participant.

Nu-i mai păsa de propria soartă. Să fi spus că fiul lui a fost doar o victimă colaterală însemna să-l insulte; dar dacă a fost participant și într-o bună zi ar fi fost reabilitat, așa cum spera el, putea deveni erou.

De ce vă povestesc toate aceste lucruri petrecute acum mai bine de douăzeci de ani? Pentru că incidentele din Tian'anmen au influențat puternic felul în care s-a dezvoltat China.

Reformele inițiate cu unsprezece ani înaintea incidentelor din Tian'anmen erau economice și politice. Chiar dacă reformele politice rămăseseră în urma celor economice, sistemul politic se schimba. După Tian'anmen, liderii chinezi au realizat că deschiderea politică devenise o amenințare și au pus capăt reformelor. Cele economice nu numai că au continuat, ba chiar au prins viteză și, în ciuda sistemului politic opac, China s-a transformat într-un miracol economic, atrăgând atenția întregii lumi. Cea mai frumoasă perioadă a fost aceea a anilor '90, când economia creștea rapid, inflația era mică și domnea entuziasmul. Până și o parte a celor care susținuseră protestele studenților din 1989 începuseră să creadă că înăbușirea în forță a fost calea corectă, pentru că a dus către o Chină prosperă.

Dar în spatele prosperității, crizele se întețeau. După intrarea în noul mileniu, discrepanțele economice, poluarea și corupția au făcut ca problemele

sociale să devină tot mai acute – acesta este prețul scump pe care îl plătim pentru o dezvoltare anormală. Modelul de dezvoltare prin concentrarea excesivă a puterii este foarte eficient pe termen scurt, dar neajunsurile pe care le creează pe termen lung sunt nenumărate.

Gradul de poluare din ultimele două decenii este la fel de mare cât toată poluarea din cele unul sau două secole de revoluție industrială occidentală la un loc. Incidente precum cel din provincia Guangxi, unde peste o sută de copii s-au otrăvit cu plumb, nu sunt singulare – cantitatea de plumb din sângele copiilor depășește limita admisă și în alte zone. Poluarea apei de către cele trei turnătorii din comuna Chehe, Guangxi, a afectat mai întâi cerealele, copacii și legumele și apoi a pătruns în organismul oamenilor. Cum de a fost posibil să polueze timp de zece ani? Pentru că sistemul politic opac nu le dă cetățenilor dreptul să cunoască și să supravegheze. Oamenilor de acolo le este foarte teamă că se vor ofili și ei la fel ca și cerealele, copacii și legumele. Dezvoltarea economică într-un sistem politic netransparent a dus la răspândirea corupției, iar pentru că autoritățile utilizează mijloace la fel de netransparente pentru a o combate, combaterea corupției naște corupție. Se întâmplă ca, odată cu un oficial acuzat de corupție, să mai fie reținuți și oameni de afaceri implicați. Indivizi cu relații printre cei care conduc ancheta se duc la oamenii de afaceri din închisoare și le spun că pot aranja să fie eliberați dacă își vând proprietatea la un preț mic. Lupta anticorupție pare să fi dat naștere unei noi industrii a corupției.

Incidentul cu Wang Lijun și Bo Xilai a arătat că până și în interiorul partidului lipsesc dreptul la cunoaștere și supraveghere. Nici măcar funcționarii cu rang înalt nu au avut acces la canalele normale ca să afle despre incident și au fost nevoiți să se bazeze, ca toți ceilalți, pe zvonurile de pe internet. Dacă politica americană este o telenovelă, atunci politica chineză este un thriller de Hitchcock.

Ceea ce stă în calea dezvoltării Chinei de astăzi nu mai este sistemul economic, ci sistemul politic și de aceea înaintează din ce în ce mai greu. La fiecare pas pe care îl face se lovește probabil de zidul politic și trebuie să facă un pas înapoi. Un prieten francez îmi povestea că era la liceu când în China s-a petrecut Revoluția Culturală și avea impresia că totul era pe dos, ca și cum mașinile trebuiau să oprească la culoarea verde și să circule la culoarea roșie. M-a întrebat ce părere am eu despre China de acum. I-am spus că acum sunt aprinse și roșul, și verdele, deci nu poți merge nici înainte, dar nici nu te poți opri; nu poți decât să rămâi prostit și să privești în oglinda retrovizoare cum trec fără să scoată un sunet spiritele celor morți pe 4 iunie.

Comandantul de regiment care și-a pierdut fiul în timpul incidentelor din Tian'anmen trebuie să fi ieșit la pensie. Probabil că încă mai așteaptă să vină cineva trimis de autorități și să-i spună: „Fiul tău este un erou"

18 iunie 2012

Amintiri despre ziua națională

CÂND ZIARUL ITALIAN *CORRIERE DELLA SERA* M-A rugat să scriu un articol despre aniversarea a cincizeci de ani de la fondarea Republicii Populare Chineze, mi-am amintit că acum câteva zile am luat cina împreună cu câțiva prieteni la un restaurant de pe bulevardul Chang'an[1]. După ce am terminat și am vrut să plecăm, am descoperit că bulevardul fusese deja închis pe motiv că se făceau repetiții pentru parada de ziua națională. Taxiul a fost nevoit să ocolească mult și bine să mă ducă acasă. Șoferul mi-a spus că în ultimele zile, aproape în fiecare seară, bulevardul se închidea după ora zece ca să poată să repete cei care participau la paradă. Ziarele scriau: „De ziua națională vor participa la paradă 500.000 de oameni". Și aceștia nu erau decât cei care participau la spectacolul în sine, dacă îi mai pui și spectatorii, poți fi sigur că vor fi peste un milion. În

1. Bulevardul Chang'an este cel care desparte Piața Tian'anmen de Palatul Interzis. Ziua națională a Chinei este pe 1 octombrie.

ziar mai scria că în ziua aceea o să fie deschisă în dreapta pieței cea mai mare toaletă publică din Beijing, de 470 de metri pătrați, pe care o descriau într-un limbaj demn de o operă literară: „Gresia de pe podea este de un alb imaculat, pereții sunt fini, iar înlăuntru plutește o muzică relaxantă; la intrare te întâmpină un hol spațios ce îndeamnă la tihnă, cu aer condiționat etc."

Locuiesc în Beijing de zece ani, dar niciodată n-am fost în Piața Tian'anmen de ziua națională. Înainte piața era pentru mine un loc care îmi stimula imaginația. M-am născut și am crescut în sudul Chinei, într-o perioadă înspăimântătoare, de inhibare a individului. Când eram în școala primară, una dintre colegele mele, o fată de zece ani, a fost acuzată că era antirevoluționară pentru că îndoise o poză a lui Mao Zedong și a fost scoasă afară, urcată pe un podium și denunțată public. Mao Zedong era asemănat cu soarele, așa că nimeni nu putea spune seara că a coborât soarele, sau cu atât mai puțin că a apus. Nu puteam zice decât că s-a întunecat. Așa era atunci. Iar eu cântam toată ziulica „Iubesc Piața Tian'anmen din Beijing / Soarele se ridică din Tian'anmen / Mărețul conducător Mao Zedong / Ne conduce tot înainte"

Îmi aduc aminte de o fotografie de când aveam vreo cincisprezece ani, în care stăteam în mijlocul pieței, cu spatele la Poarta Tian'anmen, pe care se putea întrezări portretul uriaș al lui Mao Zedong. Amuzant era că nu făcusem fotografia în Beijing, ci în studioul unui fotograf dintr-un orășel aflat la mii de kilometri de capitală. Studioul avea cel mult

15 metri pătrați, iar Piața Tian'anmen era desenată pe un perete. Dar dacă te uitai la fotografie puteai să juri că e adevărată, singurul lucru ce indica contrariul fiind acela că nu se vedea nimeni în jurul meu. Am prețuit mult acea fotografie. Ea întruchipa idealul meu de copil, sau, pot spune, idealul multora care locuiau în afara Beijingului. Probabil că la vremea aceea toate studiourile foto din orășelele și comunele de provincie aveau câte o imagine a pieței, hrănind iluziile celor doritori. Mult timp, Piața Tian'anmen a fost simbolul Republicii Populare. Din păcate, am rătăcit fotografia.

De fiecare zi națională se făcea câte un documentar, dar până ajungea la noi în orășel venea iarna. Îmi aduc aminte cum eram îmbrăcat într-o jachetă vătuită groasă și înfruntam viscolul până la cinematograf, unde mă așezam în sala neîncălzită și mă uitam la ecranul pe care se vedea imaginea pieței de la începutul toamnei, cu Mao Zedong în balcon, făcându-le cu mâna celor care defilau. Era singurul care avea dreptul să le facă cu mâna, ceilalți trebuiau doar să aplaude. Cel mai bine îmi aduc aminte momentul de după lăsarea întunericului, cu Mao Zedong în balconul Porții Tian'anmen, cu o masă plină cu fructe și dulciuri care mă făceau să înghit în sec, și piața luminată ca ziua de artificii. Era cel mai fericit moment din viața mea de copil. De sărbători aveam și noi câteva pocnitori, dar nenumăratele artificii care străluceau pe cer mă lăsau cu gura căscată, chiar dacă le vedeam doar pe ecran. Mai târziu a apărut în documentare și regele detronat al Cambodgiei, Norodom Sihanouk, și ministrul său, Penn Nouth. Sihanouk era numai un zâmbet,

în timp ce Penn Nouth își bălăngănea încontinuu capul dintr-o parte într-alta, ca pendulul unui ceas. Eu intrasem deja în perioada plină de imaginație a preadolescenței și eram foarte atras de soțiile celor doi. Când apăreau ele pe ecran simțeam că era punctul culminat al documentarului; parada de peste zi sau artificiile de seara își pierduseră din importanță, și nici măcar Mao Zedong nu mai prezenta interes pentru mine. Sihanouk și Penn Nouth erau cei pe care îi invidiam cel mai mult din toată lumea, mai ales pe ministru, mă gândeam că era atât de bătrân de nu-și mai putea ține nici capul drept, dar avea o soție ca o floare.

Cred că cea mai veche amintire despre ziua națională este legată de tavanul camerei mele. Primele mele amintiri sunt cu tata care schimba în fiecare an ziarele vechi lipite pe tavan, ca să împiedice praful sau murdăria să cadă peste noi și să mai și înfrumusețeze camera. Din camera în care stăteam atunci puteai foarte bine să vezi țiglele de pe casă, de aceea tata lipea câte un strat de ziare vechi pe tavan, să avem impresia că între noi și țigle mai era ceva. Copilăria și preadolescența mi le-am petrecut sub ziare. Stăteam întins în pat și citeam titlurile, pentru că restul articolelor erau scrise prea mic și ziarele erau prea sus ca să le pot citi. În aproape toate ziarele, de ziua națională apărea pe prima pagină imaginea mare a lui Mao Zedong. Îmi amintesc că la început stătea lângă el Liu Shaoqi[1], dar n-a trecut

1. Liu Shaoqi a fost președintele Chinei între 1959 și 1968. În timpul Revoluției Culturale a fost denunțat, etichetat drept „capitalist" și închis.

mult și Liu Shaoqi a dispărut, iar în locul lui a apărut Lin Biao[1]. N-a trecut mult și a dispărut și el. Oamenii din jurul lui Mao se schimbau mereu, singurul care nu se schimba niciodată era Mao însuși. Pe măsură ce ziarele de pe tavan erau înlocuite vedeam cum îmbătrânea și imaginea lui Mao Zedong, dar chiar și îmbătrânirea lui a încetat în momentul în care nu au mai pus pe prima pagină fotografii adevărate de la ziua națională și le-au înlocuit cu imaginea lui afișată peste tot în țară.

Așa îmi amintesc eu ziua națională, în mici episoade. Mai sunt încă multe imagini care zac adormite, dar pentru cititorii ziarului probabil că am deja scris prea mult. Ce vreau să spun este că îmi plac foarte mult versurile unui poet din Roma antică, Marțial, care spunea „A-ți aminti trecutul înseamnă a trăi încă o dată"

30 septembrie 1999

1. Lin Biao a fost unul dintre cei mai importanți oameni din timpul Revoluției Culturale, al doilea om în stat după Mao Zedong. În 1971, în urma unei tentative eșuate de asasinare a lui Mao, încearcă să fugă cu avionul în URSS, dar se prăbușește deasupra Mongoliei.

Jurnalul celor șapte zile

Ziua întâi: sâmbătă, 26 septembrie

ASTĂZI M-AM TREZIT TOT ÎN VIBRAȚIILE BORMAșinii și în cutremurul ciocanelor. Zgomotele acestea violente vin de deasupra și durează de aproape două luni. Uneori am impresia că se zguduie tot blocul.

Blocul în care locuiesc a fost dat în folosință în 2000 și cei de sus s-au apucat deja să renoveze. În orașele din China este ceva obișnuit să tot renovezi apartamentul, pentru că suntem o națiune iubitoare de înnoire. Blocul meu se înalță lângă latura de nord a celui de-al treilea inel din Beijing[1] și ca să nu intre tot zgomotul de afară înăuntru, am dublat geamurile celor două camere care dau înspre stradă și le ținem închise. Acum le deschid în fiecare zi și mă bucur sincer de vuietul mașinilor care curg la nesfârșit de-a lungul inelului, pentru că doar așa mai pot estompa zgomotul de deasupra. Burghiele

1. Beijingul este construit pe inele concentrice delimitate de autostrăzi interne, numite „al doilea inel", „al treilea inel" etc.

și ciocanele îmi creează o stare de apăsare, dar după ce zgomotele de afară și dinăuntru se amestecă, disconfortul rămâne doar la nivelul urechilor. Îmi sacrific urechile de dragul sufletului. Cu alte cuvinte, dintre două rele îl aleg pe cel mai mic.

Am deschis computerul să văd în ce stadiu se află cel mai mare proiect de renovare de la noi din țară, adică lucrările pentru cea de-a șaizecea zi națională. Toate paginile de internet m-au întâmpinat cu culoarea roșie a veseliei și aproape pe toate flutura steagul național. Faptele glorioase din trecut și urările de bine erau tot pe prima pagină, în locurile cele mai vizibile. Sunt acolo de vreo două luni, cam de când a început și renovarea în apartamentul de deasupra.

Piața Tian'anmen a fost făcută ca nouă, iar repetițiile trupelor de paradă s-au încheiat. Știrile au început să acorde atenție vremii; meteorologii s-au consultat cu privire la prognoza meteo din 1 octombrie și, în principiu, au exclus posibilitatea vremii nefavorabile. Serviciul de Meteorologie din Beijing a declarat ca va face prognoze minuțioase pentru trecerea în revistă a trupelor, pentru paradă și focurile de artificii de după lăsarea serii. Printre știrile principale sunt și cele legate de siguranță, acum cu o nouă misiune – nu mai este limitată la acțiuni antiteroriste, trebuie să împiedice și îmbulzeala. În ziua de 1 octombrie, nenumărați oameni se vor îndrepta înspre bulevardul Chang'an și Piața Tian'anmen.

Am dat întâmplător peste o știre de acum câteva zile. Departamentul Securității Publice din Beijing

a declarat că, în „acțiunea-fulger" cu ocazia zilei naționale, au fost rezolvate 9800 de cazuri diverse, au fost arestați peste 6500 de indivizi și au fost distruse peste 360 de grupuri infracționale. Oare dacă nu era cea de-a șaizecea aniversare, nu cumva o parte dintre suspecții arestați ar fi zburdat încă liberi? Mă întreb.

Mă sună un reporter străin care vrea să știe ce semnificație are pentru mine cea de-a șaizecea aniversare. I-am răspuns că din punctul meu de vedere este doar cu un an mai mult decât cea de-a cincizeci și noua.

Ziua a doua: duminică, 27 septembrie

— Astăzi parcă n-am auzit bormașina, îmi spune soția.

Parcă nici eu n-am auzit-o, am deslușit numai câteva lovituri de ciocan. Viața pare să se îndrepte, dar nu putem fi prea optimiști. S-a mai întâmplat de câteva ori în aceste două luni să dispară sunetul bormașinii, iar cel al ciocanelor să se estompeze. Dar când ne pregăteam mai bine, plini de speranță, să ne bucurăm de o viață în liniște, au năvălit iar peste noi bârâiturile și bocănitul ciocanelor și bormașinii. Așa că i-am răspuns:

— Numai când o să simt mirosul de vopsea proaspătă pe pereți o să cred că și-au încheiat misiunea.

Tata mi-a dat telefon de departe, din provincia Zhejiang. A intrat în partid în 1948 și, ca vechi revoluționar, a primit o groază de onoruri cu ocazia zilei naționale cu numărul șaizeci. Mi-a spus

jubilând că i se dăduse o decorație din partea guvernului provincial, o cupă de la primăria municipiului și o plapumă de la cea a orășelului. Când a aflat că urma să plec în Germania, pe 5 octombrie, m-a avertizat la telefon:

— Să nu care cumva să vorbești China de rău, în Germania!

Ziua a treia: luni, 28 septembrie

Bormașina a început iarăși.

— Știam că n-am scăpat, i-am spus soției.

După două luni de chin, furia s-a transformat în indiferență.

— Nu renovează, am adăugat, caută comori în pereți, cu bormașina și ciocanul.

Astăzi a fost inaugurată linia a patra de metrou. Pentru mine are o semnificație concretă pentru că stația Universitatea Renmin este chiar în fața blocului nostru. Tot astăzi, televiziunea națională a lansat transmisiunea HD pe care o pregătea de multă vreme, ca întreg poporul să vadă ceremoniile de ziua națională și mai clar.

Aceste două știri reprezintă încheierea renovărilor pentru cea de-a șaizecea zi națională. În China există tradiția ca marile proiecte să fie grăbite să se încheie înaintea unei sărbători importante. Dar bormașina și ciocanele de sus nu cunosc oboseala. Ce ciudat, renovarea în țară s-a încheiat, dar cea din apartamentul familiei vecine continuă.

Ziua a patra: marți, 29 septembrie

De deasupra s-au auzit toată ziua zgomote scăzute, neinteligibile și neîncetate. Mi-am pus la bătaie toate cunoștințele și toată experiența și tot n-am reușit să-mi dau seama ce mașinărie le scoate. Cred că undele declanșate de zgomote fac întreaga clădire să vibreze. După-masă am dormit puțin.

Ziua a cincea: miercuri, 30 septembrie

Piața Tian'anmen a fost închisă începând de azi după-amiază. Mâine, aproape 300.000 de participanți la festivități vor trece prin peste 50 de puncte de securitate și vor intra în piață. Fiecare echipă va ajunge în locul desemnat ei cu o marjă de eroare de 10 secunde. Se spune că locurile au fost fixate cu acuratețe de matematicieni și specialiști în computere.

Pe internet sunt oameni care discută și încearcă să ghicească numărul mașinii în care va sta președintele Hu Jintao mâine, când va trece trupele în revistă.

Ziua a șasea: joi, 1 octombrie

Cerul din Beijing este la fel de albastru precum marea, iar norii albi care plutesc se aseamănă cu niște valuri lungi. Președintele Hu Jintao poartă o tunică în stil Mao, aducând cu sine un iz din trecut. A inspectat cele trei armate măreț dintr-o mașină

marca Hongqi, Steagul Roșu, de producție internă, cu numărul „Jing V 02009"

A început defilarea trupelor. Mass-media le-a descris astfel: marinarii mândri, infanteriștii eroici, femeile soldat impunătoare, poliția militară curajoasă. Formațiile de rachete nucleare, rachete convenționale, torpile, rachete antiaeriene, tancuri, vehicule amfibiene de asalt, blindate, drone și aruncătoare de rachete au trecut inspirând respect. După ce a trecut prima escadrilă de avioane care a lăsat pe cer fum colorat, peste Piața Tian'anmen au mai zburat avioane de recunoaștere, avioane militare Shengyang J-11, bombardiere, J-10, avioane Xi'an JH-11, avioane de alimentare în aer și avioane cu piloți femei. După aceea, pe dinaintea Porții Tian'anmen a trecut măreața paradă a mulțimii, în diverse formațiuni grupate în jurul celor 60 de vehicule colorate. Mulțimea ridica cât mai sus poze uriașe ale lui Mao Zedong, Deng Xiaoping, Jiang Zemin și Hu Jintao. Mass-media a raportat bucuroasă: cei patru lideri se întâlnesc pentru prima dată în Tian'anmen.

Mass-media este plină de elogii pe aceeași temă: într-o țară puternică și prosperă, poporul trăiește în pace și muncește cu bucurie. În același timp, de pe forumul „O țară puternică" al paginii oficiale a ziarului *Cotidianul Poporului* străbătea un altfel de mesaj. Unii propuneau ca în paradă să fie cuprinse și formațiunile celor fără loc de muncă sau ale funcționarilor corupți. Cineva a exclamat: „Viața-i grea! Săracii n-au sărbătoare!" Altul i se plângea patriei: „Patria mea, nu-i ușor să-ți spunem că te iubim! Vrem

să-ți spunem despre nedreptăți, despre viața noastră amărâtă, de respectul nostru de sine știrbit".

Au fost și mulți care i-au urat țării fericire. În fața celor două curente de pe internet, cineva a propus în glumă să fie și o formațiune a internauților la parada din Tian'anmen: „Formațiunea se va compune din partea stângă și din cea dreaptă. Partea stângă va fi alcătuită din simpatizanți de stânga și vor porni la marș cu stângul înainte; partea din dreapta va fi alcătuită din simpatizanți de dreapta și vor porni la marș cu dreptul înainte. Pentru a se vedea clar poziția fiecărei părți, nu vor da din mâini. Pentru a evita orice incident, cele două jumătăți vor fi separate de jandarmi cu scuturi transparente. Chiar și așa, din când în când cele două părți se vor scuipa una pe cealaltă..."

Ziua a șaptea: vineri, 2 octombrie

Am simțit prin fereastra de ventilație de la baie mirosul de vopsea proaspătă. Abia atunci mi-am dat seama că nu se mai auzea nici un zgomot. În sfârșit ne întoarcem la o viață normală, m-am gândit.

3 octombrie 2009

Cele trei Americi

CEA DE-A TREIA CONFERINȚĂ PLENARĂ A CELUI de-al unsprezecelea comitet central al Partidului Comunist Chinez dintre 18 și 22 decembrie 1978 a marcat încheierea perioadei maioste și începerea perioadei lui Deng Xiaoping. La 15 luni după moartea lui Mao Zedong, Deng Xiaoping s-a folosit de ocazie pentru a informa oficial că acum el controla China. Zece zile mai târziu, pe 1 ianuarie 1979, au fost stabilite relații oficiale între China și Statele Unite, iar pe 29 ale aceleiași luni, Deng, care deținea doar funcția de vicepremier, deși era de fapt liderul suprem, a efectuat o vizită oficială în SUA, la invitația președintelui Jimmy Carter.

În cei 34 de ani care au urmat, imaginea chinezilor despre această țară poate fi rezumată la „trei Americi"

Prima Americă vine din vremea lui Mao Zedong. Este un stat imperialist care nu-și exploatează doar propriii cetățeni, ci și pe celelalte popoare din lume. America este un tigru de hârtie și dacă îndrăznește

să atace China va pierde cu siguranță, pentru că noi suntem țara cu cel mai numeros popor din lume și nimeni nu ne poate înfrânge. Nu făceam distincția între război și bătaie, credeam că victoria era cu siguranță de partea celor mai mulți. Îmi închipuiam că, dacă ar fi fost să ne luăm la bătaie cu americanii, șase chinezi s-ar fi bătut cu un american și i-am fi cotonogit până-și culegeau dinții de pe jos.

Pe atunci nu se găsea aproape nimic, viața era grea, dar propaganda și școala ne făceau să credem că suntem cel mai fericit popor din lume, în vreme ce amărâții de americani trăiesc într-un abis al suferinței, într-o sărăcie extremă și așteaptă cu nerăbdare să mergem să-i eliberăm.

Am crescut în timpul Revoluției Culturale. Părinții mei erau medici și o duceam ceva mai bine. Noi mâncam carne o dată sau de două ori pe lună, pe când majoritatea familiilor mâncau o dată pe an. Când mă gândeam la poporul american mă întristam, crezând că ei nu aveau haine vătuite să se îmbrace iarna, că vara umblau în niște nădragi și maiouri pline de petice și că niciodată nu puteau mânca pe săturate. Credeam că toți americanii sunt cerșetori, că umblă de colo-colo cu un blid ciobit în mână, cerșind mâncare. Aveam un vis măreț: să intru în Armata de Eliberare după ce mă făceam mare, să trec oceanul și să eliberez poporul american. Îmi imaginam cum în clipa în care eu și camarazii mei, cu puștile în spinare, puneam piciorul pe pământ american, poporul ne întâmpina cu lacrimi

de bucurie. Și mi se umpleau și mie ochii de lacrimi la asemenea gânduri.

Filmele despre Războiul din Coreea m-au făcut să mă îndoiesc de visul meu. În filme, toți soldații chinezi voluntari erau deștepți și curajoși, iar americanii – proști și lași. Dar când îi vedeam pe soldații americani cum mușcau cu poftă din cârnați, înghițeam în sec și eu, și ceilalți din jurul meu. Eram tare nedumerit – dacă America era așa de săracă, cum se făcea că soldații americani mâncau atât de bine?

Mai este o scenă pe care nu am să o uit vreodată. Era la noi în comună un om în vârstă care se plimba pe stradă îmbrăcat într-un costum occidental din stofă. Era spre sfârșitul Revoluției Culturale, eu eram la gimnaziu. Cum nu mai văzuserăm niciodată nici costume occidentale, nici stofă din lână, ori de câte ori îl zăream pe bătrân, ne umfla râsul. Costumul ni se părea straniu, iar stofa părea pânză de sac. Apoi am aflat că în tinerețe bătrânul studiase în America și că de-acolo avea costumul. Prin urmare, noi, copiii, ne închipuiam că americanii umblau îmbrăcați în haine din pânză de sac.

În decembrie 1978, în timpul vizitei lui Deng Xiaoping în Statele Unite, am văzut la televizoarele alb-negru imaginea înfloritoare a Manhattanului, televizoarele color, frigiderele și mașinile de spălat din casele americanilor de rând. Mașinile ne lăsau pur și simplu cu gura căscată. În China, la vremea aceea, numai conducătorii țării puteau merge cu mașina, iar multe dintre familiile chineze nu aveau nici unul dintre aparatele electrocasnice văzute la televizor. După întoarcerea lui Deng Xiaoping în

China, am continuat să numim America „imperialistă", dar încetul cu încetul am înțeles că America vizitată de Deng nu era cea pe care ne-o imaginaserăm până atunci.

Ziarele au încetat s-o mai numească „America imperialistă" și i-au spus doar America. Au urmat apoi din ce în ce mai multe vizite la nivel înalt, produsele americane au intrat pe piața chineză și cele chinezești pe cea americană, iar în ziare și la televiziune au apărut tot mai multe reportaje obiective. Încet, încet, ostilitatea față de Statele Unite a dispărut și a fost înlocuită de respect. Astfel a apărut o a doua Americă.

Cea de-a doua Americă a început să prindă contur pe la mijlocul anilor '80. Programul de reforme și de deschidere al lui Deng Xiaoping a ajutat țara să iasă din umbra Revoluției Culturale, iar printre intelectuali au apărut noi curente de gândire. Democrația și libertatea au devenit idealul fiecărui individ. Mișcarea de eliberare intelectuală s-a lovit de două tentative oficiale de înăbușire în campaniile împotriva poluării spirituale, din 1983, și împotriva liberalismului capitalist, din 1987, dar consecința acesteia au fost incidentele din Tian'anmen, în 1989. Apariția în piață a copiei Statuii Libertății a arătat că pentru mulți chinezi America era întruchiparea democrației și a libertății.

Deși incidentele din Tian'anmen s-au încheiat în ropotul gloanțelor, doi ani mai târziu, Uniunea Sovietică s-a destrămat și estul Europei s-a schimbat dramatic. Intelectualii chinezi au simțit o oarecare mulțumire: mișcarea democratică eșuase în China,

dar izbutise în Uniunea Sovietică și în Europa de Est, poate în viitor avea șanse și aici.

Lumea nu mai credea că Statele Unite sunt un tigru de hârtie, ci le percepea drept cea mai puternică țară din lume, mai ales în timpul primului război din Golf, dintre 1990–1991, când vedeam la televizor cu câtă acuratețe își loveau țintele bombele americane. Autoritățile au realizat repede că făceau propagandă pro-americană și au încetat să mai transmită astfel de imagini, dar cele pe care apucaserăm să le vedem deja au fost suficiente cât să ne uluiască.

Incidentele din Tian'anmen au tensionat pentru moment relațiile dintre cele două state, dar situația s-a ameliorat repede datorită sporirii legăturilor comerciale. Guvernul chinez era foarte deranjat de criticile referitoare la nerespectarea drepturilor omului, însă creșterea rapidă a exporturilor pe piața americană l-au făcut să păstreze relații de prietenie. Spre deosebire de americani, europenii au fost mult mai flexibili în ceea ce privește drepturile omului, dar au pus tot felul de piedici importurilor din China, piața europeană nefiind nici pe departe la fel de deschisă precum cea a Statelor Unite.

Relațiile comerciale strânse au atras și intensificarea schimburilor culturale și intelectuale. Autoritățile au făcut tot ce au putut să limiteze contactele la cele comerciale, dar ușa odată deschisă, lasă să intre orice pală de vânt.

Aceasta a fost perioada în care Statele Unite s-au bucurat de cea mai frumoasă imagine în ochii chinezilor, devenind dintr-o țară care își exploata

propriul popor și le mai asuprea și pe altele, cea mai puternică și bogată democrație liberă din lume. Tinerii învățau cu sârg ca să prindă ocazia să plece în SUA la studii. În anii '80, guvernul a dat burse celor mai buni tineri din țară să meargă să învețe în SUA; bursierii chinezi care învățau pe banii statului trebuiau să se întoarcă în țară după absolvire, dar majoritatea nu s-au mai întors. După 1990 tinerii au început să plece pe banii lor și a crescut dramatic numărul celor care se duceau să-și continue studiile în America.

Au plecat și oameni care aveau deja cariere de succes în țară. De pildă, Xu Bing, artistul renumit acum în toată lumea, era deja bine-cunoscut în cercurile artistice din China, la începutul anilor '90, dar a renunțat la toate și a plecat în America, unde a luat-o de la capăt.

Când mi-a apărut prima culegere de povestiri, editura a vrut să pună o caricatură cu mine pe prima pagină. Era 1990. M-am dus la Xu Bing, în căminul Institutului de Arte Frumoase, și cât am stat de povești mi-a creionat portretul. În anul acela a și plecat. La început nu i-a mers bine, mi-a povestit un prieten care l-a întâlnit la New York. Xu Bing îi spusese că pentru un artist cunoscut la Beijing să-și facă un nume la New York era ca și cum un funcționar mărunt al vreunui centru de cultură dintr-un loc uitat de lume voia să vină la Beijing și să cucerească universul. Experiența lui Xu Bing în Statele Unite este reprezentativă pentru idealurile unei generații de tineri chinezi foarte talentați – cu toții considerau că America era o scenă mult mai mare.

Cea de-a treia Americă a semnalizat apariția unei atitudini diametral opuse în societatea chineză, în care opoziția față de hegemonismul american din vremea lui Mao Zedong și imaginea libertății democratice din perioada reformelor au intrat în conflict. Toate schimbările istorice au un punct de plecare, și dacă pentru cea de-a doua Americă a fost vizita lui Deng Xiaoping, pentru cea de-a treia a fost bombardarea ambasadei chineze din Iugoslavia, pe 8 mai 1999.

Pe 4 iunie 1989, când gloanțele încă mai șuierau și tancurile intrau în Tian'anmen, studenții chinezi opreau reporterii străini, fără să le pese dacă erau sau nu americani, și îi implorau plângând să-i dea telefon președintelui Bush să vină să-i salveze. Zece ani mai târziu, după bombardarea ambasadei din Belgrad, studenții din Beijing, mânați de sentimente naționaliste, au înconjurat ambasada americană și i-au spart geamurile cu pietre. Din nou răsuna sloganul, dispărut de mulți ani, „Jos cu imperialismul american". Deși printre acești tineri furioși au fost și câțiva care s-au reîntors la ambasadă, dar nu pentru a protesta, ci pentru a cere viză de studii în Statele Unite, sentimentele antiamericane au început să fie tot mai puternice.

Totodată a crescut și venerația pentru Statele Unite. Peste 200.000 de tineri chinezi se înscriu în fiecare an la universități americane, unii primesc burse de la aceste universități, dar majoritatea vin din familii cu stare, au părinți cu servicii bune și un venit însemnat care îi pot susține în America. Mai sunt și cei din păturile de jos ale societății, ca de

exemplu victimele corupției din sistemul judiciar, care nu pot să-și facă dreptate din cauza corupției funcționarilor locali și vin an de an în capitală cu petiții. Dar cum nici aici nu au găsit pe nimeni să-i asculte, vin cu petiții la ambasada americană, sperând să le facă guvernul american dreptate. Printre oamenii obișnuiți, asta se numește „să dai în judecată la străini".

Înainte să scriu acest articol, am vrut să văd ce crede lumea și am postat un mesaj pe micro-blogul meu. Mesajul a fost citit 2.300.000 de persoane, 1936 dintre ei distribuindu-l și comentând. Așa cum m-am așteptat, două tabere s-au delimitat foarte clar: cea a celor care detestă Statele Unite și cea a celor care le venerează. Disputa dintre utilizatorul „Frumusețe trecătoare aproape perfectă" (*Shishang jiumei*) și „Bucurie în singurătate" (*Guxindayue*) este reprezentativă:

„America are de multe ori standarde duble. Condamnă atacurile cibernetice venite din partea altor țări, dar își programează serverele să atace alte state (incidentul cu Edward Snowden); îi critică pe alții pentru nerespectarea drepturilor omului, dar închisorile americane au cel mai mare număr de deținuți din lume", spunea cel dintâi.

„Când spui state te gândești la națiuni? Eu cred că America interferează cu anumite regimuri politice, nu cu anumite națiuni. Ceea ce calcă ei în picioare este demnitatea acestor regimuri politice", i-a răspuns cel de-al doilea.

Din reacțiile primite pe micro-blogul meu, cred că cei care venerează Statele Unite sunt totuși mai mulți decât cei care le detestă.

O părere interesantă a venit de la utilizatorul cu numele Cao Mengyu: „Atitudinea mea față de Statele Unite este probabil la fel cu cea a unui elev slab față de un elev bun: le admir, sunt gelos, le urăsc“ Un altul, Shi Zhongyu, scria: „E trist când citesc atâtea comentarii în care lumea compară ceea ce are China mai rău cu ce are America mai bun. Oricum le-ai compara, tot America câștigă!“

Au fost și unii care au scris cum s-a schimbat imaginea lor despre America. „Acum zece ani“, spunea cineva, „credeam că spiritul american înseamnă independentă, libertate, progres. Încetul cu încetul am înțeles că America este de fapt mult mai pragmatică, rațională, răzbunătoare (pe Bin Laden l-au vânat 10 ani după atacurile de pe 11 septembrie, îmi amintesc de cruzimea cu care au lansat cele două bombe atomice asupra Japoniei, la 4 ani după Pearl Harbour), nu este deloc binevoitoare și își are întotdeauna interesul în vedere. Fie că intră într-un război sau într-o dispută, totul se joacă din perspectiva obținerii profitului maxim“.

Cea de-a treia Americă este o combinație între prima și cea de-a doua. Deși primele două Americi sunt diametral opuse, au un element comun, și anume că în cele două perioade toată lumea avea aceeași imagine despre Statele Unite. În momentul apariției celei de-a treia Americi părerile erau deja împărțite. Părerile împărțite despre America au apărut într-o societate divizată. După 34 de ani de dezvoltare, problemele sociale sunt din ce în ce mai acute. Discrepanțele economice adânci, poluarea, corupția și injustiția au fragmentat societatea în

clase sociale, fiecare cu propria ei voce, din care răzbat două curente de opinie reprezentative, dar diametral opuse.

Primul dorește întoarcerea Chinei în perioada lui Mao Zedong. Deși săraci și oprimați spiritual, cerul era albastru, apele erau curate, nu exista cine știe ce corupție sau nedreptate, și cum toți eram la fel de săraci, nici n-are sens să vorbim despre discrepanțe economice. Celălalt speră ca societatea chineză să avanseze cât mai repede, pentru că mersul înapoi n-ar duce niciunde. Numai o societate cu adevărat liberă și democratică ar putea rezolva muntele de probleme actuale.

Atitudinea diferită față de problemele Chinei se reflectă și în atitudinea diferită față de Statele Unite. Majoritatea celor care vor să ne întoarcem în vremea lui Mao Zedong detestă America, iar cei care speră să ajungem cât mai repede la libertatea democratică o venerează. Inițial, primele două Americi nu aveau de-a face una cu alta, vorba aceea, dealu-i deal și valea-i vale. Odată cu apariția celei de-a treia Americi, între deal și vale s-a făcut potecă.

Primele două Americi reprezentau doar două curente de gândire din două perioade diferite; cea de-a treia nu mai este doar un curent de gândire, este și o reflectare a statutului și interesului social al fiecăruia. Statute și interese sociale diferite dau naștere la opinii și poziții diferite, de aceea când vine vorba de cea de-a treia Americă nu există consens, există doar divergență și opoziție.

Trebuie să mai clarific un lucru. Când a fost inclusă în cea de-a treia Americă, imaginea primei Americi

a suferit unele schimbări, adică a fost acceptat faptul că era o țară puternică. Chiar dacă unii adepți ai primei Americi cred că n-o să mai treacă mult până când o să le-o luăm înainte, ei sunt de acord că în momentul de față Statele Unite sunt mai puternice decât China.

În încheiere, vreau să vă mai povestesc ceva. Pe 6 februarie 2012, viceprimarul orașului Chongqing, Wang Lijun, s-a refugiat în consulatul american din Chengdu. O lună mai târziu, m-am întâlnit la Beijing cu un reporter englez care mi-a spus că există un consulat englez în Chongqing și se întreba de ce nu s-o fi dus Wang Lijun acolo. A condus 340 de kilometri ca să se refugieze în consulatul american din Chengdu.

— Numai presiunea americană mai poate avea un oarecare efect supra guvernului chinez. Wang Lijun știa asta foarte bine, i-am răspuns.

Reporterul a încuviințat:

— Dacă eram Wang Lijun, și eu mă duceam tot la consulatul american din Chengdu.

14 noiembrie 2013

Cum am simțit schimbările Chinei

CÂND TREBUIE SĂ VORBESC DESPRE CUM AM SIMțit eu schimbările Chinei, îmi apar fața ochilor o mulțime de drumuri – străzi mari, principale, sau străduțe mici, desprinse din cele mari, dar cu nimic mai puțin importante decât ele. Pus în fața acestei răscruci de drumuri, mi-e greu să mă hotărăsc pe care să merg. Ceea ce mă neliniștește și mai tare este că fie și dacă le-aș străbate pe toate, tot n-aș reuși să cuprind complexitatea numeroaselor schimbări prin care a trecut China, pentru că sunt doar un om și nu le pot descrie decât din punctul meu de vedere. Ce pot face însă este să încerc să străbat mai întâi două străzi principale, iar la urmă câteva străduțe.

Prima stradă principală este cea a istoriei. În mare, toată lumea știe că au existat 18 dinastii imperiale; „schimbarea dinastiei" este o sintagmă bine-cunoscută, cu un puternic iz de sânge. Dacă ar fi să rezumăm istoria Chinei într-o singură frază, aceasta ar suna cam așa: „fondezi o dinastie, o răstorni, mai fondezi una, o răstorni și pe aceasta..."

Chiar și atunci când la putere era aceeași dinastie, în aer a plutit dintotdeauna miros de sânge, mai ales în momentul în care apăreau schimbări sociale importante.

Drumul ales de mine o să ne dea fiori. În cei 58 de ani împliniți am trecut prin trei mari schimbări sociale și de fiecare dată rata sinuciderilor printre cei cu funcții oficiale a crescut. Prima a fost Revoluția Culturală, cu cea mai mare rată de sinucideri. Mișcarea inițiată de Mao Zedong a fost numită mai târziu o catastrofă. Mulți membri de partid s-au trezit într-o bună zi dați jos din funcții și deveniți din comuniști „exponenți ai puterii care merg pe drumul capitalismului" Chinuiți psihic și fizic, unii dintre ei au ales să-și pună capăt zilelor. În comuna din sudul Chinei în care locuiam eu, unii s-au spânzurat, alții au băut pesticide sau s-au aruncat în fântână. Fântânile de la noi sunt înguste, cine se aruncă în ele cu capul în jos n-are nici cea mai mică șansă să iasă viu. Pe la începuturile mișcării, o mulțime de oameni simpli și-au făcut propriile organizații numite „centre de comandă ale revoluției proletare" și s-au autoproclamat comandanți. Ceilalți îi numeau rebeli. Rebelii au reușit apoi să pună mâna pe funcții oficiale, dar cariera lor a fost de scurtă durată. Moartea lui Mao Zedong, revenirea lui Deng și încheierea Revoluției Culturale le-au dat rebelilor transformați în oficiali sentimentul că se apropia o nenorocire. Se temeau că vor avea soarta tragică a celor pe care i-au persecutat ei în timpul revoluției. Așa a început al doilea val de sinucideri, de data aceasta al rebelilor care acaparaseră puterea. Nu

au fost chinuiți fizic, ceea ce i-a împins la sinucidere a fost teroarea psihică. La noi în comună, unul dintre rebelii ajunși în funcție s-a sinucis aruncându-se în mare. Înainte să se sinucidă, a fumat țigară de la țigară și se vedea după mucurile care umpleau faleza cât de mult ezitase. Al doilea val de sinucideri a fost mult mai mic decât primul, pentru că după ce Deng Xiaoping a pus mâna pe putere, nu a trecut la răzbunări politice, ci a lansat un program de reforme și deschidere, al cărui rezultat a fost minunea economică chineză din următoarele trei decenii. Efectele negative ale acestei minuni sunt poluarea, decalajul economic și creșterea corupției.

La congresul Partidului Comunist din noiembrie 2011, Xi Jinping a fost numit secretar general și președintele Comisiei Militare, iar în martie 2012, Marea Adunare a Poporului l-a numit președinte. Așa a intrat China în era Xi Jinping, în care intensitatea și duritatea luptei anticorupție i-a luat pe mulți prin surprindere. A urmat cel de-al treilea val de sinucideri, de data aceasta al oficialilor care și-au umplut buzunarele în timpul dezvoltării economice. Unii au constatat că ce semeni, aia culegi – când au aflat că sunt investigați, știau că nu mai au scăpare și au ales să-și pună capăt zilelor aruncându-se de pe clădiri sau în fața trenului, tăindu-și venele sau spânzurându-se. Pentru că sinuciderile au avut loc în perioada de investigație, nu după ce au fost reținuți, explicația dată de autorități este întotdeauna „depresia", dar asta numai dacă nu sunt oficiali de rang înalt. În cazul acestora din urmă, explicația este alta. De pildă, anul trecut pe

23 noiembrie, după ce generalul Zhang Yang s-a spânzurat la el acasă, *Ziarul Armatei de Eliberare* a calificat actul drept „josnic", pentru că „a ales sinuciderea ca să scape de pedeapsa dată de Comisia de disciplină a Partidului și de lege".

Cele trei valuri de sinucideri par să arate că istoria se repetă, dar sunt de fapt eșecul și absența legii. La începutul Revoluției Culturale, organele de siguranță publică au fost eliminate, nu mai existau parchete și tribunale, iar legea era doar un cuvânt golit de conținut. Când s-au sinucis rebelii ajunși în funcții de conducere, tribunalele și parchetele abia începuseră să reapară, dar sistemul nu funcționa. În zilele noastre, sistemul ar trebui să fie sănătos și totuși este foarte anemic. Legea este mai presus decât autoritatea celor de la conducere numai pe hârtie, pentru că de multe ori ea este de fapt în mâinile lor. Când află că sunt investigați, unii aleg să se sinucidă pentru că ei cred în putere, nu în lege. Pare o contradicție, dar nu este. Diferențele dintre cele trei valuri de sinucideri este că primele două au fost provocate de lupta politică de la începutul și sfârșitul Revoluției Culturale, iar cel de-al treilea este rezultatul corupției de după trei decenii de dezvoltare economică.

Unii consideră că lupta anticorupție e folosită de fapt pentru a elimina adversarii politici. Problema este câți funcționari cinstiți mai există astăzi? Ca să folosesc o vorbă din popor, toți au bube-n cap. Acum câțiva ani, un oficial din Comisia de disciplină îmi spunea că dacă ar fi să-i alinieze pe toți oficialii și să-i împuște, precis ar fi unii care ar muri

nevinovați; dacă ar împușca fiecare al doilea individ, ar scăpa mulți.

Cea de-a doua stradă pe care vreau să merg este cea a declinului familiei tradiționale și ascensiunii individualismului. În timpul lui Mao Zedong nu exista loc pentru individ. Dacă vreun individ voia să-și facă cunoscute părerile, nu o putea face decât în mișcările colective precum Marele Salt Înainte, din 1958, sau Revoluția Culturală, începută în 1966. Trebuie însă să fim atenți, pentru că în vâltoarea acestor mișcări părerile individului trebuiau să fie identice cu normele politice, o diferență oricât de mică ducea la nenorocire. Circula și o comparație foarte la modă, cum că fiecare dintre noi este o picătură în fluviul socialismului. Dar nu era ușor să devii o picătură. La noi în comună, în timpul Revoluției Culturale, era un individ extrem de activ, care mergea în fiecare zi la diverse demonstrații, stătea în primele rânduri, ridica mâna cu pumnul strâns deasupra capului și striga slogane ca „Jos cu Liu Shaoqi!" – Liu Shaoqi era chiar președintele Chinei și fusese denunțat. Într-o zi a încurcat sloganele și a strigat „Jos cu Mao Zedong!". Mulțimii i-a luat câteva clipe să reacționeze, după care l-a trântit la pământ și apoi n-a mai avut parte decât de o viață mizerabilă, cu bătăi crunte și denunțare publică.

Singurul loc în care individul mai putea exista era în sânul familiei, numai acolo își putea exprima părerea sinceră. La baza societății nu stăteau legăturile dintre indivizi, ci dintre familii. Familia era cea mai mică unitate socială și de aceea erau atât de importante valorile familiei tradiționale. Relațiile

extraconjugale erau văzute ca un păcat și regulile morale ale vremii îi supuneau pe păcătoși la tot felul de umilințe, cum ar fi să meargă pe stradă cu capul ras pe jumătate sau chiar să intre la pușcărie pentru huliganism. Au existat în timpul Revoluției Culturale și soți care s-au denunțat unii pe alții sau părinți și copii care au rupt orice legătură, dar acestea erau mai degrabă excepții. Majoritatea familiilor erau unite cum nu mai fuseseră vreodată. Într-un climat extern de oprimare politică, oamenii prețuiau nespus viața de familie pentru că era puținul care-i mai rămăsese individului. O prietenă îmi povestea că tatăl ei era profesor universitar și mama – casnică. În timpul Revoluției Culturale, tatăl a fost denunțat pentru că se născuse într-o familie cu stare, mama, născută într-o familie săracă, a fost inclusă în rândurile revoluționarilor. Gărzile rebele i-au cerut să divorțeze, dar ea a refuzat categoric. Nu numai că nu a vrut să divorțeze, dar de fiecare dată când soțul era criticat public, se așeza în primul rând și când începeau să-l lovească, se suia pe scenă și se lupta cu cei care-l băteau. Apoi, după ce era și ea plină de răni și de sânge, se întorcea la loc în primul rând, de-i făcea pe rebelii lași să nu mai aibă curajul să-i lovească soțul. După Revoluție, tatăl i-a spus fiicei că dacă n-ar fi fost soția lui s-ar fi sinucis. Există multe asemenea povești despre cum s-au protejat membrii familiilor unii pe alții.

După moartea lui Mao Zedong, programul de reforme și deschidere lansat de Deng Xiaoping a dus la dezvoltare economică rapidă și a transformat societatea din temelii. Totul s-a schimbat: modul

de gândire, stilul de viață, perspectiva asupra lumii, sistemul de valori. Individul oprimat atâta timp a înflorit în societatea orientată spre profit. Inițial nu exista nici o contradicție între valorile individuale și cele ale familiei tradiționale, doar că dezvoltarea mult prea rapidă, în doar treizeci de ani, ne-a făcut să cădem dintr-o extremă în cealaltă, de la constrângerea individului la libertatea lui absolută, de la o societate puternic politizată, la una în care cel mai important lucru este câștigul material. Înainte, din cauza constrângerilor sociale, singurul loc unde omul se mai putea bucura de puțină libertate era familia. Astăzi, constrângerile au dispărut și odată cu ele a dispărut și libertatea care făcea familia atât de importantă. Relațiile extraconjugale sunt ceva tot mai obișnuit și nu se mai rușinează nimeni de ele. Câți oameni de succes nu au amante? Am revent la obiceiul prost din perioada imperială de a avea soție și concubine, de parcă un ceainic trebuie să aibă în jurul lui cel puțin patru cești. Cineva îmi povestea despre un om de afaceri care își cumpărase o clădire cu zece etaje, își instalase soția la primul etaj și nouă concubine – la celelalte, iar el hotăra după pofta inimii unde urma să-și petreacă seara.

În momentul în care familia a încetat să mai aibă o atât de mare importanță socială, tinerii au încetat și ei s-o mai prețuiască așa cum o făceau părinții lor. Valorile lor sunt mai degrabă legate de viața socială decât de familie. China a intrat în era comunicațiilor wireless, aplicațiile pentru telefoane mobile apar ca ciupercile după ploaie, la fel cum apar și starurile de pe internet. Tinerii nu mai obișnuiesc

să petreacă ore în șir în fața televizorului, acum și-au fixat privirile în ecranele telefoanelor. Emisiunile de pe internet sunt în mare vogă – actorii rostesc câteva replici cu aluzii sexuale, actrițele sunt seducătoare, iar spectatorii le donează bani ca să arate că îi plac. A și apărut în presă un articol despre un tânăr care a furat banii puși deoparte de soția sa însărcinată pentru viitorul copil și i-a donat unei femei cu care flirta pe internet. Emisiunile de pe internet țineau în general una sau două ore, apoi au devenit la modă emisiunile rapide de două, trei minute, pentru ca în cele din urmă secvențele de douăzeci și ceva de secunde să ia cu asalt întreaga țară. Trecerea de la emisiuni de o oră, două la secvențe de douăzeci de secunde arată cât de rapid este ritmul de viață al tinerilor. Am cunoscut un tânăr care a întâlnit o fată într-un tren. La finalul călătoriei deciseseră să se căsătorească, iar o lună mai târziu au divorțat. Acum sunt foarte la modă „căsătoriile-fulger" sau „divorțul-fulger", adică te căsătorești și divorțezi cu viteza fulgerului. Dar nu numai tinerii sunt așa, ci și unele persoane de vârsta mea. Să divorțezi și să te recăsătorești a devenit normal. Când mă văd cu prieteni pe care nu i-am văzut de mult timp, nu-i mai pot întreba pur și simplu ce le mai fac soția sau soțul, pentru că se prea poate să nu mai fie împreună.

E timpul să mă îndrept și către străduțe. O să încep cu budismul și templele. În timpul Revoluției Culturale templele au fost închise, unele chiar distruse. Gărzile Roșii au rupt capetele și mâinile tuturor statuilor lui Buddha de la noi din comună și au

preschimbat templele în depozite. După revoluție, templele distruse au fost refăcute și și-au redeschis porțile. Îmi aduc aminte că în anii '80, când intram într-un templu, în fața sălii principale erau două vase mari din aramă în care se ardeau bețișoarele de tămâie, pe unul scria „bogăție", iar pe celălalt – „pace și liniște" Vasul pentru bogăție era plin de tămâie care ardea strașnic, pe când din celălalt se ridica timid doar un firicel de fum. Erau anii de început ai reformelor, oamenii erau încă săraci și dacă nu aveai bani, ce puteai face cu pacea și liniștea? Astăzi dacă intri într-un templu, fumul care iese din vasul pentru pace și liniște este la fel de gros precum cel din vasul pentru bogăție. După ce-am făcut ceva bani, pacea și liniștea au devenit extrem de importante.

În ziua de azi, în templele budiste e mare zarvă și tămâia arde necontenit, dar în cele daoiste bate vântul. Acum câțiva ani, l-am întrebat pe un călugăr daoist cum se face că budismul venit din afară este mai popular decât daoismul chinezesc. Răspunsul lui a fost scurt și la obiect: „Budismul are bani, daoismul nu" Am fost puțin uluit, dar cele spuse de călugăr reflectă realitatea societății chineze contemporane – banii și interesul au devenit motorul societății după Revoluția Culturală. În anii '80 ai secolului trecut au avut loc câteva mișcări studențești, culminând cu Tian'anmen, în 1989. La demonstrații au participat nu numai studenți, ci și oameni veniți din toată țara. Au ieșit în stradă pentru că le păsa de soarta Chinei, pentru că voiau libertate democratică. Și acum există oameni care protestează,

dar incidentele de masă, cum le numește guvernul, sunt mult mai mici și complet diferite de cele din anii '80. Nu au nimic de-a face cu libertatea democratică, sunt menite doar pentru a proteja interesele unora. Acum câțiva ani, Departamentul de educație al provinciei Jiangxi a informat pe site-ul oficial că urmează să crească numărul de locuri în facultăți alocate studenților din zonele sărace din vestul țării. Știrea i-a nemulțumit pe toți părinții ai căror copii urmau să dea la facultate. De teamă că măsura le va afecta odraslele, au ieșit în stradă. La fel s-a întâmplat și la Shanghai, unde pensionarii au demonstrat împotriva alocării fondurilor sociale ale orașului către zonele mai sărace, fiindcă asta i-ar fi afectat, însemnând mai puțini bani pentru ei.

Trebuie spus că incidentele de masă tot mai numeroase au la bază motive istorice, dar și probleme sociale. De ce există în ultimii ani tot mai mulți foști soldați care vin să depună petiții? Ce-i drept, este o problemă pe care am moștenit-o, dar guvernul nu se poate scutura de orice responsabilitate. În anii '80, dacă aveai o sută de yuani salariul, erau o groază de bani, azi cu o mie de yuani abia îți duci zilele. Diferențele dintre ce primesc cei care se ies acum din armată și cei care s-au retras în trecut sunt extrem de mari și îi fac pe aceștia din urmă, care și-au vărsat sângele și au fost răniți pentru țară, să considere că nu primesc respectul și recompensele cuvenite.

Protestul șoferilor de camion de anul acesta este rezultatul competiției necruțătoare, nu numai în transportul de marfă, ci și în celelalte ramuri de

afaceri. A devenit ceva obișnuit să împingi prețul cât de jos posibil pentru a primi cât mai multe comenzi. În 2010, am fost în Africa de Sud la Campionatul Mondial de Fotbal și peste tot am văzut vuvuzele. La plecarea din Johannesburg, mi-am luat și eu una din aeroport și am dat pe ea echivalentul a o sută și ceva de yuani. Acasă am observat că era fabricată în China. Inițial, compania care le-a fabricat a cerut 5 yuani pe bucată, dar au apărut din ce în ce mai multe firme care au oferit prețuri mai mici, așa că la final a ajuns să coste 2,2 yuani, deși prețul de producție era de 2 yuani bucata. Rezultatul acestui tip de competiție este că profitul scade, iar cei care suportă consecințele sunt muncitorii. De cele mai multe ori, programul prelungit de muncă nu înseamnă și bani mai mulți.

Alte două străduțe pe care vreau să merg sunt cea a inovației și cea a nostalgiei. Să purcedem mai întâi pe cea a inovației. Chinezii nu au nici cea mai mică problemă să se adapteze repede la noile tehnici sau stiluri de viață, încât pare că între vechi și nou nu există nici un fel de distanță. De pildă, la câțiva ani după ce au apărut plățile cu mobilul, aproape că nu mai există telefon fără aplicațiile Alipay sau WeChat, și fie că vorbim de supermarketuri sau de instituțiile de stat, fie că este un mall sau un chioșc de la colț de stradă, aproape că nu există loc unde codurile QR pentru cele două aplicații să nu fie la vedere. Clienții își scot telefoanele din buzunar, scanează liniștiți codul și tranzacția-i gata. Eu n-am mai folosit cash sau carduri în China de peste un an, este mult mai ușor să plătesc cu

telefonul. Acum câteva zile, Allan Barr, traducătorul meu de limba engleză, a sosit la Beijing și soția mea și cu mine l-am invitat la masă. Am plătit cu telefonul, dar a apărut o problemă când am scanat codul. Suma mi-a fost returnată imediat, iar casierul m-a rugat să mai scanez o dată. Brusc am simțit nevoia să plătesc cash. Am scos câteva bancnote din buzunar, le-am întins casierului și când am primit restul, am avut un sentiment straniu de noutate. Mulți chinezi ies la cumpărături fără numerar sau card; telefonul mobil este suficient să rezolvi tot ce trebuie. Până și cerșetorii sunt în pas cu vremurile, mai vezi pe câte unul care are agățat de haine codul QR și-i roagă pe trecători să-l scaneze să le dea și lor câțiva bănuți.

Toate acestea au loc în condițiile în care acum treizeci de ani, când plecau în delegație, multora le era frică să nu li se fure banii și-i vârau în chiloți, locul cel mai sigur. Aveau un buzunăraș cusut în interiorul chiloților, cu nasture, să stea închis. Când trebuiau să plătească, își băgau mâna înăuntru, cotrobăiau puțin și scoteau cât era nevoie, fie o bancnotă de 5 mao[1], fie un yuan, pe care le deosebeau după mărime. Doamnele căutau un loc mai adăpostit și cotrobăiau mai delicat, dar mai era câte un bărbat care nu se jena de nimeni, deși poate erau și femei de față, își vâra mâna în chiloți și începea să scormonească. Dacă s-ar mai întâmpla așa ceva în ziua de astăzi, ar fi acuzat de hărțuire sexuală.

1. 5 mao = 0,5 yuani.

Nostalgia îmi amintește de ochii unui câine. Procesul de urbanizare este atât de rapid, că totul se transformă cât ai clipi. Când eram copil, districtul nostru avea 300.000 de locuitori, iar comuna – puțin peste 8.000. Acum sunt 380.000 de locuitori în district și peste 10.000 în comună. Autoritățile au luat terenurile agricole ale țăranilor și le-au folosit pentru extinderea zonelor urbane sau le-au alocat zonelor industriale ca să atragă investiții externe și să-și crească propriile venituri din taxe. Mult pământ a fost vândut scump dezvoltatorilor imobiliari, iar acum ogoarele s-au umplut de blocuri de locuințe. Modul acesta de urbanizare creează o groază de probleme, printre care și cele legate de mutarea țăranilor la bloc. După ce li s-a luat pământul și li s-au dărâmat casele, țăranii au trebuit să se mute în apartamentele de bloc primite compensație. Cei bogați au primit și câte trei, patru apartamente, ei locuind într-unul singur și pe celelalte dându-le în chirie. Au fost și țărani care au primit compensații însemnate în bani. Dar cum să se adapteze la oraș? Ce fac acești oameni obișnuiți cu munca fizică după ce aceasta dispare? Devin șoferi de taxi, își deschid un magazin sau ajung să joace mahjong toată ziulica. Sunt câte unii care au pierdut toată avuția la jocurile de noroc. Cazinourile ambulante apar în toate cartierele nou-construite în care se mută țăranii deposedați, întrucât se știe că țăranii au bani din compensații. În China cazinourile sunt ilegale. Așa-numitele cazinouri ambulante sunt de fapt niște indivizi cu valize doldora de jocuri de noroc, care fac tot posibilul să

pătrundă în casele țăranilor. Sunt într-un permanent joc de-a șoarecele și pisica cu poliția, azi își deschid valizele în casa unuia, mâine – în a altuia.

Dar oare cum este viața la celălalt capăt? La capătul despre care vorbesc se află țăranii care au rămas fără pământ, dar încă nu le-a fost demolată casa. Spre deosebire de orășeni care văd în câine un animal de companie, țăranii îl țin de pază și când trebuie să se mute la bloc nu îl iau cu ei, că nu mai are ce păzi. Am văzut niște imagini de ți se rupea inima, cu câini numai piele și os rămași singuri să păzească o casă pustie. Îi vezi alergând de colo până colo, cocoțându-se în locurile mai înalte și uitându-se în zare cu ochii plini de speranță, doar, doar or zări trecutul întorcându-se.

Nostalgia pentru trecut este un sentiment care se răspândește tot mai mult în societatea chineză. Ea îmbracă diverse forme, dar două dintre manifestările ei sunt tipice. Una apare printre cei săraci. Deși China a devenit cea de-a doua mare economie mondială, mulți oameni n-au avut nimic de câștigat, viața lor a rămas la fel de grea. Așa că le e dor de trecutul în care toată lumea era săracă, în care cuvântul „șomaj" nu exista în vocabular și unde oamenii cu adevărat bogați erau inexistenți. Salariul lui Mao Zedong era de 404,8 yuani pe lună; tata și mama primeau împreună aproape 120 de yuani. Diferența dintre cei avuți și cei săraci nu era mare și nu ducea la instabilitate socială. Cealaltă manifestare este caracteristică oamenilor bogați care au ajuns atât de sus, încât acum sunt în primejdie să se prăvălească în abis. Mi-a povestit cineva despre

unul dintre bogătașii din Shanghai care făcuse avere foarte repede pe căi necinstite – atunci când a aflat că urma să fie arestat și trimis după gratii pentru tot restul vieții, s-a uitat pe geamul biroului său luxos la muncitorii care turnau fundația unei clădiri și a spus că ar fi vrut să fie unul dintre ei; munca era grea, banii puțini, dar așa n-ar mai fi trăit cu o teamă permanentă. Mulți oameni de afaceri și oficialii ajunși sus de tot își doresc să redevină oamenii de rând care erau în trecut, când află că sunt pe punctul de-a ajunge în închisoare. Și aceasta este un fel de nostalgie față de vremurile trecute.

Oare dacă într-adevăr s-ar întoarce vremurile în care aproape că nu se găsea nimic și totul se dădea pe cartelă, în care aveai nevoie de cartele speciale pentru cereale, pânză de haine, carne, ulei, zahăr sau țigări, nostalgicii ar fi fericiți? Mă îndoiesc. Dorința celor săraci să ne întoarcem în trecut nu este rațională, este felul lor de a-și manifesta nemulțumirea față de societatea de astăzi. Cât despre cei câțiva oameni de succes care regretă trecutul când se văd în poarta pușcăriei, ce vor ei să spună de fapt este că „dacă știam că ajung aici, nu m-aș mai fi chinuit"

Mi-am amintit un banc care circulă zilele astea pe internet – inegalitatea socială arată astfel: femeia frumoasă spune „vreau un diamant" și îl primește; bărbatul cu bani spune „vreau o femeie frumoasă" și o are; eu spun „vreau să fac baie" și nu curge apă.

Am trăit vremurile în care voiai să faci duș și se oprea apa, îmi amintesc că mi s-a întâmplat de câteva ori să mă săpunesc din cap până-n picioare

și apoi să constat că nu mai curge apă. Dădeam cu pumnul în țeavă și încercam să-mi clătesc săpunul din ochi cu ultimele picături rămase pe țeavă, apoi așteptam răbdător să vina apa, sperând că cerul este de partea mea. Nimeni nu se gândea că este o nedreptate socială să ți se oprească apa când faci duș; pe atunci nu existau bogați, așa că femeile frumoase nu primeau diamante și nici bogații nu aveau femei frumoase.

E greu să cuprind în câteva cuvinte schimbările Chinei cărora le-am fost martor. Oamenii văd în copii viitorul, așa că am să încerc să folosesc răspunsurile date de trei băieți din trei perioade diferite la întrebarea „care este scopul vieții?", ca să schițez parcursul Chinei în timp. Probabil că răspunsul băiatului din timpul Revoluției Culturale ar fi „revoluție și luptă"; băiatul din perioada anilor '90 ar spune „carieră și dragoste"; alegerea celui de astăzi ar fi „bani și femei".

6 septembrie 2018

Patru destine în patru decenii de reformă

ANUL ACESTA SE ÎMPLINESC PATRUZECI DE ANI DE la lansarea politicilor de reformă și deschidere, patruzeci de ani de transformări dramatice. În 1978 PIB-ul Chinei era de 367,8 miliarde de yuani, în 2017 depășise deja 82.712 miliarde. Economia chineză s-a dezvoltat cu o viteză uluitoare, dar la fel au crescut și prețurile. În 1993, când regizorul Zhang Yimou a cumpărat drepturile de ecranizare pentru romanul *În viață* mi-a plătit 50.000 de yuani. Soția mea și cu mine locuiam într-o cămăruță de 8 metri pătrați și suma ni se părea uriașă. În primele zile am pus banii sub pernă și-i scoteam să ne uităm la ei în fiecare seară înainte de culcare, spunându-ne mulțumiți că o să ne ajungă toată viața. Abia după aceea i-am dus la bancă. Astăzi, dacă vrei să-ți iei o locuință în Beijing cu 50.000 de yuani, poate îți poți cumpăra un metru pătrat undeva hăt-departe.

Dezvoltarea economică a dus la schimbarea dramatică a societății. Sfârșitul Revoluției Culturale

părea să semnaleze sfârșitul ideologiei de extremă stânga și avansul ideilor liberale, al căror rezultat au fost incidentele din Tian'anmen, din 1989. Deznodământul momentului Tian'anmen a domolit entuziasmul politic al chinezilor și a urmat o perioadă în care toți s-au implicat în afaceri. Dintr-o societate în care politicul prima, am devenit o societate în care domnește banul, cu probleme tot mai mari de corupție, degradarea mediului și inegalitate economică. Ideologia de extremă stânga pe care o credeam dispărută de mult a reapărut, de parcă alergăm în cerc.

Părerea mea este că nu sunt normale nici societățile de extremă stânga, nici cele de extremă dreapta. Normală este societatea noastră de astăzi, în care există gândire de stânga, de dreapta, de extremă stânga sau de extremă dreapta, dar majoritatea sunt de centru. Trebuie spus că extrema stânga de acum este diferită de cea din timpul Revoluției Culturale, pentru că nu mai este sprijinită orbește de guvern. Nu de mult, sindicatul independent organizat de muncitorii de la compania Jasic Technology din Shenzhen a fost interzis. Toate sindicatele din China sunt subordonate Partidului Comunist, șefii de sindicat fiind numiți de guvern. Muncitorii de la Jasic nu voiau un sindicat supus autorităților, voiau sindicatul lor, iar cei care au ieșit în sprijinul muncitorilor când aceștia au avut de-a face cu poliția nu au fost activiști de stânga iubitori de libertate democratică, ci indivizi care se autoproclamau adepți ai lui Mao Zedong. Se poate vedea de aici că formele sociale de astăzi sunt foarte complexe și

întortocheate. Deși tema articolului de față este destinul individual în fața atâtor schimbări, am vrut să creionez puțin fundalul pe care are loc transformarea.

Tinerii din ziua de astăzi sunt foarte diferiți de noi, cei care am dus o viață complicată. Când eram noi tineri, interesul pentru literatură sau experiențele similare ne-au adunat la un loc, apoi schimbările sociale ne-au risipit, unii s-au apucat de comerț și s-au îmbogățit sau au intrat în politică și au funcții înalte, alții au intrat la închisoare sau continuă să scrie. Sunt și unii care din păcate ne-au părăsit.

Trebuie să fiu cu mare băgare de seamă când scriu despre destinul unui om, să am grijă să văd despre cine pot să scriu și despre cine nu, ce nume trebuie să trec sub tăcere și pe care pot să-l spun direct, fără ocolișuri. Am nevoie și de un unghi din care să privesc lucrurile și, după ce m-am gândit mult, am ales închisoarea, pentru că viața cu suișuri și coborâșuri a multora dintre cei pe care i-am cunoscut i-a purtat și pe acolo, din diverse motive. Am să vă vorbesc despre patru oameni; cu unul mai țin legătura, de alți doi nu mai știu nimic, iar ultimul a murit anul trecut.

Într-o seară de la sfârșitul anilor '90, am primit un telefon de la un prieten editor din Guangzhou. Am crezut că era în Beijing, când colo, îmi spune că are de ispășit o condamnare și că mă sună din închisoare. Am înlemnit. M-a rugat să-i trimit câteva dintre cărțile mele directorului închisorii. Am luat repede un creion și hârtie, am notat numele directorului și adresa și, înainte să închidă, m-a mai rugat

o dată să nu cumva să uit să semnez cărțile și să scriu pe fiecare câte o dedicație pentru director.

În China un individ nu poate să-și deschidă propria editură. Acum douăzeci de ani însă, pentru că editurile de stat erau mult prea rigide și nu făceau față dezvoltării economice, au apărut nenumărate edituri private, care cumpărau ISBN-uri de la cele de stat și publicau ce voiau. Așa s-a dezvoltat piața de carte din China. Prietenul meu era bine-cunoscut printre editorii de carte. Ori de câte ori venea la Beijing, stătea în cele mai scumpe hoteluri și întotdeauna mi-a lăsat impresia de om cu dare de mână. Am fost șocat când m-a sunat din închisoare. După aceea am aflat de ce era acolo. Ca să nu mai plătească câte 10.000 de yuani pentru fiecare ISBN, și-a făcut copii ale ștampilelor de la peste zece edituri de stat și le folosea pentru a scoate ilegal cărți în numele lor. A primit zece ani de detenție. După ce-a ieșit, mi-a dat telefon, dar nu eram acasă. Mi-a lăsat vorbă că s-a întors în Guangzhou și după aceea n-am mai auzit de el.

Un altul care mi-a dat telefon din închisoare este un fost coleg de școală primară. Apogeul carierei sale a fost când a devenit directorul postului de televiziune din zona natală. El era cel care organiza întâlnirile cu foștii colegi când mă întorceam acasă și tot el plătea mâncarea și băutura cu bani publici. Era foarte mândru de el. Societatea se împărțise deja între cei cu stare și cei mai amărâți, iar printre colegii invitați se aflau unii care-și pierduseră locurile de muncă. Felul lui arogant de a vorbi și a se

purta l-a scos din sărite pe un coleg șomer, au început să se certe și apoi s-au luat la bătaie. După acest incident, când mă întorceam acasă, nu mai chema pe toată lumea la reuniune, le făcea restrânse, invitându-i numai pe cei care o duceau bine.

Am aflat că a intrat la închisoare de la fratele meu mai mare; fusese găsit vinovat de delicte economice. Și el m-a sunat din închisoare, la fel ca prietenul din Guangzhou, să mă roage să-i trimit directorului cărți cu autograf. Singura deosebire a fost că nu m-a rugat să le trimit direct directorului, ci soției sale, să le ducă ea când merge în vizită. După ce a ieșit, mi-a spus că datorită cărților mele a primit cea mai bună muncă din penitenciar: a fost numit editorul revistei penitenciarului. Acum, până și deținuții care se purtaseră urât cu el încercau să-i câștige simpatia, pentru că cine publica în revistă beneficia de o reducere a pedepsei. L-am întrebat dacă bătăușii chiar erau în stare scrie ceva. Nu, nici vorbă, mi-a spus, plăteau pe cineva să scrie în locul lor și primeau textul când venea familia în vizită.

După ce a ieșit, și-a făcut o firmă de instalare de panouri solare, cu doi angajați temporari. Mi-a spus că panourile solare cu pricina fuseseră proiectate chiar de el și că deținea drepturile de proprietate intelectuală. Mi-a vorbit o oră întreagă despre ele, dar n-am înțeles decât că panourile lui sunt cele mai moderne din lume. Acum câțiva ani, când m-am întors acasă, i-am dat telefon. A durat ceva până mi-a răspuns. Mi-a spus că tocmai punea niște

panouri la cineva, că era agățat cu o coardă de siguranță de un balcon la etajul 20 și că nu putea vorbi. O să mă sune el seara. Am închis telefonul și primul lucru care mi-a trecut prin minte a fost că avea și el peste cincizeci de ani.

Într-o după-amiază, prin 2001, mergeam pe stradă în Beijing, când am primit un telefon. Era un necunoscut. Mai întâi a vrut să știe dacă eu sunt Yu Hua, apoi s-a prezentat: lucra în departamentul de investigație a delictelor economice la Biroul de Securitate Publică din Beijing. Mi s-a părut ciudat să primesc un astfel de telefon, i-am spus că n-am comis nici un delict și l-am întrebat de ce mă sună. Firește că nu comisesem nici un delict, mi-a răspuns el, că dacă aș fi făcut-o, nu-mi dădea telefon, venea direct după mine. Am început să râdem amândoi. Mi-a spus că avea nevoie de la mine de niște informații necesare într-un dosar legat de o chestiune economică. Avea o voce destul de prietenoasă, așa că am fost de acord să ne întâlnim a doua zi după-masă.

După ce am închis, mi-a venit în minte un nume: Lü Liang. În cunoscusem în 1988, acasă la editorul unei reviste literare. Lü Liang era pictor și scriitor. Mie tocmai ce-mi ieșise primul volum de nuvele și editura voia să pună pe prima pagină o caricatură cu mine. Abia venisem din Zhejiang în capitală, cunoșteam câțiva editori și critici literari, dar nu știam nici un artist. După câteva zile, Lü Liang m-a dus la Institutul de Arte Frumoase, la Xu Bing. Xu Bing locuia atunci în căminul de nefamiliști, într-o

cameră de vreo zece metri pătrați. M-am așezat, am început să vorbim, timp în care Xu Bing îmi creiona și portretul. Mi-a făcut două, într-unul păream gânditor, în celălalt, cerșetor. Mi-a plăcut cerșetorul, și la fel și lui Lü Liang. Am luat caricatura, am dat-o editurii, care a trimis-o la tipografie. După ce au folosit-o, au aruncat-o la gunoi. Acum doi ani, Xu Bing m-a întrebat dacă mai țin minte cum mă desenase. Îmi pare teribil de rău că n-am făcut atunci o copie a caricaturii, să dau copia tipografiei și să păstrez eu originalul.

Xu Bing a plecat după aceea în Statele Unite. Eu mă vedeam des cu Lü Liang, dar după ce și el a plecat în sud, n-am mai ținut legătura. Când ne-am revăzut în Beijing, se apucase să cumpere și să vândă acțiuni. Era 1996, o perioadă haotică, în care piața de acțiuni era controlată de speculanți. Speculanții cumpărau acțiunile ieftine, apoi răspândeau constant zvonuri pozitive despre companii și când acțiunile creșteau artificial, le vindeau discret și dispăreau de pe piață. Știrile pozitive răspândite erau majoritatea minciuni; speculanții erau mai pricepuți decât noi, scriitorii, să inventeze tot felul de povești. Am fost în biroul lui Lü Liang de la Xizhimen, din Beijing, când nu ajunsese încă speculant, cumpăra și vindea acțiuni după cum mergea piața. Cât am stat la el în birou, telefonul a sunat continuu, primea informații despre tot felul de acțiuni. Părea foarte priceput să aleagă ce acțiuni să cumpere și apoi dădea și el telefoane altora îndemnându-i să cumpere și ei aceleași fel de acțiuni.

După câțiva ani se mutase într-o vilă luxoasă. N-am fost la el acasă. Înainte să mă apuc de scris, am căutat pe internet informații despre el. Într-unul dintre articolele găsite, vila lui era descrisă astfel: „Lü Liang locuiește în complexul rezidențial de vile Steaua Nordului, din zona Satului Jocurilor Asiatice. Casele de acolo sunt considerate cele mai luxoase, este zona în care stau cei cu adevărat bogați. Acum doi ani, Lü Liang a scos vreo zece milioane ca să cumpere vila de la numărul 5, a dărâmat zidurile despărțitoare ale celor câteva zeci de camere și i-a cerut arhitectului să vină cu un plan în care «să facă risipă de spațiu». După renovare, pe cele două niveluri ale vilei de câteva aproape o mie de metri pătrați au rămas doar patru sau cinci camere, restul spațiului fiind ocupat de două camere de zi, una la parter și cealaltă la etaj, fiecare de câteva sute de metri pătrați. Cele câteva piese de mobilier de calitate deosebită și ornamentele sunt aranjate așa încât să scoată în evidență spațiul mare și caracterul unic al încăperii. Cei care vin în vizită sunt uluiți de perfecțiunea încăperilor"

Mânat de ambiții, Lü Liang nu s-a mai mulțumit să cumpere și să vândă acțiuni, a devenit speculant, ba chiar unul dintre cei mai mari rechini de pe piață. Cea mai vestită ispravă a sa a fost să ia o companie listată sub numele Kangda'er, care se ocupa cu creșterea găinilor, și să o transforme în Zhongke Venture, o companie biofarmaceutică high-tech. S-a folosit din plin de talentul său de scriitor, pentru că transformarea într-o firmă

biofarmaceutică high-tech era o făcătură. Știrile despre reorganizare și transformare au apărut însă în buletinele companiei, au fost preluate de analiștii de piață, de instituții de analiza pieței și apoi publicate în rapoartele lor. Noua companie biofarmaceutică high-tech a apărut din neant, iar acțiunile au crescut de la 17 yuani, la 80 de yuani. Au urmat prăbușirea companiei Zhongke Venture și arestarea lui Lü Liang pentru delicte economice. Chipul lui a apărut pe copertele tuturor revistelor economice de la chioșcurile de ziare care împânzeau orașul, fiind caracterizat drept „speculatorul Lü Liang". Ori de câte ori ieșeam din casă mă simțeam urmărit de privirea lui, pe care-o văzusem la chioșcurile de ziare. A fost un caz important și se zvonea că guvernul dăduse undă verde investigatorilor să meargă până la rădăcina problemei. Dar, foarte straniu, când mai erau doar câteva zile până să ajungă la închisoare, Lü Liang a dispărut și nu s-a mai știut nimic de el.

Apoi am primit telefonul despre care v-am spus. Când a fugit, Lü Liang nu și-a luat cu el agenda telefonică, în care avea sute de numere, inclusiv al meu. Au venit la mine acasă doi polițiști tineri, s-au legitimat politicoși și au început să mă chestioneze. Unul întreba, celălalt nota. M-au întrebat mai întâi unde l-am cunoscut pe Lü Liang, apoi au continuat încercând să afle tot felul de alte informații, iar la final au vrut să știe când îl văzusem ultima dată. Cu mai bine de un an în urmă ne întâlniserăm întâmplător la un concert. Mi-au dat să citesc

însemnările, să mă asigur că nu sunt greșeli, apoi mi-au cerut să semnez și să-mi pun amprenta. Păreau foarte obosiți. Probabil că în agenda telefonică a lui Lü Liang erau două, trei sute de numere de telefon, iar ei trebuiau să-i viziteze pe toți. Un prieten de-al meu, profesor la universitate, se întâlnise o singură dată cu Lü Liang și făcuseră schimb de numere. Când s-a întors în țară după o serie de prelegeri în străinătate, nici n-a apucat să coboare bine din avion că a și primit telefon să meargă la poliție să dea declarații.

Abia după vizita celor doi polițiști am aflat că Lü Liang fugise. I-am întrebat cum a reușit. Nu mi-au răspuns. La plecare mi-au lăsat un număr de telefon, cu rugămintea să-i anunț imediat ce ia legătura cu mine. La vreun an după aceea, unul dintre ei m-a sunat să mă întrebe dacă mă contactase. Nu mă contactase. M-a rugat să-i anunț dacă o va face. Am spus că îi voi anunța. L-am rugat să mă anunțe și el pe mine dacă îl găsesc. A încuviințat.

Ulterior am aflat și cum reușise Lü Liang să scape – nu de la el însuși, ci de la un prieten implicat în acest caz. Înregistrarea video din seara în care a dispărut Lü Liang arată că polițiștii însărcinați cu supravegherea ațipiseră pe canapea, iar el și-a pus pe umeri o haină veche, a deschis ușa și s-a făcut nevăzut în bezna nopții. Probabil că toți polițiștii care ar fi trebuit să-l supravegheze au fost sancționați disciplinar, doar că dacă ar fi să comparăm sancțiunea cu beneficiile materiale obținute că l-au lăsat să plece, probabil că sancțiunea este mult mai mică.

După dispariția lui Lü Liang, când cei care l-am cunoscut ne mai întâlneam unii cu alții, mai vorbeam despre el. Cineva spunea că fugise în străinătate și că începuse o nouă viață, cu un alt nume. Altă variată era că fusese ucis de grupuri de interese și incinerat ca să i se piardă urma. Anul acesta am fost la masă la un prieten cu care nu mă mai văzusem de mult și am adus vorba de Lü Liang și de cele două posibile explicații. Prietenul s-a uitat la mine și mi-a spus foarte calm că nici nu murise și nici nu era în străinătate, locuia la Beijing, cu un alt nume și un nou buletin. Am rămas ca trăsnit. Cu câțiva ani înainte, a continuat prietenul, Lü Liang apăruse brusc la el în birou, speriindu-l, și-i dăduse un raport scris de el, dar nesemnat, cu rugămintea să găsească o cale ca acel raport să ajungă la liderii guvernului. Era un raport cu sugestii despre cum putea fi susținută creșterea economică în China. Lü Liang n-a zăbovit mult, doar i-a înmânat hârtiile cu pricina și a plecat. Nu l-a mai văzut de atunci. Când am auzit toate astea am simțit un fior pe șira spinării. În China multe lucruri se petrec la adăpostul întunericului, dar noi vedem numai ce se întâmplă ziua, pe lumină.

În încheiere, cred că ar trebui să vorbesc puțin despre Liu Xiaobo și cum a trecut el de la literatură la politică. Perioada cuprinsă între octombrie 1976, sfârșitul Revoluției Culturale, și octombrie 1986 a fost numită deceniul noii literaturi, iar la finalul acestui deceniu, Institutul de Cercetări Literare al

Academiei de Științe Sociale a organizat o conferință la care participanții au lăudat care mai de care cele scrise în deceniul abia încheiat. Când a luat cuvântul, Liu Xiaobo a fost singurul care a negat tot ce spuseseră antevorbitorii lui, argumentând că de fapt nu se scrisese nimic valoros. A devenit faimos peste noapte. La vremea aceea obținuse doar un doctorat în literatură de la Universitatea Normală din Beijing, dar discursul său de la conferință l-a catapultat direct în rândurile criticilor literari faimoși.

Destinul lui Liu Xiaobo a început să se schimbe odată cu incidentele din Tian'anmen. El, Hou Dejian, Gao Xin și Zhou Duo erau cunoscuți sub numele de „cei patru oameni nobili din Piața Tian'anmen"[1]. În zorii zilei de 4 iunie, când armata a ajuns în piață cu intenția să o evacueze, Liu Xiaobo și colegii săi au negociat cu armata și i-au convins pe studenți să plece, evitând vărsarea de sânge.

În 2003, când eram în Statele Unite, am văzut documentarul *Tian'anmen*. În fața camerei de luat vederi, Liu Xiaobo a povestit cum ei patru s-au dus în piață cu intenția de a-i convinge pe studenți să renunțe la greva foamei și să plece de acolo, dar atmosfera revoluționară le-a schimbat intențiile inițiale și, în loc să-i convingă pe studenți să se retragă, s-au așezat alături de ei și au intrat în greva

1. Termenul folosit aici este *junzi*, care denotă un cărturar confucianist foarte învățat și un model de comportament moral. Termenul este adesea tradus în română ca „om nobil" sau „om ales".

foamei. Înțeleg foarte bine de ce și-au schimbat atitudinea. Eram și eu atunci în Beijing și cunosc atmosfera din piață, îți făcea sângele să clocotească.

Teoria mea este că dacă n-ar fi existat momentul Tian'anmen în 1989, Liu Xiaobo ar fi devenit profesor universitar de literatură și conducător de doctorate. Dar schimbarea socială i-a modificat și lui destinul, și așa a pornit-o pe alt drum.

Pe 10 iulie, anul acesta, am primit un mesaj de la un prieten care locuiește în Suedia: Liu Xia, soția lui Liu Xiaobo, este în avion spre Berlin.

Am cunoscut-o pe Liu Xia când avea 20 și ceva de ani. Și eu aveam tot atât. Era căsătorită cu un prieten de-al meu și locuiau în zona Shuangyushu, din vestul capitalei, într-un apartament mic de tot, cu două cămăruțe. Într-o seară, undeva prin noiembrie sau decembrie 1988, am plecat de acasă din Shilipu, de la est, și am schimbat câteva autobuze până am ajuns la ei. Pregătiseră tot felul de bunătăți, dar nu mai știu ce am mâncat, pentru că altceva m-a făcut să țin minte seara aceea. Ne-am uitat la filmul *Fragii sălbatici*, al lui Ingmar Bergman. Caseta fusese folosită de prea multe ori și din când în când pe ecranul televizorului apăreau niște dungi negre. Filmul lui Bergman m-a zguduit, era un film cum nu mai văzusem niciodată. Deși Revoluția Culturală se încheiase cu 12 ani în urmă, mulți dintre noi continuau să trăiască într-un vacuum artistic. Filmul lui Bergman m-a făcut să simt că era primul film adevărat pe care îl văzusem vreodată, că tot ce văzusem până atunci nu merita

să se numească film. Nu exagerez deloc când vă spun că eram copleșit de emoție. Am plecat târziu și n-am stat în stație să aștept autobuzul, am luat-o pe jos douăzeci și ceva de kilometri – a fost singurul mod în care am putut să mă mai liniștesc.

Cei doi au divorțat peste câțiva ani, iar eu n-am mai văzut-o pe Liu Xia. Acum vreo douăzeci de ani, cineva mi-a spus că s-a recăsătorit cu Liu Xiaobo. Am fost puțin surprins pentru că știam că Liu Xiaobo era și el divorțat și era prieten bun cu fostul soț al lui Liu Xia, mergea des la ei în vizită.

Se poate spune despre căsătoria lor că a fost decisă de soartă. Nu se mai văzuseră de ani buni, nu țineau legătura, până când s-au întâlnit într-un tren. Liu Xiaobo a întrebat-o pe Liu Xia ce-i mai face soțul, ea i-a răspuns că nu știe, divorțaseră de câțiva ani. Liu Xia l-a întrebat despre soția lui, nici el nu știa, și el divorțase de câțiva ani. Au urmat niște clipe de tăcere, iar după aceea Liu Xiaobo i-a propus să se mute împreună. Liu Xia a acceptat bucuroasă. În varianta asta, așa cum am auzit-o eu, este o poveste deopotrivă realistă și romantică, dar nu am cum să știu cât de adevărată e.

În 1993, un prieten producător de film ne-a invitat la masă pe mine și pe Liu Xiaobo. Atunci l-am întâlnit pentru prima și ultima oară. Era imediat după ce ieșise prima dată din închisoare. Am discutat despre literatură. Aveam păreri diferite și la început ne-am contrazis, apoi am început să ne certăm. În cele din urmă, ne-am ignorat complet, pe fața fiecăruia fiind vizibil dezgustul pentru celălalt.

La începutul lui iulie am aflat că era internat în spitalul din Shenyang, grav bolnav. Zece zile mai târziu am auzit că murise. Am ieșit din birou, m-am dus în sufragerie și i-am mărturisit soției mele cât de tare mă mâhneau cele aflate. Astăzi, când scriu aceste rânduri, îmi dau seama că cearta noastră de acum douăzeci și cinci de ani a devenit una dintre amintirile mele cele mai frumoase.

14 decembrie 2018

Yu Hua este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori chinezi – atât pentru romanele sale, cât și pentru bestsellerul *China în zece cuvinte*, care ne împărtășește o perspectivă onestă și curajoasă asupra Chinei din ultima jumătate de secol.

Reflecțiile lui Yu Hua asupra istoriei și transformărilor sociale care i-au marcat patria continuă în acest volum, în care sunt grupate pentru prima dată 26 de texte scrise între 1999 și 2018. Scopul acestor scurte eseuri este să surprindă rapiditatea și profunzimea schimbărilor prin care trece China în noul mileniu. Cu toate că temele abordate sunt uneori puțin cunoscute cititorului străin, Yu Hua reușește să redea, limpede și cu umor, toate detaliile de care avem nevoie ca să înțelegem societatea chineză aflată într-o continuă schimbare.

Fiecare mini-eseu abordează câte un subiect esențial: cenzura omniprezentă în China și metodele ingenioase ale chinezilor de-a o fenta, corupția endemică, poluarea și efectele ei asupra oamenilor, felul în care este percepută America, sărăcia extremă în care trăiesc tot mai mulți chinezi etc.

Instructive, profunde și câteodată grave, însă niciodată lipsite de umor, textele care compun acest volum spun povestea uneori de succes, alteori de o tristețe copleșitoare a Chinei contemporane așa cum n-a îndrăznit nimeni să o facă până acum.